

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ
ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ.»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΡΑΒΑ ΝΕΚΤΑΡΙΑ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, 2008

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτριά μου για την πολύτιμη βοήθειά της στην διεκπεραίωση της εργασίας αλλά και το οικογενειακό μου περιβάλλον για την συμπαράσταση που μου έδειξαν όλα τα έτη της φοίτησής μου.

Ευχαριστώ πολύ ειλικρινά όλους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός κατατάσσεται διεθνώς μεταξύ των πλέον σημαντικών κλάδων με ταχείς ρυθμούς αύξησης του κύκλου εργασιών του και σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη σε Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο, με ιδιαίτερη συμβολή στην απασχόληση και στις συναλλαγματικές εισπράξεις. Οι συντελεστές που συνέβαλαν τα μέγιστα στη γρήγορη ανάπτυξη του τουρισμού είναι χωρίς αμφιβολία η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η μείωση του χρόνου και του κόστους ταξιδιού, οι εξελίξεις στην τεχνολογία, η ασφάλεια και μια σειρά από άλλους παράγοντες.

Στην εργασία αυτή θα προσπαθήσουμε να δώσουμε σε τέσσερα κύρια κεφάλαια την συμβολή του τουρισμού στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη και θα μελετήσουμε και το παράδειγμα της περιφέρειας της Ηπείρου.

Αρχικά είμαστε υποχρεωμένοι να δούμε κάποια εισαγωγικά στοιχεία για τον ελληνικό τουρισμό, όπως έννοιες και παράγοντες ανάπτυξής του, καθώς και τις επιπτώσεις, τις διακρίσεις του αλλά και την επαγγελματική του έκφραση δηλαδή την ζήτηση και προσφορά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Σε επόμενο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της Ηπείρου και τις τουριστικές επενδύσεις που πραγματοποιούνται στην περιοχή. Αναφερόμενοι στο φυσικό περιβάλλον και στην πληθυσμιακή απεικόνιση της περιοχής, την τοπική αυτοδιοίκηση της Ηπείρου, στα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της, στις υποδομές σε συγκοινωνιακό δίκτυο, έρευνα και τεχνολογία αλλά και σε υγεία και πρόνοια. Επίσης θα αναφερθούμε στις πολιτισμικές δραστηριότητες, τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή. Τέλος το κεφάλαιο θα περιλαμβάνει τις τουριστικές επενδύσεις στην Ήπειρο ακολουθώντας μια χρονική σειρά από όσες προσπάθειες έχουν πραγματοποιηθεί έτσι θα γίνει λόγος για τον Αναπτυξιακό Νόμο 3299 που ίσχυσε από το 2004 και αποτέλεσε ένα νομικό πλαίσιο των επενδύσεων στη χώρα μας μια βάση πάνω στην οποία θεσμοθετήθηκε μια επενδυτική πολιτική για τον ελληνικό τουρισμό. Μέσω του νέου αναπτυξιακού συγχρηματοδοτήθηκαν έργα τουρισμού 6,7 εκατ. ευρώ και έργα πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, ύψους 4,35 και 1,617 εκατ. ευρώ αντίστοιχα. Στην περιοχή της Ηπείρου βαίνουν προς υλοποίηση επενδύσεις ύψους 12,7 εκατ. ευρώ. Βέβαια, εκτός από τις επενδυτικές δραστηριότητες που συμμετέχει το ελληνικό

κράτος σημαντικές υπήρξαν και οι χρηματοδότηση τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ήπειρο αποτέλεσε η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER +, τα κονδύλια τουρισμού του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 – 2006 και τα κονδύλια τουρισμού του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α. 2007 - 2013) μέσω των οποίων πραγματοποιήθηκαν επενδύσεις με κύριο σκοπό την ανάδειξη των υποδομών τουρισμού αλλά και την επίτευξη μεγιστοποίησης του ξενοδοχειακού δυναμικού της περιφέρειας της Ηπείρου, το οποίο θα αναλύσουμε και με στατιστικές αναλύσεις αλλά και τις αφίξεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα κατά περιφέρεια από στοιχεία που αντλήσαμε από την Ε.Σ.Υ.Ε. και το Ι.Τ.Ε.Π.. Τέλος θα μας απασχολήσει η τουριστική πολιτική που ακολουθείται για την περιοχή και η στρατηγική ανάπτυξής της.

Επίσης στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί μια μελέτη που πραγματοποιήσαμε ώστε να υπάρξει μια πιο σφαιρική άποψη της τουριστικής ανάπτυξης της Ηπείρου. Έτσι οι απαντήσεις στα ερωτήματα που θέσαμε προέρχονται από συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από υπηρεσιακούς παράγοντες των τοπικών αυτοδιοικήσεων της Ηπείρου και αναλυτικότερα σε αυτές της Άρτας, της Θεσπρωτίας, των Ιωαννίνων και Πρεβέζης σχετικά με τον τρόπο συμβολής της τοπικής αυτοδιοίκησης στην ενίσχυση του τουρισμού. Στόχος του ερωτηματολογίου μέσω της καταγραφής των απαντήσεων ήταν να διερευνηθούν κατά το δυνατόν περισσότερο οι απόψεις των εμπλεκόμενων ατόμων με τον τουρισμό και οι ανάγκες της περιφέρειας τόσο σε αναπτυξιακό επίπεδο. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε δειγματικά τόσο σε υπεύθυνους φορείς τουριστικής προβολής σε επίπεδο νομαρχιών και δήμων,. Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε μέσω e-mail, fax και προσωπικών συναντήσεων με τα αρμόδια πρόσωπα.

Τέλος θα παρατεθούν τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής αλλά και προτάσεις που θεωρούμε καθοριστικές για την μετέπειτα τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου. Θα αναφερθούμε στις λύσεις που προτείνουμε την οικονομική τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	2
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	7
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	9
1.1. Η έννοια του τουρισμού.....	9
1.1.1. Σύντομη αναδρομή του τουρισμού στον ελλαδικό χώρο	9
1.2. Παράγοντες ανάπτυξης του τουρισμού	11
1.2.1. Η τουριστική ζήτηση	12
1.2.2. Η τουριστική προσφορά	13
1.3 Διακρίσεις των μορφών τουρισμού	14
1.4. Επιπτώσεις του τουρισμού.....	17
1.4.1. Οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού κατά τομείς	17
1.4.2 Επιπτώσεις φορολογίας τουρισμού	20
1.4.3. Επιπτώσεις του τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη.....	22
1.4.4. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις	25
1.5. Στατιστικά στοιχεία τουρισμού στην Ελλάδα	26
1.6. Ο επαγγελματικός τουρισμός.....	34
1.6.1. Ενωσιολογικό πλαίσιο – Υποδομές στην Ελλάδα.....	35
1.6.2. Χαρακτηριστικά ζήτησης του επαγγελματικού τουρισμού.....	37
1.6.3. Επαγγελματικός τουρισμός και τοπική τουριστική ανάπτυξη.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ.....	41
2.1. Φυσικό περιβάλλον και πληθυσμός της Ηπείρου.....	41
2.2. Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ήπειρο	43
2.3. Κοινωνικά χαρακτηριστικά της Ηπείρου	49
2.4. Οικονομικά χαρακτηριστικά της Ηπείρου.....	51
2.4.1. Πρωτογενής τομέας	51
2.4.2. Δευτερογενής τομέας.....	52

2.4.3. Τριτογενής τομέας	53
2.5. Υποδομές	54
2.5.1. Συγκοινωνιακό δίκτυο	54
2.5.2. Έρευνα και Τεχνολογία	55
2.5.3. Υγεία και Πρόνοια	56
2.6. Πολιτιστικές Δραστηριότητες.....	57
2.7. Δυσκολίες και προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια της Ηπείρου	58
2.8. Τουριστικές επενδύσεις στην Ήπειρο.....	61
2.8.1. Αναπτυξιακός Νόμος 3299 – Ήπειρος	61
2.8.2. Χρηματοδότηση τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ήπειρο	65
2.8.2.1. Κοινοτική πρωτοβουλία LEADER + για την Ήπειρο	65
2.8.2.2. Κονδύλια τουρισμού Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 – 2006 για την Ήπειρο	76
2.8.2.3. Κονδύλια τουρισμού Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) για την Ήπειρο	78
2.8.3. Υποδομές τουρισμού	84
2.8.3.1. Ξενοδοχειακό δυναμικό στην Περιφέρεια της Ηπείρου 2003 – 2006.....	85
2.8.3.2. Αφίξεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα κατά περιφέρεια 2005	95
2.9. Τουριστική πολιτική	98
2.9.1. Η στρατηγική ανάπτυξης της Ηπείρου.....	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	103
3.1. Μεθοδολογία έρευνας.....	103
3.2. Αποτελέσματα της έρευνας	105
3.3. Συμπεράσματα έρευνας	119
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	124
4.1 Προτεινόμενες λύσεις	124
4.2. Οι επιπτώσεις του τουρισμού στην Περιφέρεια της Ηπείρου	127
4.2.1. Θετικές επιπτώσεις	127
4.2.2. Αρνητικές επιπτώσεις	129
4.3. Υλοποίηση προτάσεων	130
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	136
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	140
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	143

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Δήμοι και κοινότητες ανά νομό της Ηπείρου.....	44
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Οι καθαρές περιοχές της περιοχής LEADER + για τους Νομούς Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Ξενοδοχειακές μονάδες, δωμάτια και κλίνες της Ηπείρου 2003 – 2006	66
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Επενδυτικά σχέδια Ν.3299/2004 από έναρξη εφαρμογής εως 30/6/2007	82
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ξενοδοχειακό δυναμικό στην Περιφέρεια της Ηπείρου 2003 – 2006	85
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Ξενοδοχειακό δυναμικό 2006.....	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Μέση ετήσια πληρότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα για τους Νομούς Ιωαννίνων, Μαγνησίας και Ευρυτανίας	88
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Σύνολο διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα στους Νομούς Ιωαννίνων, Μαγνησίας και Ευρυτανίας.....	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Σύνολο διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα στους Νομούς Ιωαννίνων, Μαγνησίας και Ευρυτανίας.....	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Επιχειρήσεις ταξιδιωτικών και τουριστικών γραφείων, τουριστικά λεωφορεία	91
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Αφίξεις και Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών στο σύνολο της χώρας και στην περιφέρεια της Ηπείρου 2003 – 2006	96
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Αφίξεις και Διανυκτερεύσεις ημεδαπών τουριστών στο σύνολο της χώρας και στην περιφέρεια της Ηπείρου 2003 - 2006.....	97

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Ξενοδοχειακές μονάδες, δωμάτια και κλίνες στην Περιφέρεια της Ηπείρου 2006.....	87
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Ξενοδοχειακές μονάδες πολυτελείας, Α, Β, Γ κατηγορίας Περιφέρεια της Ηπείρου 2006	87
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Σύγκριση ξενοδοχειακών μονάδων συνόλου της χώρας και της περιφέρεια της Ηπείρου 2006.....	89
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: Σύγκριση ξενοδοχειακών μονάδων συνόλου της χώρας και της περιφέρεια της Ηπείρου 2003-2006.....	93
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: Σύγκριση αριθμού δωματίων συνόλου της χώρας και της περιφέρεια της Ηπείρου 2003 – 2006	94
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: Σύγκριση αριθμού κλινών συνόλου της χώρας και της περιφέρεια της Ηπείρου 2006.....	94

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1. Το Τσεπέλοβο στην οροσειρά της Τύμφης	45
ΕΙΚΟΝΑ 2. Πάργα	46
ΕΙΚΟΝΑ 3. Η λίμνη Ζηρού	46
ΕΙΚΟΝΑ 4. Ο ποταμός Καλαμάς	47
ΕΙΚΟΝΑ 5. Σκάλα της Τζαβέλαινας	47

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο τουρισμός κατατάσσεται διεθνώς μεταξύ των πλέον σημαντικών κλάδων με ταχείς ρυθμούς αύξησης του κύκλου εργασιών του και σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη σε Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο, με ιδιαίτερη συμβολή στην απασχόληση και στις συναλλαγματικές εισπράξεις.

Οι συντελεστές που συνέβαλαν τα μέγιστα στη γρήγορη ανάπτυξη του τουρισμού είναι χωρίς αμφιβολία η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η μείωση του χρόνου και του κόστους ταξιδιού, οι εξελίξεις στην τεχνολογία, η ασφάλεια και μια σειρά από άλλους παράγοντες.

Στην εργασία αυτή θα προσπαθήσουμε να δώσουμε σε πέντε κύρια κεφάλαια την συμβολή του τουρισμού στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη και θα μελετήσουμε και το παράδειγμα της Ηπείρου. Είμαστε υποχρεωμένοι να δούμε κάποια εισαγωγικά στοιχεία για τον ελληνικό τουρισμό, έννοιες και παράγοντες ανάπτυξής του, καθώς και τις επιπτώσεις, τις διακρίσεις του αλλά και την επαγγελματική του έκφανση. Σε ένα επόμενο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της Ηπείρου αλλά και στις τουριστικές επενδύσεις που πραγματοποιούνται μέσω του αναπτυξιακού νόμου 3299/2004 αλλά και των ευρωπαϊκών κονδυλίων, Γ΄ ΚΠΣ και ΕΣΠΑ.

Επίσης σε ένα τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί μια μελέτη μέσω ενός ερωτηματολογίου που πραγματοποιήθηκε ώστε να υπάρχει μια πιο σφαιρική άποψη της τουριστικής ανάπτυξης της Ηπείρου από την σκοπιά των εργαζομένων στις τοπικές αυτοδιοικήσεις και στις νομαρχίες της περιοχής αλλά και εκπροσώπων ξενοδοχείων, ενοικιαζόμενων δωματίων και τουριστικών πρακτόρων των τεσσάρων νομών (Άρτα, Θεσπρωτία, Ιωάννινα, Πρέβεζα).

Τέλος θα παρατεθούν τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής αλλά και προτάσεις που θεωρούμε καθοριστικές για την μετέπειτα τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου. Θα αναφερθούμε στις λύσεις που προτείνουμε για την οικονομική τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1. Η έννοια του τουρισμού

Για τον προσδιορισμό της έννοιας του τουρισμού έχουν δοθεί μέχρι σήμερα πολλές ερμηνείες. Έχουν υπάρξει ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις που δείχνουν την ευρύτητα του αντικειμένου, καθώς και πολλές προσπάθειες έμπρακτης ανάπτυξης πρωτοβουλιών (με θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα). Η εκάστοτε προσέγγιση, με διαφορετικές αναλογίες, προσδιορίζει τη συμβολή του τουρισμού¹:

- (α) στην προβολή της χώρας ως τουριστικός προορισμός
- (β) στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- (γ) στην οικονομική ανάπτυξη,
- (δ) στην ευημερία της τοπικής κοινωνίας,
- (ε) στη δυνατότητα να παρέχει απόλαυση στους τουρίστες, σε φυσικά τοπία
- (στ) στην προώθηση της οικονομίας

Ο τουρισμός που αναπτύσσεται σε αξιόλογες περιοχές προωθεί την προστασία και διαχείριση του φυσικού, πολιτιστικού, κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος.

Η ίδια φύση του τουρισμού, εξαιτίας της πολυπλοκότητας της, οδηγεί στην υιοθέτηση κάθε φορά ενός ορισμού που έχει προκύψει αφαιρετικά και ανάλογα με το είδος και το εύρος των επιπτώσεων του που θέλουμε να εξετάσουμε.

Ο ορισμός του όρου «tourists», όπως καθορίστηκε στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών που έγινε στη Ρώμη το 1963 (United Nations Conference on International Travel and Tourism). «Τουρίστες» εννοούνται οι προσωρινοί επισκέπτες που παραμένουν τουλάχιστον 24 ώρες στη χώρα υποδοχής, με σκοπό αναψυχή, σπουδές, υγεία, επαγγελματικές δραστηριότητες, οικογενειακές υποθέσεις κλπ.

1.1.1. Σύντομη αναδρομή του τουρισμού στον ελλαδικό χώρο

Αναλύοντας την υφιστάμενη κατάσταση του τουρισμού συνολικά στην Ελλάδα, καθίσταται σαφές ότι οι οργανωμένες τουριστικές δραστηριότητες που ασκούνται, η

¹ Βαρβαρέσος Σ. (1998), «Τουρισμός, Έννοιες – Μεγέθη – Δομές», Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

διοίκηση και διαχείριση των περιοχών βρίσκονται σε μια φάση οργάνωσης και επαναπροσδιορισμού. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η Ελλάδα αποτελεί αυτή τη στιγμή τουριστικό προορισμό για αλλοδαπούς επισκέπτες και αυτό διότι υπάρχουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα αλλά κυρίως διότι αυτά είναι γνωστά και ενσωματώνονται στα επίσημα τουριστικά πακέτα των tour operators, αλλά και στη βασική διαφήμιση που ετήσια ο Ε.Ο.Τ. προωθεί.

Η Ελλάδα κατέχει τη 15^η θέση ταξιδιωτικής επιλογής. Κατέχει επίσης το 4,14% της Ευρωπαϊκής αγοράς και το 5,6% του συνόλου των Μεσογειακών προορισμών². Οι επιλογές των τελευταίων χρόνων σε συνδυασμό με την μη επαρκή διαφήμιση και προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, τις διάφορες ταξιδιωτικές οδηγίες και τρομοκρατικές ενέργειες έχουν οδηγήσει την Ελλάδα για πρώτη φορά σε τόσο χαμηλή θέση.

Σημαντικό τμήμα της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών προέρχεται από την εσωτερική αγορά και μάλιστα είναι συνεχώς αυξανόμενο τα τελευταία έτη. Το 25% του συνόλου των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας πραγματοποιούνται από ημεδαπούς είτε για τουριστικούς λόγους είτε για επιχειρηματικούς σκοπούς.

Πάντως ο εσωτερικός τουρισμός καλύπτει συχνά τα ελλείμματα σε περιόδους ύφεσης της κίνησης από το εξωτερικό. Ο συνολικός πληθυσμός των αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα διαιρείται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα με την εποχή και τον κύριο σκοπό επίσκεψης:

- ✓ Αλλοδαποί τουρίστες θερινής περιόδου (με κύριο σκοπό επίσκεψης αναψυχή και διακοπές)
- ✓ Αλλοδαποί τουρίστες χειμερινής περιόδου (με κύριο σκοπό επίσκεψης επαγγελματικές υποθέσεις).

Ο Ελληνικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από μια ζήτηση για τους επί μέρους προορισμούς της χώρας σε συντριπτικό βαθμό για τον ήλιο και την θάλασσα. Καθώς επίσης η διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών τουριστών ποικίλει ανάλογα με το σκοπό του ταξιδιού και τη περιοχή του προορισμού τους. Η μέση διάρκεια των διακοπών αλλοδαπών στα ελληνικά θέρετρα είναι 15 ημέρες, ενώ η μέση διάρκεια παραμονής τους σε ξενοδοχειακά καταλύματα είναι 6 ημέρες. Επίσης η από αλλοδαπής τουριστική κίνηση εμφανίζει υψηλό βαθμό χρονικής συγκέντρωσης και κατευθύνεται κυρίως σε προορισμούς στους οποίους κυριαρχεί η μορφή του μαζικού παραθεριστικού τουρισμού. Η τουριστική αιχμή

² Ηλιόβιτς, Μ. (2007), Συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός στην Ελλάδα: ομοιότητες και διαφορές, δεδομένα και προοπτικές, Διπλωματική εργασία, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα

ενισχύεται τα τελευταία χρόνια και αυτό οξύνει ακόμα περισσότερο τα προβλήματα ανταπόκρισης των υποδομών. Η εποχική λειτουργία χαρακτηρίζει και την υπόλοιπη τουριστική προσφορά των συμπληρωματικών τουριστικών επιχειρήσεων εστίασης, αναψυχής κ.λ.π., οι οποίες όπως είναι φυσικό συγκεντρώνονται και λειτουργούν όπου και όταν υφίσταται σημαντική δυναμικότητα σε ξενοδοχειακές κλίνες³.

1.2. Παράγοντες ανάπτυξης του τουρισμού

Κύριοι παράγοντες που συγκροτούν το τουριστικό προϊόν θεωρούνται ⁴:

- ✓ Οι περιβαλλοντικοί (φυσικοί και ανθρωπογενείς πόροι)
- ✓ Οι υποδομές, υπηρεσίες, εξυπηρέτησεις (γενικές και ειδικές τουριστικές)
- ✓ Τα δίκτυα επικοινωνίας-συγκοινωνιών και γενικά διακίνησης του τουρίστα στον τόπο προορισμού

Η Ελλάδα είναι σε θέση να διατηρεί αυτές τις υποδομές οι οποίες την καθιστούν ως έναν από τους πιο σημαντικούς προορισμούς διεθνώς. Ο τουρισμός είναι μία κύρια πηγή εσόδων αλλά και προβολής μιας μικρής χώρας στο εξωτερικό η οποία είναι γνωστή σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης και αποτελεί τουριστικό προορισμό εκατομμυρίων ανθρώπων.

Η τουριστική ανάπτυξη είναι μία διαδικασία που προσδιορίζεται από ένα πλήθος χαρακτηριστικών, τα οποία είναι καθοριστικά και απαιτούν την ακριβή κατανόησή τους για την εκτίμηση της φύσης των προβλημάτων της. Δύο από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι ιδιαιτέρως θεμελιώδη⁵:

Πρώτον, ο τουριστικός τομέας περιλαμβάνει την παραγωγή και κατανάλωση ή τη χρήση μίας ευρείας έκτασης αγαθών δηλ. προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία παράγονται και προσφέρονται από διαφορετικούς παραγωγούς και οικονομικούς τομείς ή κλάδους της παραγωγικής δραστηριότητας.

Δεύτερο, οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα περιλαμβάνουν τρεις διαφορετικές κατηγορίες στοιχείων. Τις άμεσες παραγωγικές επενδύσεις (π.χ. για μέσα διανομής, για

³ Αναστασόπουλος Γ. (2003), «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004 – 2010», Επιμέλεια έκδοσης Υπουργείο Ανάπτυξης, Αθήνα

⁴ Αναστασόπουλος Γ. (2003), «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004 – 2010», Επιμέλεια έκδοσης Υπουργείο Ανάπτυξης, Αθήνα

⁵ Ρήγα Π. (2006), «Για ένα νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης – Περιφερειακή Διάσταση», Εισήγηση στο 1^ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Ιωαννίνων, Ιωάννινα

τουριστικά μεταφορικά μέσα κ.λπ.), που είναι μια μίξη ιδιωτικών και δημόσιων πόρων. Τις επενδύσεις σε βοηθητικές υπηρεσίες. Τις επενδύσεις σε κοινωνική υποδομή (μουσεία, μαρίνες, τουριστικά αξιοθέατα κ.λπ.), που αναλαμβάνονται, κύρια, από την κρατική πρωτοβουλία.

Η γνώση και η ταξινόμηση των παραπάνω αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της τουριστικής δραστηριότητας είναι αναγκαία προϋπόθεση για την εκτίμηση του κόστους και του οφέλους που συνεπάγεται η τουριστική ανάπτυξη και των επιπτώσεων που δημιουργεί στην οικονομία και κοινωνία.

Οι υποδομές, ωστόσο, δεν μπορούν να οδηγήσουν αυτόματα σε οικονομική ευημερία, ούτε να παράσχουν με βεβαιότητα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Απαιτούν συμπληρωματικές κλαδικές πολιτικές οι οποίες θα πρέπει να συνδέονται και με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών που θα εξασφαλίζουν διάφορες μορφές ευελιξίας και θα ενισχύουν την κερδοφορία των επιχειρήσεων και την τουριστική αστικοποίηση.

Στην τουριστική οικονομία η σημασία των τουριστικών επενδύσεων είναι μεγάλη, αφού το επενδύόμενο κεφάλαιο (ιδιωτικό ή δημόσιο) είναι ένας από τους σημαντικότερους συντελεστές της τουριστικής παραγωγής. Η παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών (π.χ. τουριστικά καταλύματα, τουριστικά μεταφορικά μέσα κ.λπ.) γίνεται με τη βοήθεια της τουριστικής επενδυτικής δαπάνης. Είναι εύλογο, λοιπόν, οι αυξομειώσεις της τουριστικής επενδυτικής δαπάνης να προκαλούν ανάλογες μεταβολές στην παραγωγική ικανότητα της τουριστικής οικονομίας.

1.2.1. Η τουριστική ζήτηση

Η ζήτηση είναι το σύνολο των επιθυμιών απόκτησης ενός δεδομένου προϊόντος σε μια δεδομένη τιμή. Οι επιθυμίες αυτές παίρνουν τη μορφή ενός αριθμού αγοραστών. Για ένα ξενοδοχείο π.χ., η ανάλυση της ζήτησης συνίσταται στην αναζήτηση της πιθανής πελατείας ως προς:

- ✓ την ποσότητα αφίξεις, διανυκτερεύσεις, δαπάνες στο ξενοδοχείο
- ✓ την ποιότητα κριτήριο επιλογής ενός ξενοδοχείου (κατηγορίες), αναμενόμενες ικανοποιήσεις
- ✓ τον χρόνο σε ποια χρονική περίοδο κατά την διάρκεια του έτους
- ✓ τρόπο μετακίνησης που χρησιμοποιήθηκε αεροπλάνο, αυτοκίνητο, τρένο λεωφορείο κ.λπ.

- ✓ τρόπος κράτησης κατευθείαν στο ξενοδοχείο, μεσάζοντες

Ο τουρισμός αναζητεί «διακοπές». Διακοπές όμως είναι το ταξίδι, η ανάπαυση, τα γεύματα, το κατάλυμα, η ψυχαγωγία, ο πολιτισμός. Το ξενοδοχείο είναι συνεπώς ένα μόνο συστατικό στοιχείο του προϊόντος διακοπές. Για να ικανοποιήσει τη ζήτηση αυτή, το ξενοδοχείο οφείλει να ενσωματώσει το προϊόν του σε μια συλλογική παραγωγή κατά τρόπο ώστε να συνδεθεί και με τους άλλους παραγωγούς των υπόλοιπων τμημάτων του τουριστικού προϊόντος. Παράλληλα είναι εξαρτημένος - συνδεδεμένος με την «εικόνα» (image) της περιοχής του, της χώρας του, της αγοράς⁶.

1.2.1. Η τουριστική προσφορά

Τα κύρια χαρακτηριστικά της δομής του τουριστικού κλάδου και του προσφερόμενου προϊόντος συνοψίζονται στα παρακάτω⁷:

- ✓ Μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων. Σε όλη την αλυσίδα που προσφέρει το τουριστικό προϊόν δραστηριοποιείται ένας μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων (ξενοδοχεία, ταξιδιωτικά γραφεία, τουριστικοί πράκτορες, αεροπορικές εταιρίες κλπ). Το γεγονός αυτό από την μια πλευρά δίνει μια πλατιά επιλογή στον τουρίστα από την άλλη όμως οδηγεί σε έντονο ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων γεγονός που περιορίζει τα περιθώρια κέρδους.
- ✓ Η τουριστική βιομηχανία παρά το διεθνή της χαρακτήρα χαρακτηρίζεται ως εύθραυστη. Μεταξύ των λόγων που συμβάλλουν σε αυτό περιλαμβάνονται⁸:
 1. ο μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων
 2. το γεγονός ότι το τουριστικό προϊόν έχει το στοιχείο της μόδας και της φθαρτότητας
 3. η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος δεν μπορεί να προβλεφθεί
 4. η εποχικότητα που χαρακτηρίζει το τουριστικό προϊόν

Τα χαρακτηριστικά αυτά σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες ωθούν σε μεγάλη θνησιμότητα των επιχειρήσεων του κλάδου.

⁶ Ηγουμενάκης, Ν. (1999). «Τουριστικό Μάρκετινγκ», Εκδοτικός Οίκος Interbooks, Αθήνα

⁷ Annals of Tourism Research (Επιστημονικό Περιοδικό Elsevier Science), Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Αιγαίου, διάφορα τεύχη

⁸ Βαρβαρέσος Σ., Σωτηριάδης Μ., (2002), «Τουρισμός και Αναπτυξιακός Σχεδιασμός: Δύο εμπειρίες στον ελλαδικό χώρο, Νομοί Ηρακλείου και Λευκάδας», Ειδικά Θέματα, Τόμος 3(4), Αθήνα

- ✓ Κάθετη ενοποίηση. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται συγχωνεύσεις και εξαγορές μεταξύ τουριστικών επιχειρήσεων με στόχο την κάθετη ενοποίηση των επιχειρήσεων του κλάδου. Η ενοποίηση αυτή δίνει την δυνατότητα της προσφοράς από ένα προμηθευτή ολόκληρου ή μεγάλου μέρους του φάσματος των υπηρεσιών που απαρτίζουν το τουριστικό πακέτο. Με άλλα λόγια η κάθετη ενοποίηση επιτρέπει την αξιοποίηση των οικονομιών κλίμακας, οι οποίες οδηγούν στην μείωση του κόστους προσφοράς του τουριστικού πακέτου, αλλά και συγκέντρωσης της αγοράς σε μικρό αριθμό επιχειρήσεων
- ✓ Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και διαδικασιών στην προσφορά τουριστικών υπηρεσιών. Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στις τουριστικές υπηρεσίες βελτιώνει την παραγωγικότητα τους, συνεπώς μειώνει το κόστος παραγωγής και βοηθά στην καλύτερη οργάνωση και διοίκηση σε όλα τα επίπεδα της τουριστικής επιχείρησης.

1.3. Διακρίσεις των μορφών τουρισμού

Ο τουριστικός κλάδος αποτελεί αναμφισβήτητα έναν από τους μεγαλύτερους οικονομικούς κλάδους στον κόσμο. Όπως όμως είναι γνωστό, ο συμβατικός μαζικός τουρισμός, αναπτυσσόμενος άναρχα, προκαλεί έντονες πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον, σπαταλά τους φυσικούς πόρους, αλλοιώνει το δομημένο περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών, ενώ ένα άλλο χαρακτηριστικό του είναι η άνιση περιφερειακή κατανομή των κερδών μεταξύ των διαφόρων περιοχών. Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίηση των πολιτών στα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός, οδήγησε στην ανάγκη για ανάπτυξη νέων, ήπιων μορφών τουρισμού, που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές-προορισμούς⁹.

Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι συχνά γίνεται δυσδιάκριτος ο διαχωρισμός των μορφών τουρισμού τόσο με τον μαζικό τουρισμό, όσο και μεταξύ τους. Οι μορφές τουρισμού διαφέρουν από τον μαζικό τουρισμό όταν:

- ✓ Είναι μικρής, ελεγχόμενης και ρυθμιζόμενης κλίμακας
- ✓ Ενισχύουν οικονομικά και κοινωνικά τις τοπικές κοινωνίες

⁹ Βαρβαρέσος Σ. (1998), «Τουρισμός, Έννοιες – Μεγέθη – Δομές», Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

- ✓ Ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- ✓ Έχουν ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική βάση

Προκειμένου η ανάλωση φυσικών πόρων, που απαιτεί η ανάπτυξη του τουρισμού, να είναι αποκαταστάσιμη, η ανάπτυξη αυτή πρέπει να είναι σχεδιασμένη κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται ο βιώσιμος χαρακτήρας της και να διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, έτσι ώστε να είναι προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ιδιαίτερες δραστηριότητες της κάθε περιοχής. Η διαφορά ανάμεσα στις διαφορετικές εναλλακτικές μορφές τουρισμού έγκειται τόσο στην οργάνωση και τις υποδομές της τουριστικής επίσκεψης, όσο και στο κίνητρο με το οποίο ο επισκέπτης επιλέγει μια μορφή τουρισμού από μια άλλη.

Οι δυνατότητες ανάπτυξης του διεθνούς τουρισμού εξακολουθούν να είναι μεγάλες στις περισσότερες χώρες. Οι δαπάνες για διεθνή τουρισμό αυξάνονται ταχύτερα στα κράτη μέλη του Νότου, καθώς όλο και περισσότερα άτομα φθάνουν σε επίπεδα εισοδήματος όπου είναι οικονομικά εφικτό ένα ταξίδι στο εξωτερικό. Στα πλαίσια αυτά οι τουρίστες αναζητούν νέους τρόπους και τόπους προορισμού και παίρνουν διακοπές μεγαλύτερης διάρκειας. Εκτός από τις καθιερωμένες μορφές τουρισμού υπάρχουν πολλές μορφές τουρισμού, όπως:

- ✓ Οικολογικός τουρισμός (προστατευόμενοι πόροι)
- ✓ Περιηγητικός τουρισμός
- ✓ Εκκλησιαστικός τουρισμός
- ✓ Φυσιολατρικός, περιπατητικός τουρισμός
- ✓ Θαλάσσιος τουρισμός & θαλάσσια σπορ (water-skiing, water toys, parasailing, fun crafts, windsurfing, κ.α.)
- ✓ Αγροτουρισμός
- ✓ Συνεδριακός τουρισμός
- ✓ Φεστιβαλικός τουρισμός
- ✓ Timesharing (Χρονομεριστική μίσθωση), απευθύνεται σε άτομα μέσης και υψηλής εισοδηματικής στάθμης. Βασίζεται στην αρχή πώλησης των δικαιωμάτων χρήσης ορισμένων εβδομάδων σε ένα ξενοδοχειακό συγκρότημα ή συγκεκριμένης διαμονής σε κάποιο σπίτι την ίδια περίοδο κάθε έτους.
- ✓ Ιαματικός τουρισμός (υγείας)
- ✓ Ορεινός τουρισμός
- ✓ Χειμερινός τουρισμός, χειμερινά σπορ χιονοδρομικά κέντρα

- ✓ Τουρισμός άθλησης, γυμναστικός
- ✓ Σπορ-περιπέτειας τουρισμός (κανό, kayak, rafting, parapente, αναρρίχηση, ποδηλασία, έφιππες διαδρομές, κυνήγι)
- ✓ Ιστορικό-Πολιτισμικός τουρισμός, ο οποίο περιλαμβάνει τουρισμό γενικό, πόλης, μορφωτικό, εκθέσεων
- ✓ Εκπαιδευτικός τουρισμός
- ✓ Οικογενειακός
- ✓ Τουρισμός τρίτης ηλικίας
- ✓ Τουρισμός λαϊκός ή κοινωνικός (προγράμματα που βοηθούν τις οικονομικά ασθενέστερες ομάδες να κάνουν διακοπές)
- ✓ Τουρισμός κοσμοπολίτικος
- ✓ Τουρισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες
- ✓ Τουρισμός κινήτρων – Incentive Tours (για προσωπικό εταιριών, ή στελέχη προκειμένου να βελτιώσουν την απόδοση τους η να ανταμειφθούν για σύνολο δουλειάς που παρουσίασαν). Το είδος αυτό του τουρισμού συνήθως έχει χρονική διάρκεια 3-4 ημερών. Στο πακέτο αυτό δίνεται η ευκαιρία στο χρήστη να απολαύσει κάτι ξεχωριστό που μόνος του δεν θα είχε την δυνατότητα να το κάνει. Απαιτεί μεγάλη οργάνωση και αναπτύσσεται πολύ στις μεγάλες βιομηχανικές χώρες του Δυτικού κόσμου.

Η κίνηση υπέρ των εναλλακτικών μορφών τουρισμού άρχισε στην Ευρώπη στα μέσα της δεκαετίας του 70, ως αντίδραση στις αρνητικές επιπτώσεις που είχε ο μαζικός τουρισμός για το περιβάλλον και για τον άνθρωπο σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς. Η κίνηση υποστηρίχτηκε δραστήρια από οικολογικές οργανώσεις, διανοούμενους και από τοπικές κοινωνίες στις χώρες υποδοχής τουρισμού.

Η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού δημιουργήθηκε και εξαιτίας των παρακάτω γεγονότων:

- ✓ Της αλλαγής των κινήτρων ταξιδιού
- ✓ Της εξειδίκευσης των ενδιαφερόντων
- ✓ Της ανάπτυξης οικολογικής συνείδησης
- ✓ Της αύξησης των εισοδημάτων και του ελεύθερου χρόνου
- ✓ Της εξειδίκευσης της προσφοράς του τουριστικού προϊόντος

Σήμερα η βασική επιδίωξη της τουριστικής πολιτικής είναι η αναβάθμιση και η διαφοροποίηση τόσο της τουριστικής ζήτησης, όσο και της προσφοράς. Στόχοι πολιτικής σε προτεραιότητα είναι η βελτίωση του επιπέδου των υπηρεσιών, η ανάπτυξη μορφών

τουρισμού και η προστασία του περιβάλλοντος.

Σχετικά με την τουριστική ζήτηση στόχοι είναι η βαθμιαία απεξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό, ή άμβλυνση της εποχικότητας και η εξειδίκευση του τουριστικού marketing.

Οι φορείς τουρισμού είναι αυτοί που μπορούν να εξασφαλίσουν μακροχρόνια βιωσιμότητα και αρμονία όλων των παραγόντων του τουρισμού σε έναν τόπο. Πιο απλά ο τουρισμός που μπορεί κάποια περιοχή να σηκώσει κοινωνικά και περιβαλλοντικά, χωρίς να υποστεί ζημιές άμεσα και έμμεσα συσσωρευτικές με τον χρόνο.

Αρνητικές επιπτώσεις στην τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου θεωρούνται:

- ✓ η υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- ✓ η υπέρμετρη επιβάρυνση τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού
- ✓ η μετατόπιση εργατικού δυναμικού από άλλους παραγωγικούς κλάδους προς τον τουρισμό σε περιπτώσεις τουριστικής «μονοκαλλιέργειας»
- ✓ η εποχική ανεργία
- ✓ η αύξηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών στους τουριστικούς τόπους
- ✓ η όξυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων

Το σημερινό σκεπτικό του ελληνικού κράτους για τον τουρισμό αποβλέπει στην άμβλυνση της εποχικότητας, στην ενίσχυση της τουριστικής ανταγωνιστικότητας, στην προσέλκυση τουριστών από τρίτες χώρες, στην προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην προστασία του περιβάλλοντος ¹⁰.

1.4. Επιπτώσεις του τουρισμού

1.4.1. Οικονομικές επιπτώσεις τουρισμού

Παρακάτω θα δούμε τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού κατά τομείς, έτσι:

1. **Ισοζύγιο πληρωμών.** Στην Ελλάδα, το τουριστικό συνάλλαγμα καλύπτει τα τελευταία χρόνια το 15% περίπου των εισπράξεων από εισαγωγές και άδηλες συναλλαγές, ενώ κατά τη δεκαετία το '80 η εισροή τουριστικού συναλλάγματος κάλυπτε το 30% περίπου του εμπορικού ελλείμματος.

¹⁰ Ιατρού Α (2005), «Επενδύσεις σε Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού», Πρακτικά 3^{ης} διημερίδας επιχειρηματικότητας στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

2. **Ακαθάριστο Εθνικό προϊόν.** Μία ένδειξη της οικονομικής σημασίας του τουρισμού για την εθνική οικονομία της χώρας υποδοχής προκύπτει αν συγκρίνουμε την καταναλωτική δαπάνη που πραγματοποιείται από τουρίστες με το Α.Ε.Π., αλλά και με το τμήμα του Α.Ε.Π. που αντιπροσωπεύει τη συνολική καταναλωτική δαπάνη. Η επίδραση του τουρισμού στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, με βάση το συναλλαγματικό μέγεθος του τουρισμού που αναφέρει η Τράπεζα της Ελλάδος (με βάση τον λογαριασμό ταξιδιωτικού συναλλάγματος), φτάνει περίπου το 4%. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) ο τουρισμός συνεισφέρει το 18% του ΑΕΠ της χώρας και απασχολεί περί τους 700000 εργαζομένους. Η άμεση και έμμεση συμβολή του τομέα του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας εκτιμάται στο 15,1% το 2006, έναντι 15% το 2001, ενώ η απασχόληση στον τουρισμό ως ποσοστό της συνολικής απασχολήσεως έχει μειωθεί στο 15,9% το 2006 από 17,4% το 2001. Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ και την απασχόληση στην Ελλάδα το 2006 είναι από τις από τις υψηλότερες στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Κύπρο την Αυστρία και την Κροατία. Ειδικότερα, η συμμετοχή του κλάδου των ξενοδοχείων και εστιατορίων στο ΑΕΠ, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, έχει αυξητική πορεία τα τελευταία δέκα χρόνια και διαμορφώνεται 8,6% το 2005 από 6,5% το 1995. Οι εισπράξεις από τον τουρισμό από το εξωτερικό και οι εισπράξεις από τη ναυτιλία διαμορφώνονται συστηματικά πολύ κοντά στο ύψος των συνολικών εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών και συναγωνίζονται ικανοποιητικά τις εξαγωγές όσον αφορά τη σταθερότητα τους και την αναπτυξιακή τους δυναμική. Οι εισπράξεις από μεταναστευτικά εμβάσματα είναι πλέον στάσιμες. Οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις ξένων τουριστών σε ξενοδοχεία διαμορφώνονται συστηματικά σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από αυτές των Ελλήνων τουριστών.

3. **Απασχόληση.** Είναι κοινά αποδεκτό ότι ο τουρισμός δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας στη χώρα υποδοχής. Αντίθετα υπάρχει διάσταση απόψεων για το κατά πόσο το μέσος κόστος δημιουργίας μιας θέσεως εργασίας στον τουριστικό τομέα είναι μικρότερο από το αντίστοιχο κόστος σε άλλους τομείς της οικονομίας, γεγονός που σχετίζεται με το βαθμό στον οποίο ο τουρισμός είναι κλάδος έντασης εργασίας ή κεφαλαίου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, σχετικά με τις δημιουργούμενες από τον τουρισμό θέσεις απασχόλησης, είναι ιδιαίτερα δύσκολή

λόγω της αδυναμίας ακριβούς στατιστικού ορισμού του τουριστικού τομέα (Ε.Σ.Υ.Ε.). Συγκεκριμένα τα προβλήματα που υπάρχουν είναι:

- ✓ Οι απασχολούμενοι σε τουριστικές δραστηριότητες δεν καταγράφονται συνήθως ξεχωριστά από αυτούς που ασκούν μεν το ίδιο επάγγελμα ή έχουν την ίδια ειδικότητα αλλά η απασχόλησή τους δεν περιλαμβάνει την εξυπηρέτηση των τουριστών. Έτσι, για παράδειγμα, οι απασχολούμενοι σε ξενοδοχεία σε μια γενικότερη κατηγορία στην οποία κατατάσσονται οι εργαζόμενοι σε εστιατόρια ή σε catering. Οι απασχολούμενοι που αποτελούν μικρές αριθμητικά ομάδες (π. χ. εργαζόμενοι στα γραφεία ταξιδίων) σπάνια καταγράφονται ξεχωριστά.
- ✓ Οι επίσημες στατιστικές συνήθως αναφέρονται στους υπαλλήλους και όχι στους εργοδότες ή τους αυτοαπασχολούμενους. Όμως οι κατηγορίες αυτές αποτελούν μεγάλο ποσοστό των απασχολούμενων στο τουρισμό.
- ✓ Η εποχικότητα, που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του τουρισμού, δημιουργεί έντονες εποχικές διακυμάνσεις στον αριθμό των εργαζομένων.

4. Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό. Υπάρχουν αρκετοί λόγοι για τους οποίους θα πρέπει να αποφεύγεται η μονομερής εξάρτηση μιας χώρας από το διεθνές τουριστικό ρεύμα και τις εισπράξεις που αυτό συνεπάγεται. Οι λόγοι είναι οι εξής:

- ✓ Λόγω της εποχικότητας της τουριστικής της τουριστικής ζήτησης, όλοι οι τουριστικοί προορισμοί αντιμετωπίζουν την εκτός αιχμή περίοδο πρόβλημα ανεργίας. Εάν η τοπική οικονομία βασίζεται υπερβολικά στον τουριστικό τομέα, το πρόβλημα αυτό επηρεάζει μεγάλο ποσοστό του εργατικού δυναμικού, αποκτώντας κοινωνικές διαστάσεις.
- ✓ Η διεθνής τουριστική ζήτηση είναι εξαιρετικά ασταθής καθώς στηρίζεται κατά κύριο λόγο στο διαθέσιμο εισόδημα των επισκεπτών.

Οποιαδήποτε μεταβολή των δύο αυτών μεταβλητών μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τον όγκο του τουριστικού ρεύματος προς οποιοδήποτε προορισμό. Εκτός απ' αυτά, είναι προφανές ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες όπως πολιτικά γεγονότα, φυσικές καταστροφές, τιμολογιακή πολιτική των ανταγωνιστών, συμφέροντα των τουριστικών ολιγοπωλίων, σημαντικές οικονομικές εξελίξεις κλπ. που όχι μόνο δεν είναι δυνατό ελεγχθούν αλλά και να προβλεφθούν.

1.4.2. Επιπτώσεις φορολογίας τουρισμού

Προκειμένου να αξιολογηθούν οι συνέπειες που έχει η φορολογία που επιβάλλεται στο τουριστικό προϊόν και τις τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει πρώτα να μελετηθεί η επίπτωση αυτής. Δηλαδή πρέπει να δοθεί απάντηση στο ερώτημα ποιος τελικά πληρώνει αυτή τη φορολογία. Το θέμα αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την έμμεση φορολογία η οποία με βάση τη νομοθεσία βαρύνει τον τελικό καταναλωτή - τουρίστα, αλλά είναι δυνατόν ένα μέρος αυτής να πληρώνεται από την τουριστική επιχείρηση. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό μπορεί να δοθεί με την μελέτη των ελαστικοτήτων της προσφοράς και ζήτησης του τουριστικού προϊόντος. Αναλυτικότερα¹¹:

1. Φορολογικά Έσοδα. Όπως είναι γνωστό οι στόχοι ενός φορολογικού συστήματος είναι οικονομικοί, κοινωνικοί και ταμειευτικοί. Δηλαδή η επιβολή κάποιου φόρου έχει έναν ή περισσότερους από αυτούς τους στόχους:

- ✓ να αλλάξει την συμπεριφορά των οικονομικών μονάδων,
- ✓ να επηρεάσει τη διανομή του εισοδήματος,
- ✓ να συγκεντρώσει έσοδα για την χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών.

Στην περίπτωση της φορολογίας του τουρισμού φαίνεται ότι ο τρίτος στόχος, ο ταμειευτικός, είναι πιο προφανής. Το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι πως και σε ποια έκταση θα πρέπει να φορολογείται το τουριστικό προϊόν λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει, αλλά και τη σημασία που έχει για μια χώρα, ως εξαγόμενο προϊόν, και ιδιαίτερα για τη χώρα μας. Κάθε απόφαση για την κατάλληλη φορολογική πολιτική στον συγκεκριμένο τομέα θα πρέπει να χαράσσεται με στόχο την πρόκληση της μικρότερης δυνατής βλάβης στην τουριστική βιομηχανία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Διεθνούς Οργανισμού Τουρισμού, η τουριστική βιομηχανία, σε διεθνές επίπεδο, συμβάλλει κατά 10.6% στα συνολικά φορολογικά έσοδα. Η μείωση της ζητούμενης ποσότητας τουριστικών υπηρεσιών, ως συνέπεια της φορολογίας, έχει αρνητικές επιπτώσεις σε μια σειρά οικονομικών μεγεθών μεταξύ των οποίων το εισερχόμενο συνάλλαγμα, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την επίδραση του οικονομικού πολλαπλασιαστή, την είσοδο νέων επιχειρήσεων στον κλάδο κλπ.

2. Συναλλαγματικές Επιπτώσεις. Οι συναλλαγματικές εισπράξεις μιας χώρας αντανακλούν τόσο τις διεθνείς όσο και τις εσωτερικές εξελίξεις (οικονομικές,

¹¹ Πατσουράτης Β. (2005), «Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος», (Αναπληρωτής Καθηγητής.), Μελέτη για λογαριασμό του ΣΕΤΕ, www.sete.gr

πολιτικές, κοινωνικές, κλπ.). Παραδοσιακά, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της χώρας μας ήταν και παραμένει ελλειμματικό. Αντίθετα, το ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών είναι πάντα πλεονασματικό και καλύπτει σταθερά το μεγαλύτερο μέρος του ελλείμματος. Κύριες πηγές εισπράξεων από τις συναλλαγές αυτές είναι το τουριστικό συνάλλαγμα, τα μεταναστευτικά εμβάσματα και το ναυτιλιακό συνάλλαγμα, ενώ οι πληρωμές αφορούν κυρίως ταξιδιωτικές δαπάνες, μεταφορικά και δαπάνες επενδύσεων. Τα τελευταία χρόνια τα έσοδα από τον τουρισμό κατέχουν το πρώτο μερίδιο στο σύνολο των άδηλων συναλλαγματικών εσόδων της χώρας μας, και καλύπτουν ένα μεγάλο ποσοστό του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η ερμηνεία των εξελίξεων στις συναλλαγματικές εισπράξεις από τον τουρισμό είναι δύσκολη, γιατί ένα μέρος από αυτές, ενώ προέρχεται από την παροχή τουριστικών υπηρεσιών, καταχωρείται σε άλλα κονδύλια των άδηλων εισπράξεων και κατά κύριο λόγο στις αναλήψεις από καταθέσεις σε δραχμές μετατρέψιμες.

- 3. Πολλαπλασιαστικές Επιδράσεις.** Ο τουρισμός ενεργοποιεί, εκτός από τους άμεσα συνδεδεμένους με αυτόν κλάδους (αεροπορικές εταιρείες, ξενοδοχεία, γραφεία ταξιδιών, κλπ.), ένα σημαντικό αριθμό τομέων οικονομικής δραστηριότητας που σχετίζονται έμμεσα με αυτόν (γεωργία, βιοτεχνία, τεχνικές εταιρείες κλπ.). Σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό Τουρισμού το έμμεσο προϊόν που παράγουν οι παραπάνω φορείς είναι ίσης ποσότητας με το προϊόν που παράγουν οι άμεσα σχετιζόμενοι με τον κλάδο οικονομικοί φορείς. Έτσι οι πρώτες δαπάνες που γίνονται από τους τουρίστες γίνονται εισοδήματα για τις τουριστικές επιχειρήσεις ένα μέρος των οποίων πηγαίνει στους προμηθευτές τους (πρόσωπα και επιχειρήσεις) και στην συνέχεια από τα χέρια των τελευταίων σε άλλες κοινωνικές τάξεις δημιουργώντας έτσι νέες πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην οικονομία. Μερικοί από τους παράγοντες που επηρεάζουν την έκταση και το μέγεθος των παραπάνω πολλαπλασιαστικών επιδράσεων και συνεπώς και το μέγεθος του πολλαπλασιαστή είναι το μέγεθος της τοπικής οικονομίας, η ροπή των τουριστών και των ντόπιων να αγοράζουν εισαγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες και η ροπή των ντόπιων να αποταμιεύουν παρά να ξοδεύουν.

1.4.3. Επιπτώσεις τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη

Ο σημαντικός ρόλος του τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη είναι ένα κεφάλαιο για το οποίο αξίζει να αναφέρουμε κάποια χαρακτηριστικά του ως οργάνου οικονομικής ανάπτυξης¹²:

- ✓ Ο τουρισμός προσελκύει νέες δαπάνες από άτομα εκτός της περιοχής
- ✓ Μπορεί να δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς με μία Περιφερειακή οικονομία ούτως ώστε οι έμμεσες και οι παρεπόμενες επιδράσεις των αρχικών δαπανών να είναι ευρείες
- ✓ Ο τουρισμός είναι εντάσεως εργασίας και μπορεί να δημιουργήσει επιπρόσθετες θέσεις απασχόλησης εντός σχετικά σύντομου χρονικού διαστήματος
- ✓ Οι «φτωχότερες» τοπικές περιοχές διαθέτουν πολλές φορές πλούσια φυσικά ενδιαφέροντα για έναν τουρίστα και ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους ελάχιστους τομείς όπου οι περιφέρειες αυτές έχουν ορισμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι των “πλουσιότερων”
- ✓ Ο τουρισμός εξακολουθεί να είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας.

Η έκταση των επιπτώσεων στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης εξαρτάται από τη φύση, το μέγεθος και την ποιότητα των υποδομών που πραγματοποιούνται στην τουριστική οικονομία, μέσω των τουριστικών επενδύσεων (ιδιωτικών και δημοσίων).

Οι κυριότερες θετικές επιπτώσεις που προκαλεί η δημιουργία των τουριστικών υποδομών στην οικονομική και κοινωνική ζωή μιας χώρας / περιοχής είναι οι εξής:

- ✓ Προσφέρουν νέες ευκαιρίες απασχόλησης.
- ✓ Αξιοποιούν τους αδρανείς τουριστικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους.
- ✓ Επιταχύνουν τη διαδικασία της τουριστικής οικονομικής ανάπτυξης.
- ✓ Προκαλούν πολυσχιδείς προωθητικές επιδράσεις στον παραγωγικό μηχανισμό της τουριστικής οικονομίας.
- ✓ Ενισχύουν την προσφορά τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.
- ✓ Βελτιώνουν την τουριστική παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα.
- ✓ Προκαλούν αναδιανεμητικές επιπτώσεις στις παραγωγικές τάξεις και τις διάφορες περιοχές.

¹² Παυλόπουλου Π., Κουζέλη Α. (2006), «Δελτίο Τύπου: Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδος και Τουρισμός», Επιμέλεια έκδοσης Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, Αθήνα

- ✓ Επεκτείνουν τον κύκλο εργασιών της τουριστικής οικονομικής δραστηριότητας και δημιουργούν δυνητικές πηγές αύξησης των δημόσιων εσόδων.
- ✓ Ενισχύουν την οικονομική δραστηριότητα σε περιόδους ύφεσης.
- ✓ Συμβάλλουν στην προαγωγή της τεχνολογικής προόδου, δεδομένου ότι οι τουριστικές υποδομές ενσωματώνουν στην παραγωγική διαδικασία και προχωρημένη τεχνολογία.

Οι περιφέρειες μιας χώρας που έχουν σημειώσει αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη έχουν πληγεί λιγότερο από την ανεργία. Η διαπίστωση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για τη χώρα μας όπου η γεωμορφολογία του ηπειρωτικού χώρου και ο νησιώτικος χαρακτήρας κάνουν δύσκολη την ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα. Έτσι η τουριστική ανάπτυξη, κυρίως των νησιωτικών και παραθαλάσσιων περιοχών της χώρας, αποτέλεσε την μοναδική πηγή οικονομικής ανάπτυξης και συνέβαλλε στην συγκράτηση του πληθυσμού, αλλά και στη δραστηριοποίηση παραγωγικών μονάδων που δρουν συμπληρωματικά με τον τουρισμό.

Συμπερασματικά παρατηρούμε ότι υπάρχει μια στενή αιτιώδης σχέση μεταξύ της τουριστικής ανάπτυξης και οικονομικής ανάπτυξης, πληθυσμιακής εξέλιξης και ανεργίας. Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ τουριστικής και οικονομικής ανάπτυξης είναι της τάξης του 95%, ενώ μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και πληθυσμιακής εξέλιξης και ανεργίας είναι 65%.

Το ενδιαφέρον των κυβερνήσεων για διατήρηση επαρκούς πληθυσμού στις επιμέρους περιφέρειες αφορά βασικώς σε ενδιαφέρον για αποφυγή υπερσυγκεντρώσεως πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων σε ορισμένες περιοχές και, επομένως, για επίτευξη και διατήρηση σε ολόκληρο τον χώρο της επικράτειας συνθηκών ζωής που βελτιώνουν την υλική ευημερία. Συμπαράγωγο μιας περιφερειακής πολιτικής που δίνει σάρκα και οστά σε αυτό το ενδιαφέρον είναι η διατήρηση παραδόσεων και πολιτισμικών στοιχείων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο που συνθέτουν την πολιτισμική ταυτότητα μιας χώρας.

Για χώρες δε, όπως η Ελλάδα, η περιφερειακή διάσταση της οικονομικής πολιτικής έχει αυξημένη βαρύτητα και για άλλους λόγους: λόγους εθνικής σημασίας. Ο τουρισμός, ως κατεξοχήν περιφερειακή δραστηριότητα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί συνειδητά για την επίτευξη τέτοιων επιθυμητών περιφερειακών αποτελεσμάτων. Υπάρχει δε αφθονία παραδειγμάτων που δείχνουν τον καταλυτικό ρόλο που έπαιξε η τουριστική ανάπτυξη στην οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών, σε ουσιαστική άμβλυνση περιφερειακών οικονομικών ανισοτήτων και δραματική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου τοπικών κοινωνιών.

Η ελληνική περιφερειακή οικονομία αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα. Οι περιφερειακές οικονομικές και πληθυσμιακές στατιστικές της ελληνικής οικονομίας αποκαλύπτουν μια προοδευτική βελτίωση της γεωγραφικής κατανομής του κατά κεφαλήν εισοδήματος, του πληθυσμού και της ανεργίας. Η συσχέτιση μεταξύ αυξήσεως της τουριστικής δραστηριότητας και αμβλύνσεως των περιφερειακών ανισοτήτων, υπαγόρευσε την σκοπιμότητα της αυστηρής ποσοτικής μελέτης του φαινομένου. Ο κύριος προωθητικός παράγοντας περιφερειακής αναπτύξεως, συγκρατήσεως του πληθυσμού στην περιφέρεια και διατηρήσεως μειωμένων ποσοστών ανεργίας σε μεγάλο αριθμό περιφερειών είναι η τουριστική ανάπτυξη.

Ως δείκτες περιφερειακής οικονομικής αναπτύξεως αποτελούν η ανεργία και η πληθυσμιακή εξέλιξη. Η επίδραση άλλων οικονομικών μεταβλητών, όπως είναι η γεωργική και βιομηχανική περιφερειακή ανάπτυξη και η βελτίωση των περιφερειακών οικονομικών υποδομών, επίσης, αποτελούν παράγοντες που μπορούν να συσχετίσθουν με την ικανότητα του τουριστικού προϊόντος να συντελέσει στην οικονομική κατάσταση μιας περιοχής, έτσι δεν υπάρχουν περιθώρια αμφιβολίας για την ύπαρξη ουσιαστικής θετικής συσχετίσεως μεταξύ περιφερειακής τουριστικής αναπτύξεως και περιφερειακής οικονομικής αναπτύξεως.

Θετικές είναι οι επιπτώσεις της σχετικής περιφερειακής τουριστικής αναπτύξεως στην πληθυσμιακή εξέλιξη και την κατάσταση από άποψη ανεργίας. Ο πληθυσμός κατά μέσο όρο αυξήθηκε ταχύτερα στις περιοχές που πέτυχαν ταχύτερη σχετική τουριστική ανάπτυξη, αλλά και η ανεργία βρίσκεται σε συγκριτικά χαμηλότερα επίπεδα.

Ο τουριστικός τομέας, λόγω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει η χώρα - φυσικών, πολιτιστικών κα. - αποτελεί από μακρο - άποψη το δυναμικό κομμάτι της εγχώριας παραγωγής· αυτό που πράγματι είναι σε θέση να ωθήσει προς τα εμπρός κατά μόνιμο και ουσιαστικό τρόπο την οικονομική ανάπτυξη. Παράλληλα, λύνει και το πρόβλημα της άνισης περιφερειακής κατανομής του εισοδήματος. Αναβαθμίζει οικονομικά περιοχές που δεν διαθέτουν άλλες ουσιαστικές δυνατότητες οικονομικής ανελίξεως και συμβάλλει στην αντιστροφή του μεταναστευτικού ρεύματος λόγω αυξήσεως των ευκαιριών απασχολήσεως στην επαρχία.

1.4.4. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Ο τουρισμός παρά τα σημαντικά οφέλη που προσφέρει στην οικονομία έχει και ορισμένες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους. Το γεγονός αυτό οφείλει να λάβει υπόψη της η κάθε τοπική αυτοδιοίκηση καθώς η περιβαλλοντική ποιότητα αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους και βασικότερους πόλους έλξης για τους τουρίστες¹³. Ο τουρισμός μπορεί να ασκήσει μεγάλη πίεση στους τοπικούς πόρους, για παράδειγμα την ενέργεια, την τροφή, το έδαφος και το νερό, η διάθεση των οποίων μπορεί ήδη να είναι λιγοστή. Οι άμεσες επιπτώσεις του τουρισμού στους ανθρώπους και στο περιβάλλον των τουριστικών προορισμών, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη συγκέντρωση τουριστών σε τόπο και χρόνο (εποχικότητα).

Αυτές προκύπτουν από:

- ✓ Εντατική χρήση νερού και εδάφους από τουριστικές και αναψυχικές εγκαταστάσεις
- ✓ Τη διανομή και τη χρήση ενέργειας
- ✓ Αλλαγές του τοπίου που οφείλονται στην κατασκευή υποδομών, κτιρίων και εγκαταστάσεων
- ✓ Την ατμοσφαιρική ρύπανση και τα απόβλητα
- ✓ Τη συμπίεση και τη στεγάνωση των εδαφών (ζημία και καταστροφή βλάστησης)
- ✓ Όχληση και διατάραξη της πανίδας και της τοπικής κοινωνίας (για παράδειγμα, από θόρυβο)

Ο αυξανόμενος αριθμός τουριστών που επισκέπτονται ευαίσθητες φυσικές περιοχές μπορεί, επίσης, να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση της φύσης. Πολλές αντιπαραθέσεις μπορεί, τέλος, να προκύψουν ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και σε άλλους τομείς όπως η γεωργία και η υλοτομία.

Πιο συγκεκριμένα το περιβάλλον πιέζεται από τον τουρισμό διότι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του, έτσι έχουμε επιπτώσεις στους εξής τομείς:

- ✓ Επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα
- ✓ Πιέσεις στους υδάτινους πόρους
- ✓ Υποβάθμιση εκτάσεων
- ✓ Ατμοσφαιρική ρύπανση και θόρυβος

¹³ Eurobank. (2006). «Τουρισμός και ελληνική οικονομία». <http://209.85.135.104/search?q=cache:2VzhIaMb0UwJ:photo.kathimerini.gr/>

- ✓ Χρησιμοποίηση ενέργειας
- ✓ Ρύπανση νερού
- ✓ Αισθητική υποβάθμιση
- ✓ Παράκτια διάβρωση

1.5. Στατιστικά στοιχεία τουρισμού στην Ελλάδα

Είναι χωρίς αμφιβολία γνωστό ότι ο τουρισμός είναι ένας από τους πιο σημαντικούς μοχλούς περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης, καθώς δημιουργεί θέσεις εργασίας και παράλληλα δίνει ζωή σε απομακρυσμένες περιοχές, σε νησιά και ορεινές ζώνες της πατρίδας μας που έχουν την ατυχία να υστερούν σε άλλες παραγωγικές δυνατότητες¹⁴.

Ο τουρισμός είναι ένας κλάδος παραγωγής εσόδων της Ελλάδας με πολλές προοπτικές ανάπτυξης. Ο ετήσιος τζίρος συμμετέχει με περίπου 15% ποσοστό στο ΑΕΠ, από 4% που ήταν το 1981. Τα έσοδα από τουριστικές υπηρεσίες στην Ελλάδα έχουν σημειώσει θεαματική άνοδο τα τελευταία 30 χρόνια. Σε τρέχουσες τιμές η κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη έχει τριπλασιαστεί. Η τουριστική δαπάνη αποτελείται από δαπάνες διαμονής, διατροφής, αναψυχής, διασκέδασης, μετακινήσεις, ψώνια και λοιπές τουριστικές δαπάνες. Το μεγαλύτερο μέρος της δαπάνης (40%), προορίζεται για διαμονή και διατροφή.

Μετά το 1985 οι τουριστικές δαπάνες σταδιακά αυξάνονται καθώς γίνονται και οι πρώτες συστηματικές προσπάθειες για αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

Ο τουρισμός κατατάσσεται σήμερα μεταξύ των πλέον σημαντικών κλάδων με ταχείς ρυθμούς αύξησης του κύκλου εργασιών του και με ουσιαστική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, στην απασχόληση και στις συναλλαγματικές εισπράξεις.

Από τα στοιχεία του Διεθνή Οργανισμού Τουρισμού για το 1998-1999 μπορούν να εξαχθούν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- ✓ Η συνολική συνεισφορά (άμεση και έμμεση) του τουρισμού στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας μας ξεπέρασε το 18%. Το αντίστοιχο μερίδιο για την Ευρωπαϊκή Οικονομία ανέρχεται σε 14%.
- ✓ Οι απασχολούμενοι (άμεσα και έμμεσα) στον τουρισμό ανέρχονται στο 16,3%

¹⁴ Hellastat, «Ξενοδοχειακός κλάδος. Ενίσχυση των αφίξεων και το 2006, αυξημένες επενδύσεις από Έλληνες και ξένους, στασιμότητα κερδών το 2005», www.hellastat.gr και Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, «Οδηγός τουριστικών επενδύσεων 2006»

του συνόλου των απασχολούμενων στη χώρα μας. Το αντίστοιχο μερίδιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανέρχεται σε 14,5%.

- ✓ Οι επενδύσεις που αναλαμβάνονται στον τουρισμό ανέρχονται στο 22,3% του συνόλου των επενδύσεων που αναλαμβάνονται στη χώρα μας. Το αντίστοιχο μερίδιο για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι 15,8%.
- ✓ Το ισοζύγιο του τουρισμού για τη χώρα μας είναι θετικό και τα συνολικά συναλλαγματικά έσοδα από αυτή την πηγή ανήλθαν το 1997 σε 3771 εκατομμύρια δολ. ΗΠΑ.
- ✓ Η χώρα μας δέχεται το 3,0% του συνόλου των τουριστών της Ευρώπης και βρίσκεται στη δωδέκατη θέση μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών (1998).
- ✓ Το μερίδιό της στα συνολικά Ευρωπαϊκά τουριστικά έσοδα ανέρχεται σε 1,7% και κατέχει την δέκατη τέταρτη θέση μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών (1998).
- ✓ Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, την περίοδο 1989-1998 ήταν για τα έσοδα 7,9% και τις αφίξεις 3,6%.
- ✓ Τα έσοδα ανά άφιξη ανήλθαν το 1997 σε 374 δολ. ΗΠΑ έναντι 665 δολ. ΗΠΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. και τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, το 2002 η Ελλάδα με 14.179.999 αφίξεις αλλοδαπών ταξιδιωτών στα σύνορα καταλαμβάνει την 15η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών υποδοχής, σημειώνοντας αύξηση +0,87% έναντι του 2001.

Οι αεροπορικές αφίξεις αλλοδαπών το 2002 ήταν μειωμένες κατά -3,72% έναντι του 2001 και αποτέλεσαν το 73,61% του συνόλου των αφίξεων. Επίσης μειωμένες εμφανίστηκαν οι αφίξεις από θάλασσα κατά -1,38%, ενώ οι αφίξεις οδικώς παρουσίασαν αύξηση κατά +16,52%, οφειλόμενη σε μεγάλο βαθμό στους ταξιδιώτες προερχόμενους από την Αλβανία.

Σύμφωνα με τα πιο διαθέσιμα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. για τις διανυκτερεύσεις στις ξενοδοχειακές μονάδες, το 2001 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 61.567.209 διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών (αύξηση 0,43% έναντι του 2000). Οι Έλληνες εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικό μέγεθος της ζήτησης, δεδομένου ότι πραγματοποίησαν 14.983.243 διανυκτερεύσεις, ενώ οι αλλοδαποί 46.636.293.

Οι εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες κατά το 2002 έφθασαν τα 10.285 εκ. ευρώ, παρουσιάζοντας ελαφρά μείωση κατά -2,8% έναντι του 2001, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Με βάση τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, η Ελλάδα κατατάσσεται έτσι στην 10η θέση από άποψη τουριστικών εισπράξεων.

Το ενεργό ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας το 2003 είναι 628.170 κλίνες σε 330.970 δωμάτια που ανήκουν συνολικά σε 8.550 ξενοδοχειακές μονάδες. Υπάρχουν ακόμη 30.241 θέσεις κατασκήνωσης και 1.005 οικίσκοι σε 352 κάμπινγκ, που μπορούν να φιλοξενήσουν άλλα 93.738 άτομα. Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα εκτιμάται ότι ανέρχεται περίπου στο 10% της συνολικής απασχόλησης (6,1% άμεση - 3,9 έμμεση).

Τα στοιχεία για την τουριστική κίνηση το 2005 οδηγούν στην εκτίμηση ότι αυξήθηκε 3-5% σε σχέση με το 2004. Επίσης παρατηρήθηκε μια αύξηση των Αμερικανών τουριστών στο 40% ενώ και οι πτήσεις τσάρτερ είναι αυξημένες κατά 40%.

Η επιτυχημένη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων να μεν βελτίωσε την εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό, αλλά η Ελλάδα έγινε το πρώτο παράδειγμα χώρας που είδε τον τουρισμό της να μειώνεται ενώ φιλοξενούσε Ολυμπιακούς Αγώνες. Σε μια χρονιά, μάλιστα, κατά την οποία ο παγκόσμιος τουρισμός σημείωσε αύξηση 10%.

Η ολυμπιακή χρονιά (2004), ωστόσο, εξελίχθηκε σε «απογοητευτική» για την Ελλάδα, καθώς η χώρα κατέγραψε μείωση αφίξεων περί το 3%, ενώ τα έσοδα διαμορφώθηκαν σε 10,3 δις. ευρώ χάρη, κύρια, στα ξενοδοχεία πέντε αστέρων της Αθήνας. Έτσι, ο ελληνικός τουρισμός επέστρεψε στα μεγέθη που είχε το 2000.

Καθαρά έσοδα ύψους 7,4 δις. ευρώ - και στο σύνολο 9,6 δις Ευρώ - εμφάνισε ο ελληνικός τουρισμός το 2003, σύμφωνα με στοιχεία της Hellastat, παραμένοντας μία από τις ισχυρότερες πηγές εσόδων της οικονομίας, αν και την ίδια χρονιά υποσκελίστηκε για πρώτη φορά από τη ναυτιλία, που ξεπέρασε τα 13 δις. ευρώ. Την ίδια περίοδο, οι Έλληνες που επέλεξαν μια άλλη χώρα της Ευρώπης για τουρισμό ξόδεψαν 2,2 δις. ευρώ.

Πριν από δέκα χρόνια, ο ελληνικός τουρισμός πανηγύριζε ένα εκπληκτικό ρεκόρ. Οι ξένοι τουρίστες έφθαναν πρώτη φορά τα 13 εκατομμύρια, ξεπερνώντας κατά μιάμιση φορά τον πληθυσμό της χώρας.

Στην ανάλυση της Hellastat¹⁵ αναφέρεται ότι οι 2 στις 3 ξενοδοχειακές επιχειρήσεις εμφανίζουν το 2005 αυξημένα έσοδα σε σύγκριση με το 2004, ενώ ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης εκτιμάται στο 3,8%, έναντι κάμψης -4,5% την περίοδο 2004/2003 και -1,9% την περίοδο 2003/2002. Ωστόσο, τα καθαρά κέρδη μειώνονται -6,2% κατά μέσο όρο (-12% το 2004/2003) και το καθαρό περιθώριο διαμορφώνεται στο -1,8% (-5,5% το 2004).

Η συνολική δανειακή επιβάρυνση διατηρείται στα χαμηλά επίπεδα του 18,9%, οι βραχυπρόθεσμες τραπεζικές υποχρεώσεις όμως είναι σε σχετικά υψηλά επίπεδα, στο 30,7% επί των πωλήσεων.

¹⁵ Hellastat. (2006). «Ξενοδοχειακός κλάδος. Ενίσχυση των αφίξεων και το 2006, αυξημένες επενδύσεις από Έλληνες & ξένους, στασιμότητα κερδών το 2005». www.hellastat.gr

Οι συνολικές τοκοφόρες υποχρεώσεις ανέρχονται σε 2,88 δις. ευρώ (2,83 δις. ευρώ το 2004), από τις οποίες τα 796 εκατ. ευρώ βραχυπρόθεσμης διάρκειας, σε σύνολο ενεργητικού στον κλάδο ύψους 10,04 δις. ευρώ. Η ικανότητα κάλυψης τόκων χαρακτηρίζεται ως μέτρια, στις 3,2 φορές (3 φορές το 2004) και η γενική ρευστότητα ως υψηλή, στο 1,37. Το πλεόνασμα του κεφαλαίου κίνησης διαμορφώνεται στους 2 μήνες (50 ημέρες το 2004).

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού & Ταξιδιών (W.T.T.C), ο ελληνικός τουρισμός αναμένεται να αποτελεί το έτος 2006 περισσότερο από το 15,1% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) (28,6 δις €) με προοπτική η συνεισφορά αυτή να ανέλθει το έτος 2016 στο 15,6% του ΑΕΠ και να έχει αναμενόμενη αξία 52,4 δις €.

Απασχολεί σύμφωνα με σχετικούς υπολογισμούς το 15,9% του ενεργού δυναμικού της χώρας (699.000 θέσεις εργασίας για το έτος 2006) και επίσης σύμφωνα με εκτιμήσεις του W.T.T.C. μπορεί να δημιουργήσει μέχρι το 2016 επιπλέον 110.000 νέες θέσεις εργασίας και να απασχολεί συνολικά 809.000 άτομα, δηλαδή ποσοστό 17,3% του ενεργού δυναμικού. Η επιπλέον αυτή προσφορά εργασίας είναι δυνατό, ύστερα από κατάλληλη δουλειά, μετεκπαίδευση και επιμόρφωση, να καλύψει το ¼ περίπου της σημερινής ανεργίας. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία ο τουρισμός κατέχει νευραλγική θέση στην αναπτυξιακή διαδικασία του τόπου μας, καθώς αποτελεί πεδίο σύνδεσης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τομέα των υπηρεσιών.

Τα πολύτιμα έσοδα από τον τουρισμό αποτελούν ένα καθοριστικό πυλώνα της οικονομικής ανάπτυξης και θεμέλιο για την περιφερειακή και κοινωνική συνοχή της χώρας μας. Η δαπάνη των ξένων τουριστών στη χώρα μας αναμένεται να ανέλθει για το έτος 2006 στο 36,8% των συνολικών εισροών (12,8 δις €) ενώ οι προβλέψεις για το 2016 ανέρχονται σε 23,6 δις € ή ποσοστό 32,8%, σύμφωνα πάντα με στοιχεία της W.T.T.C..

Οι συνολικές επενδύσεις κεφαλαίου στον τουριστικό κλάδο (δημόσιες και ιδιωτικές) αναμένεται να ανέλθουν σε δις € ή ποσοστό 12,6 % των συνολικών επενδύσεων για έτος 2006, ενώ οι προβλέψεις για το 2016 ανεβάζουν τις συνολικές επενδύσεις σε 12,1 δις € ή ποσοστό 13,3 %.

Η τουριστική βιομηχανία μας σήμερα βρίσκεται σε μια νέα πορεία, μια πορεία ανάδειξης της μετά-ολυμπιακής Ελλάδας ως προορισμού υψηλής ποιότητας. Η επιτυχημένη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 αποτελεί ίσως τη μοναδική στην ιστορία της χώρας μας ευκαιρία για τον ελληνικό τουρισμό να κάνει το μεγάλο και αποφασιστικό βήμα εκσυγχρονισμού και διαφοροποίησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η μετά-

ολυμπιακή Ελλάδα έχει στη διάθεσή της τις υποδομές, την τεχνογνωσία και το κεφάλαιο της πρόσφατης και έντονης «αναγνωρισιμότητας» προκειμένου να κάνει τα απαραίτητα αναπτυξιακά άλματα. Η επιτυχή έκβαση της μεγάλης αυτής εθνικής προσπάθειας ποιοτικής αναβάθμισης και εμπλουτισμού του ελληνικού τουρισμού προϋποθέτει τη μέγιστη δυνατή συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης προκειμένου να επωφεληθεί άμεσα η ελληνική οικονομία και να έχει τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα.

Στα μεγαλύτερα αεροδρόμια της χώρας οι αφίξεις από το εξωτερικό κινήθηκαν με εξαιρετικούς ρυθμούς για το δωδεκάμηνο του 2006, με δημοφιλέστερους προορισμούς την Κρήτη (+10,2%) και τα Δωδεκάνησα (+9,6%), (6,3% το α' 8μηνο 2005 και 12,1% το α' 8μηνο 2005 αντίστοιχα), σύμφωνα με στοιχεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ). Σημαντικά βελτιωμένη παρουσιάστηκε και η κίνηση στα νησιά του Βορείου Αιγαίου (+10,7%), ενώ θετικοί ρυθμοί διαμορφώθηκαν και σε Βόρειο Ελλάδα (+5,2%), Αθήνα (επίσης +5,2%) και Κυκλάδες (+3,8%, σημαντική επιβράδυνση ωστόσο σε σχέση με το 2005). Αντιθέτως, σε χαμηλά επίπεδα κινήθηκε η μεταβολή αφίξεων στα Ιόνια Νησιά (+2,1%), ενώ υποχώρησε στην Πελοπόννησο (-8,8%). Η θετική εξέλιξη στο πρώτο 8μηνο του 2006 έρχεται σε συνέχεια της καλής χρονιάς όπως χαρακτηρίζεται το 2005, έτος κατά το οποίο οι συνολικές αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών από το εξωτερικό υπολογίζεται ότι αυξήθηκαν κατά 5% και το τουριστικό συνάλλαγμα κατά 6,7%.

Αναφορικά με τη θέση της Ελλάδας στον ευρύτερο χώρο των μεσογειακών προορισμών εκτιμάται ότι ο ρυθμός αύξησης των αφίξεων εξακολουθεί να υπολείπεται σε σχέση με την αντίστοιχη επίδοση των χωρών της Μεσογείου και Νότιας Ευρώπης (6,2%, εκτίμηση του ΠΟΤ). Σε σχέση με τις άμεσα ανταγωνίστριες χώρες, η Ελλάδα υστερεί σημαντικά της Τουρκίας (20,4%), της Κροατίας (7%) και της Ισπανίας (6%), ενώ βρίσκεται στα ίδια περίπου επίπεδα με την Πορτογαλία (5,4%), υπερτερώντας της Ιταλίας (4-4,5%).

Ωστόσο, ο ελληνικός τουρισμός εμφανίζεται να καλύπτει σταδιακά το χαμένο έδαφος των προηγούμενων ετών, γεγονός που οφείλεται εν μέρει στην υποχώρηση του ρυθμού αυξήσεων των αφίξεων για το διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου 2006 σε χώρες όπως η Ισπανία και η Κροατία (5,3% από 6,6% το 2005 και 2,2% από 7,9% το 2005 αντίστοιχα), αλλά και στην πτώση των αφίξεων που αντιμετώπισε η Τουρκία (-7,1%). Οι εξελίξεις αυτές, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη Στρατηγικής Μάρκετινγκ στον Τουρισμό και τη συνεχιζόμενη διεθνή προβολή της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού βελτιώνουν τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του κλάδου.

Ο κλάδος των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων ενισχύεται από τη βελτίωση των συνθηκών για αύξηση της τουριστική κίνησης, αλλά και του ενδιαφέροντος που επιδεικνύουν οι

πολυεθνικές αλυσίδες για επενδύσεις και ανάληψη της διοίκησης γνωστών ελληνικών ξενοδοχείων. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η ανάθεση της διαχείρισης του Αστέρρα της Βουλιαγμένης από την Starwood Hotels, η οποία θα προχωρήσει σε εργασίες ανακαίνισης ορισμένων μονάδων του συγκροτήματος και σε δημιουργία συνεδριακού κέντρου. Η Four Seasons σκοπεύει στη ανάληψη της διοίκησης πολυτελών ξενοδοχείων στο κέντρο της Αθήνας, καθώς και σε κάποιο ελληνικό νησί, ενώ η Best Western τον Αύγουστο και Σεπτέμβριο του 2005 συμπεριέλαβε στην αλυσίδα της τρία νέα ξενοδοχεία στο Κεφαλάρι Κηφισιάς, στην Ασπροβάλα Θεσσαλονίκης και στο Πόρτο Χέλι.

Επενδυτικό έργο μεγάλης κλίμακας δρομολογεί η βρετανική Minoan Group PLC, σχεδιάζοντας επένδυση ύψους 1,2 δις. ευρώ για την κατασκευή τουριστικού συγκροτήματος στο Κάβο Σίδερο (Σητεία Κρήτης), το οποίο θα περιλαμβάνει 5 τουριστικά χωριά, ξενοδοχεία 5 αστέρων, διαμερίσματα, βίλες, συνεδριακό κέντρο και γήπεδα γκολφ.

Ενίσχυση του κύκλου εργασιών τους εμφανίζουν οι 4 εισηγμένες στο Χ.Α. ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, στο εξάμηνο που έληξε στις 30/06/2006¹⁶. Τα συνολικά έσοδα ανήλθαν σε 52,79 εκατ. ευρώ (+12%), τα λειτουργικά κέρδη σε 3,8 εκατ. ευρώ μειωμένα κατά 65% λόγω των ζημιών ύψους -9,86 εκατ. ευρώ της Αστήρ Παλάς – προκύπτουν λόγω του κόστους εθελούσιας εξόδου 200 περίπου εργαζομένων και των εξόδων διαγωνιστικής διαδικασίας για την εξεύρεση διαχειριστή - και τα καθαρά μετά φόρων αποτελέσματα σε - 5,72 εκατ. ευρώ

Το 2006 συνεχίστηκαν οι υψηλές επιδόσεις του προηγούμενου έτους για τον ελληνικό τουρισμό, με τις συνολικές αφίξεις τουριστών να αυξάνονται κατά 7,7%, επίδοση σημαντικά υψηλότερη συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό του παγκόσμιου τουρισμού (4,5%), αλλά και των μεσογειακών, άμεσα ανταγωνιστριών, χωρών, ενώ κατά 5,1% ενισχύθηκαν και οι συναλλαγματικές εισπράξεις. Σύμφωνα με ανάλυση της Hellastat A.E. η αναστροφή του φθίνοντος τουριστικού ρεύματος των ετών 2001-2004 αποδίδεται στη διεθνή διαφημιστική προβολή της χώρας με αφετηρία τους Ολυμπιακούς Αγώνες, αλλά και στη γενικότερη αναβάθμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με αιχμή τον ξενοδοχειακό κλάδο (επενδύσεις για αναβάθμιση υποδομών, δημιουργία νέων ξενοδοχειακών μονάδων, all-inclusive υπηρεσίες από ορισμένες επιχειρήσεις).

Για το 2007, το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (Ι.Τ.Ε.Π.) αναφέρει ότι διατηρείται η θετική πορεία της τουριστικής κίνησης με ποσοστό αύξησης των

¹⁶ ICAP, (2006). «Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις 2006», www.icap.gr Αθήνα

αφίξεων στο 6-7%. Η αισιοδοξία αυτή ήταν αναμενόμενη καθώς πήγαζε από τον αναβαθμισμένο «χαρακτήρα» του εγχώριου τουριστικού προϊόντος, αλλά και το ευνοϊκό διεθνές κλίμα όπως οι θετικές οικονομικές συνθήκες στις δυτικό-ευρωπαϊκές χώρες, προσέλκυση τουριστών από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης αλλά και περαιτέρω υποχώρηση των τουριστικών επιδόσεων της Τουρκίας με μείωση των αφίξεών της κατά 8,7% το 2006.

Στην ανάλυση της Hellastat γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στη συνεισφορά της εσωτερικής τουριστικής κίνησης στη διαμόρφωση της συνολικής εικόνας του ελληνικού τουρισμού. Το πρόγραμμα προβολής «Μένουμε Ελλάδα» φαίνεται να αποδίδει καρπούς, καθώς – βάσει ανακοίνωσης του Ι.Τ.Ε.Π.- ο αριθμός των αφίξεων το 2005, όταν και ξεκίνησε η εφαρμογή του προγράμματος, αυξήθηκε κατά 29,3%, έναντι μέσου ρυθμού μεταβολής +4% για την περίοδο 2000 - 2004. Παρομοίως, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων κατά το 2005 αυξήθηκε κατά 34,4%, ενώ ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής κατά το 2000 - 2004 διαμορφώθηκε στο αρνητικό -2,3%. Βέβαια τα επόμενα έτη η προβολή βελτιώθηκε ακόμα περισσότερο με την χρήση των νέων τεχνολογιών, δηλαδή του διαδικτύου. Επίσης για την περίοδο Ιανουαρίου - Απριλίου 2006, οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 434.648 σε σύγκριση με 452.132 την αντίστοιχη περίοδο του 2005.

Σε αυτό συντέλεσε, μεταξύ άλλων, η ραγδαία αύξηση των χρηστών του διαδικτύου παγκοσμίως οι οποίοι μέχρι το 2007 υπολογίζεται να φτάσουν τα 1,4 δισεκατομμύρια. Από την άλλη πλευρά, οι πωλήσεις τουριστικών προϊόντων μέσω σχετικών ιστοσελίδων έφτασαν το 2003 τα 7 δις € παγκοσμίως, ενώ πάνω από το 26% των χρηστών πραγματοποιούν ήδη τον προγραμματισμό των διακοπών τους (αγορές αεροπορικών εισιτηρίων, κρατήσεις ξενοδοχείων, ενουκιάσεις αυτοκινήτων κ.λ.π.) μέσω του διαδικτύου¹⁷.

Το Χωροταξικό Σχέδιο για τον Τουρισμό καθορίζει ορισμένες προϋποθέσεις, κάτω από τις οποίες θα ασκείται η τουριστική ανάπτυξη και δραστηριότητα. Οι σημαντικότερες διατάξεις αφορούν στην ελάχιστη απόσταση που πρέπει να τηρείται κατά την κατασκευή νέων κτισμάτων σε παράκτιους χώρους και νησιά, τη δημιουργία τουριστικών κατοικιών όπου θα παρέχονται νέες μορφές τουρισμού, την κατασκευή τουριστικών χωριών και ξενοδοχείων 4 και 5 αστέρων σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές, αλλά και νησιά, δημιουργία μικρών μονάδων σε νησιά περιορισμένης γεωγραφικής έκτασης κλπ.

¹⁷ Μητσotάκης, Κ. (2008). «Η προβολή του ελληνικού τουρισμού στο διαδίκτυο». http://www.kmitsotakis.gr/doc_view.cfm?ID=274

Καθοριστικό παράγοντα για την περαιτέρω βελτίωση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος αποτελεί η ανάπτυξη της τουριστικής παραθεριστικής κατοικίας, τομέας στον οποίο η Ελλάδα έχει μέχρι στιγμής υστερήσει, λόγω ανεπαρκούς νομοθετικού πλαισίου (μόλις πρόσφατα δημοσιοποιήθηκε το νέο νομοσχέδιο). Οι δυσκολίες που παρατηρούνται σε νομοθετικό και χωροταξικό επίπεδο έχουν καταστήσει εξαιρετικά δυσχερή την υλοποίηση επενδύσεων για την ανάπτυξη σύνθετων τουριστικών υποδομών. Ωστόσο, την παρούσα περίοδο ήδη έχουν κατατεθεί πάνω από 20 προτάσεις, κυρίως από αλλοδαπούς ομίλους επιχειρήσεων, για τη δημιουργία εγκαταστάσεων στις οποίες θα περιέχονται τουριστικές κατοικίες.

Σύμφωνα με δείγμα άνω των 800 ισολογισμών του 2006 που επεξεργάστηκε η Hellastat, η μέση αύξηση των εσόδων το 2006 εκτιμάται σε 8,4%, με 3 στις 4 επιχειρήσεις να κινούνται ανοδικά έναντι του 2005. Η επίδοση αυτή είναι βελτιωμένη έναντι τόσο του 2005 (2 στις 3 επιχειρήσεις του δείγματος με αύξηση των πωλήσεων) αλλά πολύ περισσότερο της περιόδου 2004 / 2003 όπου μόλις 1 στις 2 πέτυχε ανάκαμψη των εσόδων. Σε επιχειρηματικό επίπεδο, η βελτίωση της εικόνας του τουρισμού αποδίδεται κυρίως στις εταιρείες που διαχειρίζονται πολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες, οι οποίες τα τελευταία χρόνια υλοποίησαν σημαντικές επενδύσεις αναβάθμισης υπηρεσιών, κατασκευής νέων μονάδων και ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Αυτό γίνεται ορατό και από τα αποτελέσματα 44 επιχειρήσεων του δείγματος με έσοδα κατά το 2006 μεγαλύτερα των € 10 εκ., όπου ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης διαμορφώνεται σε 11%, αρκετά υψηλότερα σε σύγκριση με τη μέση ετήσια αύξηση κατά 8,2% την 3ετία 2006 / 2004. Στο ίδιο δείγμα, μόλις 3 επιχειρήσεις εμφανίζουν πτώση του κύκλου εργασιών.

Σε επίπεδο λειτουργικών κερδών, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις βελτιώνονται κατά 12,6% το 2006, έναντι 9,7% στο δείγμα. Αγκάθι για τον κλάδο παραμένει το υψηλό ποσοστό των ζημιωγόνων επιχειρήσεων (το 47% του δείγματος), ωστόσο το καθαρό προ φόρων περιθώριο βελτιώνεται στο 1% από -0,6% το 2005 (επιχειρήσεις με έσοδα άνω των € 10 εκ.), ενώ βελτίωση παρατηρείται και στο σύνολο του δείγματος, στο 0,9% το 2006 από 0,4% το 2005.

Η μέση τιμή του βραχυπρόθεσμου τραπεζικού δανεισμού διαμορφώνεται σε σχετικά υψηλά επίπεδα, στο 40% επί των πωλήσεων, αν και η χρήση του δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη (η 1 στις 3 επιχειρήσεις). Η ικανότητα κάλυψης των τόκων από τα λειτουργικά κέρδη είναι επαρκής (14 φορές κατά μέσο όρο αν και το 50% των επιχειρήσεων έχει τιμή κάτω από τις 4,5 φορές), ενώ η συνολική δανειακή επιβάρυνση είναι χαμηλή, στο 34%.

1.6. Ο επαγγελματικός τουρισμός

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού μέχρι το 2020 οι αφίξεις στις χώρες δέκτες του τουρισμού θα ανέλθουν σε 1,6 δισεκατομμύρια και τα συναλλαγματικά έσοδα θα φτάσουν 2 τρισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α. (W.T.O. 2000).

Παραδοσιακά το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της χώρας μας είναι ελλειμματικό, ενώ αντίθετα το ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών είναι πάντα πλεονασματικό και καλύπτει μέρος του ελλείμματος. Τα έσοδα από τον τουρισμό κατέχουν την πρώτη θέση στο σύνολο των συναλλαγματικών εσόδων της χώρας και ακολουθούν τα έσοδα από εξαγωγές βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων.

Εξάλλου η τουριστική βιομηχανία δημιουργεί με άμεσο και έμμεσο τρόπο νέες θέσεις εργασίας σε επιχειρήσεις που προσφέρουν καταναλωτικές υπηρεσίες τουρισμού: ξενοδοχεία, αεροπορικές εταιρίες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, τουριστικά γραφεία, κ.α. και έτσι στηρίζουν την τοπική και εθνική απασχόληση. Επιπρόσθετα αυξάνει έμμεσα την απασχόληση και σε όλους εκείνους τους κλάδους που στηρίζουν ή προμηθεύουν τους παραπάνω τομείς, όπως είναι η γεωργία, η μεταποίηση, οι επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Αναμφίβολα δημιουργεί θέσεις εργασίας για το τμήμα του εργατικού δυναμικού που αποτελεί «τον σκληρό πυρήνα» της ανεργίας (νεαρά άτομα, γυναίκες, ανειδίκευτα άτομα, κ.α.). Οι άνεργοι που απορροφώνται από τον τουρισμό προέρχονται κατά 70% από όχι τουριστικά επαγγέλματα, γεγονός που δείχνει τη σημασία του τουρισμού ως τομέα απορρόφησης ανέργων¹⁸

1.6.1. Εννοιολογικό πλαίσιο – Υποδομές στην Ελλάδα

Το τουριστικό προϊόν είναι από την φύση του ένα σύνθετο προϊόν στην παραγωγή και προσφορά του οποίου εμπλέκονται πολλοί και διαφορετικοί μεταξύ τους κλάδοι της οικονομίας. Αποτελεί επίσης το κύριο αντικείμενο του επαγγελματικού τουρισμού. Στη διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος συμβάλλουν οι φυσικοί πόροι, οι ανθρώπινοι πόροι, τα μέσα επικοινωνίας και μεταφορών, τα ξενοδοχεία και κάθε είδους καταλύματα,

¹⁸ Πατσουράτης Β. (2005), «Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος», (Αναπληρωτής Καθηγητής.), Μελέτη για λογαριασμό του ΣΕΤΕ, www.sete.gr

τα εστιατόρια, οι εγκαταστάσεις αναψυχής και αθλοπαιδιών, τα ταξιδιωτικά γραφεία, τα γραφεία πληροφόρησης του κοινού, τα γραφεία ενοικίασεως αυτοκινήτων, οι ξεναγοί, οι διερμηνείς, τα κρουαζιερόπλοια, οι εταιρείες ενοικίασης σκαφών, κ.ά. Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι ο τουρισμός εξαρτάται και από την αποτελεσματικότητά ενός αριθμού άλλων τομέων, οι οποίοι του προσφέρουν εισροές – κλειδιά για την παραγωγική διαδικασία.

Οι τουριστικές υποδομές αποτελούν την κύρια πηγή των επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού, διότι αν υπάρχει έλλειψη ξενοδοχειακού δυναμικού υπάρχει και μειωμένη ζήτηση και κατ' επέκταση προσφορά του τουριστικού προϊόντος. Το επίπεδο ανάπτυξης των τουριστικών υποδομών είναι συνάρτηση των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει ο τουριστικός τομέας στην Ελλάδα. Οι ιδιαιτερότητες αυτές εντοπίζονται κυρίως στην ύπαρξη πληθώρας επιχειρήσεων μικρού μεγέθους που χρήζουν της αναγκαιότητας για κρατική προώθηση των δημοσίων επενδύσεων, με σκοπό τη δημιουργία έργων, εγκαταστάσεων και δικτύων τουριστικών υποδομών.

Οι τουριστικές υποδομές μπορούν να διακριθούν στις γενικές και στις ειδικές:

- ✓ Στις γενικές υποδομές περιλαμβάνονται, μεταφορικά δίκτυα, δίκτυα υδροδότησης, δίκτυα τηλεπικοινωνιών, υπηρεσιών μεταφοράς, εγκαταστάσεις υγείας κ.λπ. Οι γενικές υποδομές, όπως είναι ευνόητο, εξυπηρετούν και άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας.
- ✓ Στις ειδικές υποδομές περιλαμβάνονται, μαρίνες, εγκαταστάσεις για σκι, γκολφ, εγκαταστάσεις άμεσα επιχειρηματικού χαρακτήρα (π.χ. ξενοδοχειακά καταλύματα, ταξιδιωτικά γραφεία, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων).

Οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα της χώρας μας έχουν ως αποτέλεσμα την βελτίωση του τουρισμού με οικονομικές απολαβές για τον κλάδο. Η διαμονή, διακίνηση και κυρίως η κατανάλωση των ετησίως των πάνω από 14 εκατ. τουριστών με τις περισσότερες από 100 εκατ. διανυκτερεύσεις στα πάσης φύσεως καταλύματα υποστηρίζεται από ένα κύκλωμα υποκλάδων αποκλειστικής παραγωγής και διάθεσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών με τα ακόλουθα χονδρικά μεγέθη:

- ✓ 4.500 Τουριστικά γραφεία
- ✓ 738 Τουριστικές επιχειρήσεις οδικών μεταφορών
- ✓ 1455 Γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων Ι.Χ. χωρίς οδηγό
- ✓ 200 Ναυλομεσιτικά γραφεία για την αντιπροσώπευση περισσότερων από 4.500 σκάφη αναψυχής
- ✓ 30.000 Επιχειρήσεις εστίασης – καφετέριες – διασκέδασης

✓ 350 Κάμπινγκ με περίπου 34.000 θέσεις κατασκήνωσης

Στην ειδική τουριστική υποδομή συμπεριλαμβάνονται 5 Συνεδριακά κέντρα και άλλα 9 υπό κατασκευή, 5 Γήπεδα Γκολφ και 1 υπό κατασκευή, 16 χιονοδρομικά κέντρα, 62 ορεινά καταφύγια, 3 κέντρα θαλασσοθεραπείας και 5 υπό κατασκευή, 17 υδροθεραπευτήρια, 28 λιμένες σκαφών αναψυχής (μαρίνες), 20 μαρίνες υπό κατασκευή και 15 καταφύγια σκαφών αναψυχής και 5 διεθνή αεροδρόμια και 31 λοιπά περιφερειακά αεροδρόμια. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται τα 86 μουσεία εποπτευόμενα από το Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ.), καθώς και 64 επισκέψιμοι αρχαιολογικοί χώροι.

Οι παραπάνω υποδομές αποτελούν τη βάση ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος και στηρίζουν την τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας. Οι υποδομές παρέχουν το υπόβαθρο για την ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων και οριοθετούν τις δυνατότητες μιας οικονομίας, διότι η ποιότητα και η ποσότητα των υποδομών βελτιώνει το εισόδημα, την παραγωγικότητα και την απασχόληση και αποτελεί ένα μέσο πολιτικής για την περιφερειακή ανάπτυξη.

Οι υποδομές επηρεάζουν κατά ουσιαστικό τρόπο την οικονομική δραστηριότητα, επειδή δημιουργούν θετικές εξωτερικές οικονομίες. Ωστόσο, η τελική αξιοποίησή τους εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες της οικονομίας και τους υπόλοιπους συντελεστές παραγωγής. Επενεργούν, ακόμη, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, επηρεάζοντας με αυτόν τον τρόπο το σύνολο – σχεδόν – της κοινωνικής ζωής. Προσδίδεται, έτσι, ένα κοινωνικό ενδιαφέρον τόσο στο στάδιο δημιουργίας όσο και στο στάδιο της λειτουργίας τους.

Στην περίπτωση της τουριστικής δραστηριότητας η δημιουργία υποδομών διευκολύνει την τουριστική δραστηριότητα και συμβάλλει στη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης, δεδομένου ότι ο τουρισμός είναι ένας ιδιαίτερα δυναμικός κλάδος της ελληνικής οικονομίας¹⁹.

1.6.2. Χαρακτηριστικά ζήτησης του επαγγελματικού τουρισμού

Ο τουρισμός είναι ένα ευαίσθητο και εύθραυστο προϊόν. Με την έκφραση επαγγελματικός τουρισμός αναφερόμαστε στην παροχή του τουριστικού προϊόντος από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ο επαγγελματικός τουρισμός και κατ' επέκταση το τουριστικό προϊόν πολλές φορές επηρεάζονται από απρόβλεπτους και ανεξέλεγκτους παράγοντες όπως είναι οι πόλεμοι, οι κοινωνικές αναταραχές, τα περιβαλλοντικά επεισόδια κ.α. Σε οικονομικούς

¹⁹ Πατσουράτης Β. (2005), «Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος», (Αναπληρωτής Καθηγητής.), Μελέτη για λογαριασμό του ΣΕΤΕ, www.sete.gr

όρους τα χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος που ουσιαστικά αποτελούν τον πυρήνα του επαγγελματικού τουρισμού συνδυάζονται στα παρακάτω²⁰:

- ✓ Η ζήτηση του επαγγελματικού τουρισμού και του τουριστικού προϊόντος επηρεάζονται σημαντικά τόσο από τις μεταβολές που πραγματοποιούνται στη τιμή του όσο και αυτές που συμβαίνουν στο εισόδημα του τουρίστα – καταναλωτή. Ο καταναλωτής πάντα έχει την δυνατότητα να επιλέξει να πάει ή όχι διακοπές κάποιο χρόνο, επηρεαζόμενος από οικονομικούς, πολιτικούς ή άλλους λόγους.
- ✓ Το τουριστικό προϊόν είναι ένα εξαγόμενο προϊόν, όπως όλα τα άλλα προϊόντα που εξάγονται, χωρίς όμως να απολαμβάνει την ίδια μεταχείριση με αυτά.
- ✓ Η εμφάνιση νέων και ειδικών μορφών τουρισμού οδήγησε στη τμηματοποίηση της αγοράς η οποία έχει ως στόχο να προσεγγίσει περισσότερο τον τουρίστα – καταναλωτή και να ικανοποιήσει καλύτερα συγκεκριμένες ανάγκες – επιθυμίες του. Έτσι σήμερα το τουριστικό προϊόν, δεν είναι όπως γινόταν μέχρι πρόσφατα, δηλαδή κάποια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, αλλά κάποια συγκεκριμένη μορφή τουρισμού.
- ✓ Το τουριστικό προϊόν ακολουθώντας την τάση της διεθνοποίησης των οικονομιών πήρε τα τελευταία χρόνια περισσότερο διεθνοποιημένο χαρακτήρα. Έτσι εισήλθαν στην αγορά νέα προϊόντα και νέοι τουριστικοί προορισμοί, οι οποίοι μέχρι πρόσφατα δεν είχαν προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού.
- ✓ Στην περίπτωση του τουριστικού προϊόντος η αγορά γίνεται στον τόπο κατοικίας του τουρίστα ενώ η προσφορά στο τόπο εγκατάστασης του προμηθευτή.
- ✓ Επίσης στην περίπτωση των άλλων προϊόντων ο καταναλωτής έχει να επιλέξει μεταξύ ενός περιορισμένου σχετικά αριθμού. Αντίθετα το τουριστικό προϊόν προσφέρεται από ένα πολύ μεγαλύτερο αριθμό προμηθευτών έτσι οι καταναλωτές έχουν να επιλέξουν μεταξύ ενός πολύ μεγάλου αριθμού τόπων προορισμού.
- ✓ Στην περίπτωση των άλλων προϊόντων, τα προϊόντα πηγαίνουν στον τόπο κατοικίας του καταναλωτή. Στην περίπτωση του τουριστικού προϊόντος ο καταναλωτής μετακινείται στον τόπο προσφοράς του τουριστικού προϊόντος.

²⁰ Ηγουμενάκης, Ν. (1999). «Τουριστικό Μάρκετινγκ», Εκδοτικός Οίκος Interbooks, Αθήνα

- ✓ Οι καταναλωτές του τουριστικού προϊόντος είναι ξένοι. Οι κυβερνήσεις λοιπόν των χωρών υποδοχής είναι λιγότερο ευαίσθητες σε διάφορες πολιτικές οι οποίες έχουν αντιλαϊκό χαρακτήρα. Για παράδειγμα πιο εύκολα επιβάλλουν φόρους στο τουριστικό προϊόν αφού δεν φοβούνται το πολιτικό κόστος που συνεπάγεται αυτή η πολιτική, επειδή οι τουρίστες δεν ψηφίζουν όπως κάνουν οι ντόπιοι φορολογούμενοι. Το εντάξει αυτό εξηγεί γιατί οι κυβερνήσεις αποτυγχάνουν να συνειδητοποιήσουν το οικονομικό κόστος που συνεπάγεται αυτή η πολιτική αφού οδηγεί σε λιγότερους τουρίστες, απώλεια θέσεων εργασίας και κλείσιμο ντόπιων επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, οι ντόπιοι φορολογούμενοι ψηφίζουν με το ψηφοδέλτιο στην κάλπη ενώ οι ξένοι ψηφίζουν με «τα πόδια» πηγαίνοντας σε άλλον προορισμό που επιβαρύνει λιγότερο το τουριστικό προϊόν.
- ✓ Ο τουρίστας δεν γνωρίζει εκ των προτέρων την ποιότητα των υπηρεσιών που θα του προσφερθεί. Αυτή εξαρτάται από την ποιότητα όλου του φάσματος των υπηρεσιών που θα έχει. Αν σε ένα στάδιο του φάσματος του πακέτου των υπηρεσιών η ποιότητα είναι χαμηλή τότε μπορεί το γεγονός αυτό να επηρεάσει την γενική εκτίμηση του τουρίστα για ολόκληρο το πακέτο. Ο τουρίστας δημιουργεί προσδοκίες με βάση τις πληροφορίες που συλλέγει. Στο τέλος λοιπόν του ταξιδιού ο τουρίστας «κάνει το λογαριασμό» κατά πόσον ικανοποιήθηκαν ή όχι οι προσδοκίες του, και αξιολογεί τη σχέση τιμής-ποιότητας (value of money).

1.6.3. Επαγγελματικός τουρισμός και τοπική τουριστική ανάπτυξη

Η τοπική τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να περιλαμβάνει πολιτικές ανάπτυξης. Πολιτικές ανάπτυξης σημαίνει χωρική επέκταση της τουριστικής ανάπτυξης, πέραν των ήδη αναπτυγμένων περιοχών, κυρίως στην ενδοχώρα και στην ύπαιθρο με σημαντικά πλεονεκτήματα για τον επαγγελματικό τουρισμό. Σημαίνει επίσης, την κατά το δυνατόν ισόρροπη συμβολή της τουριστικής οικονομίας στην τοπική οικονομία και στην τοπική ανάπτυξη. Τέλος σημαίνει την αναγνώριση της πραγματικότητας, ότι η χώρα πέρα από συγκεκριμένα κοινά τουριστικά χαρακτηριστικά, διαθέτει ένα μοναδικό πλούτο

γεωγραφικής και φυσικής ποικιλότητας προϊόντος και απαρτίζεται από πολλαπλούς και διαφοροποιημένους τουριστικούς προορισμούς.

Κάθε ελληνική περιφέρεια – προορισμός αναπτύσσει τις δικές της στρατηγικές και πολιτικές τουριστικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας. Με τις πολιτικές αυτές, ο τουρισμός αναδεικνύεται σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τροφοδότης της τοπικής οικονομίας και της απασχόλησης, αναβαθμίζει συνολικά την περιφέρεια και συνδέει την αγροτική παραγωγή με την τουριστική κατανάλωση.

Στα πλαίσια πάντα των περιφερειακών και τοπικών τουριστικών πολιτικών εκπονείται ανά προορισμό και προϊόν ξεχωριστό σχέδιο Marketing, το οποίο εξασφαλίζει την προβολή και την προώθηση κάθε προορισμού και βελτιώνει σταθερά την εικόνα του και το μερίδιό του στις διεθνείς τουριστικές αγορές.

Εξειδικευμένες πολιτικές ανάπτυξης, σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, σημαίνει διαφοροποίηση και εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος. Αυτές οι πολιτικές, αντιμετωπίζουν κυρίως το οξύ πρόβλημα της εποχικότητας στην λειτουργία των επιχειρήσεων και στην απασχόληση.

Με βάση λοιπόν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του κάθε τοπικού τουριστικού προορισμού, εκπονούνται και εφαρμόζονται ειδικές πολιτικές για:

- ✓ Τον πολιτισμικό Τουρισμό
- ✓ Τον θαλάσσιο Τουρισμό
- ✓ Τον Τουρισμό πόλεων
- ✓ Τον συνεδριακό Τουρισμό
- ✓ Τον ιαματικό Τουρισμό
- ✓ Τον Οικοτουρισμό
- ✓ Τον αθλητικό και προπονητικό Τουρισμό
- ✓ Τον Τουρισμό golfing
- ✓ Τον ορειβατικό και χιονοδρομικό Τουρισμό

Στη διαμόρφωση του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης σε κάθε τοπική κοινωνία - προορισμό καθώς και στον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών, πρωταγωνιστικό ρόλο παίζουν η αυτοδιοίκηση όλων των βαθμίδων, οι παραγωγικοί και κοινωνικοί φορείς με σαφείς αρμοδιότητες σε θέματα διοίκησης του τουρισμού αλλά κυρίως στο επίπεδο της λήψης αποφάσεων για τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της περιοχής.

Η διαμόρφωση και προώθηση ενός ποιοτικού και βιώσιμου – άρα ανταγωνιστικού - τουριστικού προϊόντος σε τοπικό επίπεδο, προϋποθέτει την συνέργεια όλων των κοινωνικών εταίρων της περιφέρειας. Επομένως, οι αναπτυξιακές προτεραιότητες

καθορίζονται με την διαδικασία του δημοκρατικού προγραμματισμού και οριστικοποιούνται με την μορφή «κοινωνικής συμφωνίας», όπου καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη, αναλαμβάνει τις δικές του διακριτές ευθύνες. Δημιουργείται έτσι και σε περιφερειακό επίπεδο, το κατάλληλο, ευνοϊκό, επενδυτικό περιβάλλον για την αποδοτική άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Αυτό γίνεται πιο κατανοητό αν λάβουμε υπόψη ότι η τουριστική ζήτηση δεν ικανοποιείται από την προσφορά μιας μόνο επιχείρησης. Χρειάζεται μεταφορικά μέσα, τουριστικά καταλύματα, γραφεία ταξιδιών, οδηγούς βουνών κ.λ.π. Επιπλέον χρειάζεται κατάλληλο κλίμα, φυσικό περιβάλλον, φιλοξενία, πολιτιστική κληρονομιά και φυσικά τουριστική υποδομή.

Η Πολιτεία και η Τοπική Αυτοδιοίκηση διασφαλίζουν τις βασικές υποδομές, προσδιορίζουν σταθερούς, σαφείς και διαφανείς κανόνες και όρους για την επιχειρηματική δράση. Οι κανόνες αυτοί, έχουν διάρκεια και ισχύουν για όλους, ανεξάρτητα από το οικονομικό τους μέγεθος. Μόνο με αυτό τον τρόπο, δημιουργούνται όροι ανταγωνιστικής και ισόρροπης ανάπτυξης, που εξασφαλίζουν απασχόληση, υψηλό βιοτικό επίπεδο και ευημερία²¹.

²¹ Παυλόπουλου Π., Κουζέλη Α. (2006), «Δελτίο Τύπου: Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδος και Τουρισμός», Επιμέλεια έκδοσης Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, Αθήνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

2.1. Φυσικό περιβάλλον και πληθυσμός της Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου περιλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και αποτελείται από τους Νομούς Άρτης, Πρεβέζης, Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας. Έχει συνολική έκταση 9,203Κm², καλύπτοντας το 6,7% της συνολικής έκτασης της χώρας. Οι ορεινές περιοχές καλύπτουν το 77% της συνολικής έκτασης. Τα όρη της αποτελούν συνέχεια των αλβανικών Άλπεων και φέρουν το όνομα Πίνδος. Οι μόνες πεδινές εκτάσεις είναι των

νομών Άρτης και Πρεβέζης, καθώς και οι κοιλάδες των ποταμών Αχέροντα και Θύαμη. Οι κυριότεροι ποταμοί είναι ο Αώος, ο Θύαμις, ο Αχέροντας, ο Λούρος και ο Άραχθος, και σημαντικότερη λίμνη αυτή των Ιωαννίνων. Στην Περιφέρεια υπάρχει σημαντικός αριθμός ευαίσθητων ή/ και προστατευόμενων περιοχών, στις οποίες περιλαμβάνονται δύο εθνικοί δρυμοί, μια περιοχή RAMSAR, είκοσι δύο περιοχές υποψήφιες για ένταξη στο υπό κατάρτιση Πανευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών NATURA 2000, ένα μνημείο φύσης, δύο προστατευόμενα τοπία – αισθητικά δάση και 30 περιοχές CORINE.

Η Περιφέρεια έχει μεγάλο ποσοστό ορεινών εκτάσεων που καλύπτουν το 77% της συνολικής έκτασής της. Από το σύνολο των δήμων και κοινοτήτων (566) που υπάρχουν στην Περιφέρεια Ηπείρου, το 66,6% ανήκει σε ορεινές περιοχές (377), ενώ το 33,4% του πληθυσμού κατοικεί σε ορεινές περιοχές.

Υπάρχουν τέσσερις βασικές ζώνες στην Περιφέρεια:

1. η παράκτια ζώνη των νομών Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, η οποία χαρακτηρίζεται από την τουριστική ανάπτυξη, τις θαλάσσιες μεταφορές και τη αλιεία, και συγκεντρώνει σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες,
2. η ζώνη των ορεινών όγκων που εκτείνεται κατά μήκος του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας στους νομούς Ιωαννίνων (Ζαγόρι, Μέτσοβο, Κόνιτσα, βόρεια Τζουμέρκα) και Άρτης (κεντρικά και νότια Τζουμέρκα) και παρουσιάζει δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει (παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορική – πολιτιστική κληρονομιά, περιοχές φυσικού κάλλους),
3. η ζώνη γεωργικής γης με δυνατότητα υψηλής απόδοσης, η οποία περιλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Περιφέρειας (τμήματα των νομών Πρέβεζας και Άρτας) και στην οποία συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των αρδευτικών έργων, και
4. η ευρύτερη ζώνη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών. Η τελευταία αυτή ζώνη, που είναι και η πλέον εκτεταμένη, παρουσιάζει περιορισμένες αναπτυξιακές δυνατότητες, λόγω της ορεινότητας του εδάφους και της γεωγραφικής απομόνωσης.

Όσον αφορά το σύνολο των Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων της Περιφέρειας, διαθέτει περίπου το 4,4% του συνόλου των Ερευνητικών Ιδρυμάτων της χώρας, κατατάσσόμενη στην 7η θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών. Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, με την ερευνητική δραστηριότητα που ασκεί, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογίας.

Η Περιφέρεια Ηπείρου διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (καθαρές ακτές, θαυμάσια τοπογραφία, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, παραδοσιακούς οικισμούς - Μέτσοβο, Ζαγοροχώρια - ιστορική παράδοση κλπ.) για την ανάδειξη του τουρισμού (εναλλακτικές μορφές) και του πολιτισμού ως κύριων εστιών ανάπτυξης. Η Περιφέρεια απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, δεν διαθέτει καταλύματα υψηλής ποιότητας σε επαρκή αριθμό και η μέση διάρκεια διαμονής είναι πολύ χαμηλή.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 336.392 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Η Περιφέρεια είναι από τις πλέον αραιοκατοικημένες, με πυκνότητα πληθυσμού 40,5 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, έναντι 79,7 της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 31% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Ο αγροτικός πληθυσμός είναι μειωμένος σε σχέση με το 1981 και

ανέρχεται στο 59% του συνολικού, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός παρουσιάζει μικρή άνοδο και ανέρχεται στο 10% του συνόλου²².

2.2. Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ήπειρο

Οι τοπικές αρχές κάθε περιοχής όπως και της νομαρχιών της Ηπείρου καλούνται να διαδραματίσουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση, συντήρηση και διαχείριση των τοπικών υποδομών της περιοχής τους και να συμβάλλουν με τις προτάσεις, τα έργα και τις δράσεις τους στον εμπλουτισμό και την «επωθυμοποίηση» του τουριστικού προϊόντος, με τελικό στρατηγικό στόχο την ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης.

Οι επενδύσεις σε έργα, εγκαταστάσεις και δίκτυα υποδομών δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μία εφάπαξ δημόσια ή ιδιωτική επένδυση, καθώς πέρα από το κόστος λειτουργίας και συντήρησης, οι υποδομές θα πρέπει να εκσυγχρονίζονται και να συμπληρώνονται, ανάλογα με τις διακυμάνσεις της τουριστικής ζήτησης, τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις αλλαγές που τυχόν προκαλούνται στη δομή της οικονομίας της κάθε περιοχής. Με βάση τα παρακάτω αναδεικνύεται ο πολύ σημαντικός ρόλος που καλείται να διαδραματίσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε συνεργασία με την Κεντρική Κυβέρνηση και τους αρμόδιους φορείς τουριστικής ανάπτυξης. Οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις αποτελούν την ηγεσία των τοπικών αυτοδιοικήσεων δηλαδή των δήμων και κοινοτήτων της Ηπείρου. Οι τοπικοί παράγοντες αυτοδιοίκησης δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από τις διοικήσεις των μεγάλων αστικών κέντρων, της πρωτεύουσας και της συμπρωτεύουσας σε όλα τα επίπεδα, είναι σε θέση να ακολουθούν τις επιταγές της σύγχρονης κοινωνίας και μπορούν να αντεπεξέλθουν σε ανάγκες όπως η τουριστική προβολή της περιοχής, ο τουρισμός σε όλες τις εκφάνσεις του, η ενίσχυση της απασχόλησης και η μείωση της ανεργία του πληθυσμού της περιοχής κ.ά.

Αναλυτικότερα:

- ✓ Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πρέβεζας έχει την ιστοσελίδα της στο διαδίκτυο στα ελληνικά και αγγλικά και θεωρείται από τις πολύ καλές της Περιφέρειας Ηπείρου από άποψης πληρότητας πληροφοριών για τους τουρίστες: www.preveza.gr/.
- ✓ Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας κατασκευάζει αυτό το διάστημα την καινούρια ιστοσελίδα της στο διαδίκτυο: www.nathesprotias.gr/.

²² Οργανοτεχνική Α.Ε. (2003), «Επιχειρησιακό σχέδιο τουριστικής προβολής της περιφέρειας της Ηπείρου» Επιμέλεια έκδοσης Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ηπείρου, Ιωάννινα

- ✓ Η Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Άρτας διαθέτει δική της ιστοσελίδα στο διαδίκτυο: <http://www.nomarchia-artas.gr/>, η οποία παρέχει όλες τις γενικές πληροφορίες που χρειάζονται για τον νομό, όπως και τις δραστηριότητες με τις οποίες μπορεί να ασχοληθεί κάποιος. Θα μπορούσε να εμπλουτιστεί λίγο περισσότερο. Επίσης διαθέτει την ιστοσελίδα www.arta.gr και την σελίδα της κοινότητας Θεοδώριανων: www.epirus.com/theodoriana και της κοινότητας Βουλγαρελίου: www.vourgarelinet.gr.
- ✓ Γενικά ο Νομός Ιωαννίνων στο σύνολο του προσφέρει εντυπωσιακές δυνατότητες τόσο για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη, όσο και για μια καλύτερη εκμετάλλευση του ήδη υπάρχοντος δυναμικού του. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννιτών - Prefecture of Ioannina έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο: www.nomioan.gr.

Η Ήπειρος αποτελείται από πολλούς επιμέρους δήμους και κοινότητες όπως παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα όπου μπορούμε να δούμε αναλυτικά τους δήμους ανά νομό της Ηπείρου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Δήμοι και κοινότητες ανά νομό της Ηπείρου

<u>Νομός</u>	<u>Άρτας</u>	<u>Θεσπρωτίας</u>	<u>Ιωαννίνων</u>		<u>Πρεβέζης</u>
Δήμοι	Αγνάντων	Αχέροντα	Αγίου Δημητρίου	Καλπακίου	Ανωγειού
	Αθαμανίας	Ηγουμενίσσας	Ανατολής	Κατσανοχωριών	Ζαλόγγου
	Αμβρακικού	Μαργαριτίου	Ανατολικού Ζαγορίου	Κεντρικού Ζαγορίου	Θεσπρωτικού
	Αράχθου	Παραμυθιάς	Άνω Καλαμά	Κόνιτσας	Κρανέας
	Αρταίων	Παραποτάμου	Άνω Παγωνίου	Λάβδανης	Λούρου
	Βλαχέρνας	Σαγιάδας	Βοβούσης	Μαστοροχωριών	Πάργας
	Γ. Καραϊσκάκη	Συβότων	Δελβινακίου	Μετσόβου	Πρεβέζης
	Ηρακλείας	Φιλιατών	Δερβιζιάνων	Μολοσσών	Φαναρίου
	Θεοδωριάνων		Διστράτου	Μπιζανίου	Φιλιπιάδος
	Κομμένου		Δωδώνης	Παμβώτιδος	
	Κομποτίου		Εγνατίας	Πασαρώνος	
	Μελισσουργών		Εκάλης	Περάματος	
	Ξηροβουνίου		Ευρυμενών	Πραμάντων	
	Πέτα		Ζίτσας	Παγωνιανής	
	Τετραφυλίας		Ιωαννιτών	Σελλών	
Φιλοθέης		Καλαριτών	Τζουμέρκων		
			Τύμφης		
Κοινότητες		Πέρδικας	Αετομηλίτσας	Φούρκας	
		Σουλίου	Βαθυπέδου	Ματσουκίου	
			Σιράκου	Νήσου Ιωαννίνων	
			Μηλέας	Παπίγκου	

Πηγή: www.discover-epirus.gr

Κατά Νομό διακρίνονται οι εξής περιοχές με δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού²³:

✓ Νομός Ιωαννίνων

1. Η πόλη των Ιωαννίνων με ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ιστορικό-πολιτιστικό, αστικό, φυσιολατρικοοικολογικό, αθλητικό, εκπαιδευτικό, συνεδριακό τουρισμό
2. Περιοχή Ζαγοροχωρίων με κέντρο το Τσεπέλοβο και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό-οικολογικό, πολιτιστικό, περιπέτειας τουρισμό και αγροτουρισμό (εικόνα 1.)

Εικόνα 1. Το Τσεπέλοβο στην οροσειρά της Τύμφης (<http://www.tsepelovo.com/perioxi.html>)

3. Περιοχή Μετσόβου - Βάλια Κάλντα με κέντρο το Μέτσοβο και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό-οικολογικό, πολιτιστικό τουρισμό και αγροτουρισμό
4. Περιοχή Κόνιτσας - Μαστοροχωρίων με κέντρο την Κόνιτσα και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό-οικολογικό, περιπέτειας, πολιτιστικό τουρισμό και τον αγροτουρισμό
5. Περιοχή Πωγωνίου με κέντρο το Δελβινάκι και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον φυσιολατρικοοικολογικό, πολιτιστικό τουρισμό και τον αγροτουρισμό
6. Περιοχή Βορείων Τζουμέρκων με κέντρο τα Πράμαντα και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό-οικολογικό, περιπέτειας, πολιτιστικό τουρισμό και αγροτουρισμό
7. Ο Αρχαιολογικός χώρος και η κοιλάδα της Δωδώνης με ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον πολιτιστικό, φυσιολατρικοοικολογικό τουρισμό

²³ Δελλάρης Κ. (2002), «Τεχνολογική προοπτική διερεύνηση στην περιφέρεια Ηπείρου. Συνθετική Έκθεση Συμπερασμάτων», Επιμέλεια έκδοσης Επιστημονικό & Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου (BIC Ηπείρου), Θεσσαλονίκη

✓ Νομός Άρτας

1. Περιοχή Αμβρακικού - Άρτας με κέντρο την Άρτα και με ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον θρησκευτικό, πολιτιστικό, οικολογικό, περιηγητικό, ιαματικό τουρισμό και αγροτουρισμό
2. Περιοχή Νοτίων Τζουμέρκων - Ραδοβιζίου με κέντρο το Βουλγαρέλι και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό, πολιτιστικό, περιπέτειας τουρισμό και αγροτουρισμό

✓ Νομός Πρέβεζας

1. Παράκτια περιοχή Ιονίου με κέντρα την Πρέβεζα και την Πάργα και με ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον παραθεριστικό, θαλάσσιο, πολιτιστικό, οικολογικό, ορεινό, ιαματικό τουρισμό (εικόνα 2).

Εικόνα 2. Πάργα (<http://www.parga.gr/dynamic/images/content/Axiotheata/pictAx011.jpg>)

2. Περιοχή Φιλιπιάδας - Λίμνης Ζηρού - Ποταμού Λούρου με κέντρο την Φιλιπιάδα και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον φυσιολατρικό, αγροτουρισμό, περιηγητικό, ορεινό, πολιτιστικό τουρισμό. Όπως απεικονίζεται και την παρακάτω εικόνα η ομορφιά της περιοχής είναι απaráμιλλη με άπειρες δυνατότητες τουριστικής ζήτησης (εικόνα 3).

Εικόνα 3. Η λίμνη Ζηρού (<http://62.38.244.2/NOMP/RE/fisik3.htm>)

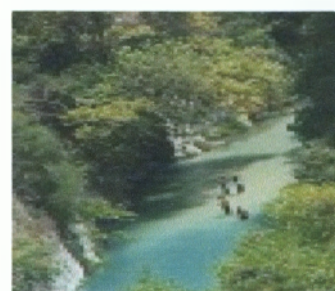
✓ Νομός Θεσπρωτίας

3. Παράκτια περιοχή Ιονίου με κέντρο την Ηγουμενίτσα και με ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον παραθεριστικό, θαλάσσιο, οικολογικό, ορεινό τουρισμό
4. Περιοχή Φιλιατών - εκβολών Καλαμά με κέντρο τους Φιλιάτες και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον οικολογικό, πολιτιστικό, θαλάσσιο, ορεινό, παραθεριστικό τουρισμό και αγροτουρισμό (εικόνα 4).

Εικόνα 4. Ο ποταμός Καλαμάς (<http://www.epirus.org>)

5. Περιοχή Παραμυθιάς - Σουλίου με κέντρο την Παραμυθιά και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον πολιτιστικό, ορεινό, περιπέτειας (στον Καλαμά), οικολογικό τουρισμό και αγροτουρισμό. Η περιοχή περιλαμβάνει πολλούς και σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς όπως η Σκάλα της Τζαβέλαινας (εικόνα 5).

Εικόνα 5. Σκάλα της Τζαβέλαινας (<http://www.paramythia.gr/grpage5.html#A>)

Αναλυτικότερα οι τουριστικοί προορισμοί της Ηπείρου είναι τόσοι πολλοί και οι τοπική αυτοδιοίκηση προσπαθεί για την όσο το δυνατό μεγαλύτερη προβολή των τόπων με απώτερο σκοπό την προσέλκυση τουριστών αλλά και τουριστικών επενδύσεων. Με γνώμονα τον σκοπό αυτό δημιουργήθηκε ένας Πρότυπος Αναπτυξιακός Φορέας, ο οποίος, με έδρα τα Ιωάννινα, καλύπτει με δραστηριότητες ολόκληρη την περιοχή της Ηπείρου. Ιδρύθηκε το 1980 και η σημερινή μετοχική σύνθεση του συμπεριλαμβάνει την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων που έχει την πλειοψηφία των μετοχών (53,546%), την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας, όλους τους Δήμους και Κοινότητες του Ν.

Ιωαννίνων, τους Δήμους Ηγουμενίτσας και Άρτας, τις ΤΕΔΚ Ν. Ιωαννίνων και Πρεβέζης, την Ε.Α.Σ. Ιωαννίνων, την Ε.Α.Σ. Θεσπρωτίας, το Επιμελητήριο Ιωαννίνων, το Επιμελητήριο Θεσπρωτίας και την Τράπεζα Πειραιώς και διοικείται από 9μελές Διοικητικό Συμβούλιο.

Σκοπός της Αναπτυξιακής Ηπείρου, Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ, είναι η επιστημονική και τεχνική υποστήριξη των ΟΤΑ και των ενώσεων τους και της αποκεντρωμένης κρατικής διοίκησης, η προώθηση της επιχειρηματικής, οικονομικής και γενικότερα βιώσιμης ανάπτυξης των ΟΤΑ ή της ευρύτερης περιοχής, η ανάπτυξη δραστηριοτήτων προστασίας του περιβάλλοντος και η συμμετοχή της σε προγράμματα ή η εφαρμογή σχετικών πολιτικών σε διαδημοτική ή σε ευρύτερο γεωγραφικό χώρο. Βέβαια πραγματοποιούνται ενέργειες που καλύπτουν από παραγωγικές δραστηριότητες μέχρι εκπόνηση μελετών, διαχείριση, εκτέλεση προγραμμάτων συνεργαζόμενη στενά με όλες τις υπηρεσίες και τους τοπικούς φορείς της Ηπείρου²⁴.

Έτσι πραγματοποιούνται έργα με σκοπό την τουριστική προβολή περιοχών της Ηπείρου με κυριότερα τα εξής:

1. Έργο «Ανάδειξη, Διάδοση και Προβολή του Φυσικού Κάλλους και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Επαρχίας Κόνιτσας» εκπονείται από την ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε. για λογαριασμό της Ν.Α. Ιωαννίνων από την Άνοιξη του 2005 έως σήμερα. Το έργο περιλαμβάνει την παραγωγή σειράς - σχετικών με τον τίτλο του έργου-προϊόντων που χαρακτηρίζονται από προδιαγραφές υψηλού επιπέδου, όπως φωτογραφικό λεύκωμα, πολιτιστικός άτλαντας, ντοκιμαντέρ, μουσικό CD και άλλα. Η μελέτη εκπονείται από πολυμελή ομάδα ειδικών συνεργατών.
2. Κέντρο Ανάπτυξης Οικολογικού Τουρισμού.
3. Κέντρο Πληροφόρησης Ασπραγγέλων. Οι επισκέπτες καλούνται να ανακαλύψουν τις πιο άγνωστες πτυχές της Προστατευόμενης περιοχής του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου με ιδιαίτερη έμφαση στον Εθνικό Δρυμό Βίκου Αώου.
4. Κέντρο Πληροφόρησης Μετσόβου, κατασκευάστηκε με χρηματοδότηση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα (Ε.Π.Π.Ε.Ρ.) Β' Κ.Π.Σ και λειτουργεί από το 2003 με στόχο την πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστατευόμενη περιοχή της βόρειας Πίνδου με ιδιαίτερη έμφαση στον Εθνικό Δρυμό Βάλια Κάλντα, την προστασία του καθώς και στοιχεία για το ανθρωπογενές περιβάλλον.

²⁴ Στοιχεία από την ιστοσελίδα της Αναπτυξιακής Ηπείρου Α.Ε., www.epirtoussa.gr

5. Περίπτερο Ενημέρωσης Μεσοβουνίου λειτουργεί με στόχο την πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστατευόμενη περιοχή της βόρειας Πίνδου.
6. Περίπτερο Ενημέρωσης Μηλιά Μετσόβου. Περιλαμβάνει χώρο εκθέσεως ερμηνείας περιβάλλοντος με κύριο αντικείμενο τον Εθνικό Δρυμό Β. Πίνδου.
7. Περιπτέρου Ενημέρωσης Βοβούσας.

Τέλος η τοπική αυτοδιοίκηση της Ηπείρου εκμεταλλεύεται τις τεχνολογίες του διαδικτύου και σε διάφορες συναφείς ιστοσελίδες παρουσιάζει τα καταλύματα όλων των περιοχών της έτσι ώστε να αποτελούν ένα σύγχρονο μέσο, μέσω του οποίου η αυτοδιοίκηση θα μπορέσει να προβάλλει τα καλαισθητα στοιχεία των διάφορων πόλεων και περιοχών για τουριστικές επενδύσεις αλλά για τουριστικό προορισμό. Για παράδειγμα αναφέρουμε την ιστοσελίδα <http://www.epirusa.gr/diamoni/index.htm> η οποία περιλαμβάνει καταλύματα στην Ήπειρο με την απεικόνιση τουριστικού χάρτη και η ιστοσελίδα <http://www.nomioan.gr/> που περιλαμβάνει πολλά χρήσιμα στοιχεία για την τουριστική αξιοποίηση και εκμετάλλευση όπως τουριστικούς χάρτες και χρήσιμες οδηγίες επικοινωνίας με φορείς της Ηπειρώτικης περιοχής.

2.3. Κοινωνικά χαρακτηριστικά της Ηπείρου

Η Ήπειρος καταλαμβάνει μία από τις πλέον περιφερειακές και απομακρυσμένες θέσεις στον ελληνικό χώρο, τόσο από καθαρά γεωγραφική άποψη, όσο και σε σχέση με το ισχύον σύστημα προσβάσεων²⁵. Εκτείνεται σε ένα τραχύ και έντονα διαμελισμένο χώρο, παρουσιάζει περιορισμένους εδαφικούς πόρους, γνώρισε βίαιες μεταβολές στις εθνογραφικές και ανθρωπογεωγραφικές της ενότητες και σημαδεύτηκε από μεγάλη μεταναστευτική κινητικότητα.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες συνέτρεξαν, ώστε η Περιφέρεια να χαρακτηρίζεται από γήρανση του πληθυσμού της, αφού σημειώνει το δεύτερο χαμηλότερο ποσοστό γεννήσεων ανά κάτοικο στη χώρα, μετά τα νησιά του Αιγαίου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να παρουσιάζει ραγδαία εξέλιξη της υπογεννητικότητας και αναλογική αύξηση του γεροντικού πληθυσμού.

²⁵ Αναπτυξιακή Εταιρία Ηπείρου ΑΕ., «Ήπειρος. Οικονομία και ανάπτυξη 2000 - 2006. Οικονομική ανάπτυξη της ηπείρου από τον τουρισμό», www.epirusa.gr

Για την αξιολόγηση των συγκρίσεων αυτών πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ήδη ο πληθυσμός της χώρας χαρακτηρίζεται από τάσεις γήρανσης, όπως απεικονίζεται από τον παρακάτω πίνακα 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Δημογραφική δομή του πληθυσμού

	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ, 2001			ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ
	<15	15-64	65+			
ΕΛΛΑΔΑ	15%	68%	17%	110%	46,80%	24,50%
<i>Ήπειρος</i>	<i>14%</i>	<i>66%</i>	<i>20%</i>	<i>140%</i>	<i>51,70%</i>	<i>30,10%</i>
Θεσσαλία	16%	66%	18%	115%	50,80%	27,20%
Στερεά Ελλάδα	15%	67%	19%	126%	50,30%	28,10%

Δείκτης γήρανσης: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 65+ / Πληθυσμό ηλικίας 0-14

Δείκτης εξάρτησης: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 65+ και 0-14 / Πληθυσμό ηλικίας 15-64

Δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 65+ / Πληθυσμό ηλικίας 15-64

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001 και Επεξεργασίες ομάδας σύνταξης του ΠΕΠ

Είναι ενδεικτικό των τάσεων ότι σύμφωνα με τις προβολές της ΕΣΥΕ, από το 2005 μέχρι το 2050 ο συνολικός πληθυσμός (μετά από μία ενδιάμεση αύξηση από 11,08 εκατ. σε 11,3 εκατ.) από το 2019 αρχίζει να μειώνεται καταλήγοντας να είναι 10,7 εκατομμύρια το 2050. Σύμφωνα με τις ίδιες προβολές, ο πληθυσμός άνω των 65 ετών (ως ποσοστό του πληθυσμού από 15-64 ετών) θα αυξηθεί από 26,75% το 2005 σε 55,76% το 2050 (ΕΣΥΕ και Έκθεση Στρατηγικής για τις Συντάξεις 2005).

Το ισχυρό μεταναστευτικό ρεύμα που επικρατούσε στην περιφέρεια κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, στο οποίο εν μέρει οφείλεται η στρέβλωση της πυραμίδας των ηλικιών, υποχώρησε κατά τη δεκαετία του 1980 και αναστράφηκε την δεκαετία του 1990. Κατά την πρόσφατη περίοδο παρατηρήθηκε ισχυρό ρεύμα μετανάστευσης προς την Περιφέρεια από την γειτονική Αλβανία, με πυρήνα τις οικογένειες Βορειοηπειρωτών, οι οποίες επέστρεψαν κατά κανόνα στους τόπους καταγωγής τους. Στο ρεύμα αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο η εκτιμώμενη μεγάλη αύξηση του πληθυσμού της Ηπείρου στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Κατά την περίοδο 1971-1991 παρατηρήθηκε επίσης ισχυρή μεταναστευτική κίνηση εντός των ορίων της Περιφέρειας, με μετακίνηση των ορεινών πληθυσμών προς ημιορεινές και πεδινές περιοχές και συγκέντρωση σε ημιαστικά και αστικά κέντρα. Το ισχυρότερο ρεύμα μετακινήσεων παρατηρήθηκε προς την πόλη των

Ιωαννίνων, η οποία απορρόφησε το μεγαλύτερο ποσοστό της εσωτερικής μετανάστευσης στην Περιφέρεια.

Όσον αφορά στην σύγχρονη κοινωνική διάρθρωση, ο πληθυσμός της Ηπείρου παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά μιας αγροτικής κοινωνίας, η οποία αστικοποιείται με σχετικά γρήγορους ρυθμούς. Τα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνουν (για όλους τους νομούς, εκτός από τον νομό Ιωαννίνων) το σχετικά μεγαλύτερο από το εθνικό μέσο όρο μέγεθος νοικοκυριών με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο συνοδεύεται από χαμηλά αμειβόμενα επαγγέλματα που οδηγούν σε μικρή αγοραστική δύναμη και συνεπώς χαμηλά καταναλωτικά επίπεδα.

2.4. Οικονομικά χαρακτηριστικά της Ηπείρου

2.4.1. Πρωτογενής τομέας

Η αγροτική οικονομία της Περιφέρειας εξειδικεύεται στην κτηνοτροφία, όπου η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία κατέχουν εξέχουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν τη βάση σημαντικής μερίδας του δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων). Επίσης, άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι τα εσπεριδοειδή και τα κτηνοτροφικά φυτά.

Τα $\frac{3}{4}$ της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας της Περιφέρειας συγκεντρώνονται στους νομούς Άρτας και Πρεβέζης. Μόνιμα αρδευόμενες εκτάσεις υπάρχουν στις πεδιάδες της Άρτας και της Πρέβεζας, βόρεια της Ηγουμενίτσας και στο κεντρικό τμήμα του Ν. Ιωαννίνων.

Οι μεγαλύτερες εκμεταλλεύσιμες δασικές εκτάσεις βρίσκονται στους Νομούς Άρτας (B&BΔ τμήματα του νομού) και Ιωαννίνων (B&BA τμήματα του Νομού - Κόνιτσα, Μέτσοβο και Ζαγόρια).

Οι κτηνοτροφικές μονάδες είναι διάσπαρτες στην Περιφέρεια εκτός από το βόρειο και το νοτιοανατολικό τμήμα της. Τα πτηνοτροφεία βρίσκονται κυρίως στο νομό Ιωαννίνων και στις πεδιάδες της Άρτας, όπου υπάρχουν και οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις χοιροτροφείων, ενώ οι μονάδες βοοειδών συγκεντρώνονται κυρίως στο νομό Θεσπρωτίας.

Ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας στην Περιφέρεια Ηπείρου παράγει το 17% του ΑΕΠ και παρά τη σημαντική του συρρίκνωση εξακολουθεί να αποτελεί βασικό συντελεστή απασχόλησης και απόκτησης εισοδημάτων και κυρίως να έχει στρατηγική σημασία για την οικονομική της ανάπτυξη.

Η αγροτική οικονομία της Περιφέρειας εξειδικεύεται στην κτηνοτροφία, όπου η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία έχουν δεσπόζουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν την βάση σημαντικής μερίδας του δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων). Επίσης, άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι τα εσπεριδοειδή και τα κτηνοτροφικά φυτά.

Οι ανάγκες της κτηνοτροφίας είναι η περαιτέρω καθετοποίηση της παραγωγής, η διεύρυνση του μεριδίου της αγοράς εκτός Περιφέρειας και εκτός Ελλάδας με βάση την υψηλή ποιότητα που χαρακτηρίζει τα κτηνοτροφικά προϊόντα της Περιφέρειας.

Σε ότι αφορά την γεωργία οι δυνατότητες οικονομικής εκμετάλλευσης άπτονται της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και της προσέγγισης περισσότερων αγορών εκτός Περιφέρειας και εκτός Ελλάδας, καθώς και της ανάπτυξης νέων προϊόντων ποιότητας (περιλαμβανομένων και των βιολογικών προϊόντων)²⁶.

2.4.2. Δευτερογενής τομέας

Στον τομέα της μεταποίησης, οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη συμμετοχή είναι αυτοί των τροφίμων και ποτών. Στην πλειονότητα τους, οι μονάδες του δευτερογενούς τομέα είναι μικρές. Στοιχεία του 1991 αναφέρουν ότι υπήρχαν μόνο 40 βιομηχανικά καταστήματα με απασχολούμενους άνω των 20 ατόμων και η προστιθέμενη αξία του τομέα ήταν αρκετά χαμηλότερη του μέσου εθνικού όρου (89%). Οι βασικές βιομηχανικές υποδομές της Περιφέρειας είναι η ΒΙ.ΠΕ. Ιωαννίνων και η ΒΙ.ΠΕ. Πρέβεζας.

Για τον δευτερογενή τομέα υπάρχουν δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της αύξησης του μεριδίου της εγχώριας αγοράς, εκτός των ορίων της περιφέρειας. Επίσης σημαντικό ρόλο θα παίζει και η προσέλκυση νέων επιχειρήσεων στην περιοχή, για τις οποίες η γεωγραφική θέση της Ηπείρου, αλλά και

²⁶ Δελλάρης Κ. (2002), «Τεχνολογική προοπτική διερεύνηση στην περιφέρεια Ηπείρου. Συνθετική Έκθεση Συμπερασμάτων», Επιμέλεια έκδοσης Επιστημονικό & Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου (ΒΙΟ Ηπείρου), Θεσσαλονίκη

τα μεγάλα έργα των μεταφορικών υποδομών, θα αποτελέσουν συγκριτικό πλεονέκτημα εγκατάστασης.

Όσον αφορά τον τομέα της ενέργειας, η Ήπειρος, με τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς που λειτουργούν και που κατασκευάζονται, εξελίσσεται σε κέντρο υπερτοπικής σημασίας. Παράλληλα, η παροχή φυσικού αερίου από την Ιταλία θα αποτελέσει δεύτερη εναλλακτική πηγή ενέργειας για τη βιομηχανία. Ωθηση στην οικονομική δραστηριότητα θα δώσει επίσης η ανάπτυξη του τομέα υδροηλεκτρικής παραγωγής²⁷.

2.4.3. Τριτογενής τομέας

Ο τριτογενής τομέας της περιφέρειας καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ (60%) παρουσιάζοντας συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια. Σε ότι αφορά τις θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές, η Ήπειρος βρίσκεται σε στρατηγική θέση ως προς την Δυτική Ευρώπη, η οποία θα αξιοποιηθεί με το λιμάνι της Ηγουμενίτσας και θα αποκτήσει ρόλο πύλης της Ελλάδος προς την Δυτική Ευρώπη. Στην Περιφέρεια υπάρχει ένας αερολιμένας στο νομό Ιωαννίνων. Το 1994 διακινήθηκαν 40.000 επιβάτες, ενώ υπολογίστηκε ότι εκφορτώθηκαν 47.000 τόνοι εμπορευμάτων.

Δραστική παρέμβαση για την άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας από την υπόλοιπη Ελλάδα, αποτελεί το έργο της Εγνατίας Οδού. Το έργο κατασκευάζεται σε συνδυασμό με το έργο του Δυτικού Άξονα και την σύνδεση Ρίου – Αντιρρίου, των οποίων έχει δρομολογηθεί η κατασκευή, καθώς και με την ζεύξη του Ακτίου-Πρέβεζας, η οποία βρίσκεται στο στάδιο ολοκλήρωσης. Αναμένεται να έχει καθοριστικής σημασίας επίδραση στην ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Η Περιφέρεια έχει τις βασικές προϋποθέσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη υπηρεσιών E&T και την παροχή καινοτόμων υπηρεσιών προς τις τοπικές ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και η ερευνητική δραστηριότητα που ασκεί, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης στον τομέα της E&T. Όσον αφορά το σύνολο των Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων, η Περιφέρεια διαθέτει περίπου το 4,4% του συνόλου των Ερευνητικών Ιδρυμάτων της χώρας (1993), κατατάσσοντάς την στην 7η θέση μεταξύ των ελληνικών Περιφερειών.

²⁷ Δελλάρης Κ. (2002), «Τεχνολογική προοπτική διερεύνηση στην περιφέρεια Ηπείρου. Συνθετική Έκθεση Συμπερασμάτων», Επιμέλεια έκδοσης Επιστημονικό & Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου (BIC Ηπείρου), Θεσσαλονίκη

Η Περιφέρεια Ηπείρου διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάδειξη του τουρισμού (εναλλακτικές μορφές) και του πολιτισμού σε κύριες εστίες ανάπτυξης. Το συγκριτικό αυτό πλεονέκτημα δεν έχει αξιοποιηθεί ικανοποιητικά μέχρι σήμερα. Η Περιφέρεια απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, δεν διαθέτει καταλύματα υψηλής ποιότητας σε επαρκή αριθμό και η μέση διάρκεια διαμονής είναι πολύ χαμηλή, κατά μέσο όρο 3 διανυκτερεύσεις έναντι 6 για το σύνολο της χώρας για αλλοδαπούς επισκέπτες και κάτω των 2 διανυκτερεύσεων έναντι 2,5 για τους Έλληνες επισκέπτες²⁸.

2.5. Υποδομές

Παρακάτω θα αναφερθούμε σε υποδομές της περιφέρειας της Ηπείρου αναφορικά με το συγκοινωνιακό δίκτυο, με την έρευνα και την τεχνολογία αλλά και την υγεία και πρόνοια²⁹.

2.5.1. Συγκοινωνιακό δίκτυο

Η Ήπειρος βρίσκεται σε στρατηγική θέση ως προς τη Δυτική Ευρώπη, η οποία θα αξιοποιηθεί με το λιμάνι της Ηγουμενίτσας και θα αποκτήσει ρόλο πύλης της Ελλάδας προς τη Δυτική Ευρώπη. Στην Περιφέρεια υπάρχει ένας αερολιμένας στο Νομό Ιωαννίνων.

Δραστική παρέμβαση για την άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας από την υπόλοιπη Ελλάδα αποτελεί το έργο της Εγνατίας οδού, που εκτελείται σε συνδυασμό με το έργο του Δυτικού Άξονα και τη σύνδεση Ρίου – Αντιρρίου, των οποίων έχει δρομολογηθεί η κατασκευή, καθώς και με τη ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας, η οποία έχει ήδη ολοκληρωθεί και αναμένεται να έχει καθοριστικής σημασίας επίδραση στην ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Όσον αφορά τις οδικές μεταφορές, η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού και η διασπορά των οικισμών, σε συνδυασμό με τον ορεινό χαρακτήρα της Περιφέρειας, δημιούργησαν για τις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές συνθήκες απομόνωσης από τα αστικά

²⁸ Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης (Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.), Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Ηπείρου, «Ανάλυση τριτογενή τομέας της Περιφέρειας Ηπείρου»

²⁹ Δελλάρης Κ. (2002), «Τεχνολογική προοπτική διερεύνηση στην περιφέρεια Ηπείρου. Συνθετική Έκθεση Συμπερασμάτων», Επιμέλεια έκδοσης Επιστημονικό & Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου (BIC Ηπείρου), Θεσσαλονίκη

κέντρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 65% του εθνικού οδικού δικτύου (μήκους 740 χλμ.) έχει ορεινή χάραξη, ενώ ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό του επαρχιακού οδικού δικτύου (μήκους 2.240 χλμ.) με ορεινή χάραξη.

Με την κατασκευή της Εγνατίας οδού, τη ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου, την κατασκευή του νέου λιμένα στην Ηγουμενίτσα και τη ζεύξη του Ακτίου με την Πρέβεζα, τα έργα που ενισχύουν το Δυτικό Άξονα, η Ήπειρος αναδεικνύεται σε βασικό κόμβο των Διευρωπαϊκών Δικτύων στην Ανατολική και Δυτική Μεσόγειο.

Οι αεροπορικές μεταφορές εξυπηρετούνται κατά κύριο λόγο από το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων και κατά δεύτερο από το αεροδρόμιο του Ακτίου. Το πρώτο δεν είναι κατάλληλο για προσέγγιση όταν επικρατούν δυσμενείς καιρικές συνθήκες, ενώ το δεύτερο εξυπηρετεί μικρό αριθμό πολιτικών πτήσεων (κυρίως charter) και λόγω θέσης δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της Περιφέρειας.

Τα σημαντικότερα λιμάνια της Περιφέρειας είναι πρωταρχικώς της Ηγουμενίτσας και δευτερευόντως της Πρέβεζας, οι υποδομές των οποίων όμως, πρέπει να ενισχυθούν σημαντικά. Ιδιαίτερα στον λιμένα της Ηγουμενίτσας θα πρέπει να ολοκληρωθούν οι εργασίες αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού, προκειμένου να διαδραματίσει τον ρόλο της Βόρειας Δυτικής “Πύλης” της Ελλάδας με τη Δυτική Ευρώπη.

Η σημασία του άξονα Αδριατικής-Ιονίου για την ελληνική οικονομία γενικότερα και της πύλης της Ηγουμενίτσας για την περιφέρεια της Ηπείρου ειδικότερα, είναι δεδομένη και αποδεικνύεται αν εξετάσει κανείς την εξέλιξη της κυκλοφορίας των οχημάτων στα Ελληνικά (Πάτρα, Ηγουμενίτσα) και Ιταλικά λιμάνια (Μπρίντζι, Μπάρι, Ανκόνα).

2.5.2. Έρευνα και Τεχνολογία

Όσον αφορά το σύνολο των Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων της Περιφέρειας, διαθέτει περίπου το 4,4% του συνόλου των Ερευνητικών Ιδρυμάτων της χώρας (1993), κατατασσόμενη στην 7η θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών. Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων με την ερευνητική δραστηριότητα που ασκεί, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογίας.

2.5.3. Υγεία και Πρόνοια

Η πόλη των Ιωαννίνων αποτελεί τον βασικό πόλο συγκέντρωσης της υποδομής της τριτοβάθμιας ιατρικής περίθαλψης, καθιστώντας την το σημαντικότερο κέντρο της Ηπείρου και στον τομέα αυτό. Ιδιαίτερο ρόλο στο τομέα αυτό διαδραματίζει η λειτουργία του σύγχρονου Περιφερειακού Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Ιωαννίνων.

Παρόλα αυτά, το επίπεδο παροχής υπηρεσιών στον κλάδο της υγείας δεν θεωρείται ικανοποιητικό. Αυτό οφείλεται κυρίως στη συγκέντρωση των υπηρεσιών υγείας στην πόλη των Ιωαννίνων, στις αυξημένες απαιτήσεις ως προς την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας, στην ελλιπή ανάπτυξη των νοσοκομειακών ιδρυμάτων ως προς τον βαθμό κάλυψης των ειδικοτήτων σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, στις ελλείψεις σε κτιριακές υποδομές και εργαστηριακό εξοπλισμό και στην παντελή έλλειψη ιατρικών υπηρεσιών σύμφωνα με τις ανάγκες ορισμένων περιοχών. Πάντως αξίζει να αναφερθεί ότι το ορθοπεδικό τμήμα του Νοσοκομείου Ιωαννίνων θεωρείται από κάποιους ένα από τα καλύτερα στα Βαλκάνια. Στον τομέα της Πρόνοιας τα βασικά προβλήματα εντοπίζονται σε ελλείψεις κτιριακών υποδομών και εξοπλισμού, καθώς και στην ανεπαρκή στελέχωση των ιδρυμάτων.

2.6. Πολιτιστικές Δραστηριότητες

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ηπείρου προσφέρει δυνατότητες αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού με την αξιοποίηση διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων μεταξύ των οποίων οι πολιτιστικές εκδηλώσεις³⁰.

Ο Δήμος Ιωαννίνων οργανώνει τα «Ηπειρωτικά» κατά τους καλοκαιρινούς μήνες με εκδηλώσεις ζωγραφικής, θέατρο και χορό, ενώ το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Ιωαννίνων διατηρεί μια σημαντική παρουσία στο χώρο.

Στην πόλη και την ευρύτερη περιοχή της διοργανώνονται μουσικά δρώμενα με Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες όλων των ηχητικών αποχρώσεων, διεθνή φεστιβάλ συγκροτημάτων πολυφωνικής μουσικής, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις και πλήθος άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

³⁰ Αναπτυξιακή Εταιρία Ηπείρου ΑΕ

Ξεχωριστή θέση ανάμεσα τους καταλαμβάνουν εκείνες της Αποκριάς στον δήμο Παμβώτιδας, το “αντάμωμα των Βλάχων” στο Μέτσοβο τον Ιούλιο, η γιορτή κρασιού στη Ζίτσα τον Αύγουστο, ταυτόχρονα με τη συνάντηση των Ηπειρωτών Σαρακατσαναίων στο Ζαγόρι. Σε όλα αυτά προστίθενται τα αλησμόνητα παραδοσιακά πανηγύρια των χωριών, γεμάτα με χορούς και τραγούδια από τους λαϊκούς οργανοπαίκτες της περιοχής. Στη διάρκεια τους ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει την τοπική κουζίνα με τις γευστικές παραδοσιακές της πίτες.

Πανελλήνιο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η εκδήλωση “Αραχθος-Συνάντηση Νέων-Κάμπινγκ περιπέτειας” που γίνεται κάθε πρώτο Σαββατοκύριακο του Ιουλίου. Πρόκειται για τριήμερη συνάντηση στον Άραχθο που περιλαμβάνει κάμπινγκ κοντά στο ποτάμι, rafting, trekking river, mountain bike, ιππασία, κ.α. παράλληλα διοργανώνονται μουσικές εκδηλώσεις και θεατρικές παραστάσεις.

Στις σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις της πρωτεύουσας πραγματοποιούνται πανελλήνιοι και διεθνείς αγώνες, ανάμεσα τους και αγώνες αυτοκινήτων ή μοτοσικλετών. Στον Νομό λειτουργούν σχολές εκπαίδευσης kayaking, σκι, αναρρίχησης και αλεξίπτωτο πλαιγιάς (Γιάννενα, Μέτσοβο και Κόνιτσα)

Επίσης αισθητή είναι η παρουσία του Ναυτικού Ομίλου (κωπηλασία, αγώνες κανό-καγιάκ, θαλάσσιο σκι, ναυτομοντελισμός), του Ομίλου Αιωροπτεριστών, της Αερολέσχης και του ορειβατικού συλλόγου. Οι σύλλογοι αυτοί έχοντας πολυετή εμπειρία στις αθλητικές διοργανώσεις και αναπτύσσοντας σημαντική ορειβατική και ναυταθλητική δραστηριότητα, διατηρούν αντίστοιχα στο Νομό Ιωαννίνων ορειβατικά καταφύγια (στο Μιτσικέλι, τη Γκαμήλα και στον Σμόλικα) και ναυταθλητικές εγκαταστάσεις στη λίμνη Παμβώτιδα (τοποθεσία Λιμνοπούλα στα Γιάννενα)

Στο πλαίσιο των δικών τους οργανωμένων εκδρομών, αλλά και ατομικά μπορεί κανείς να συμμετάσχει στις ποτάμιες δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί στον Βοϊδομάτη και τον Άραχθο (κανό, καγιάκ, ράφτινγκ, κ.ά.) ή να πετάξει με αλεξίπτωτο πλαιγιάς από τις πίστες αιωροπτερισμού στα Τζουμέρκα, στο Ζαγόρι και στην Κόνιτσα, η οποία είναι η έδρα για τους διεθνείς αγώνες αθλημάτων περιπέτειας «Εύαθλος». Ακόμη μπορεί κανείς να ασχοληθεί με διάσχιση φαραγγιών και ποταμών, αναρρίχηση, τοξοβολία, ψυχαγωγική ιππασία

Πιο ήπιες δραστηριότητες, όπως το ψάρεμα πέστροφας στον Βοϊδομάτη ή τον Αώο (εκτός ορίων Εθνικού Δρυμού), η ορειβασία και η πεζοπορία μέσω μονοπατιών με σήμανση, οι περίπατοι με ποδήλατα του βουνού.

Τους λάτρεις των χιονισμένων βουνών περιμένουν δύο εξοπλισμένα χιονοδρομικά κέντρα στο Μέτσοβο (αλπικό, καθοδικό σκι & ορειβατικό σκι), ενώ το κοντινό ορειβατικό καταφύγιο προσφέρεται για εξορμήσεις στον Εθνικό Δρυμό της Βάλια Κάλντα.

Ο αθλητισμός όμως στη λίμνη, τα Γιάννενα και το Νησί συνοδεύονται και από άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, κάτι που ισχύει για όλο τον Νομό Ιωαννίνων. Τα μουσεία, οι πινακοθήκες, οι βιβλιοθήκες, τα πολιτιστικά κέντρα, τα περίπτερα πληροφόρησης, οι αίθουσες τέχνης, τα συνεδριακά κέντρα, καθώς και τα ξενοδοχεία και εστιατόρια, είναι εξοπλισμένα με σύγχρονα μέσα και παρέχουν κάθε σχετική εξυπηρέτηση.

2.7. Δυσκολίες και προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια της Ηπείρου

Υπάρχουν σημαντικά μειονεκτήματα, τα οποία αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες στην αναπτυξιακή διαδικασία του τουρισμού στην περιφέρεια της Ηπείρου, όπως³¹:

- ✓ Η γεωγραφική απομόνωση από την υπόλοιπη χώρα
- ✓ Ο βαθμός ορεινότητας
- ✓ Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης (το χαμηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας)
- ✓ Οι έντονες ανισότητες και η απομόνωση των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών
- ✓ Η ανεπάρκεια των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών συνδέσεων

Η περιφέρεια της Ηπείρου αντιμετωπίζει ορισμένες δυσκολίες που τείνουν να είναι τα κυριότερα προβλήματα τα οποία επηρεάζουν αρνητικά τον τουρισμό της περιοχής, αναφορικά θα μπορούσαμε να εκθέσουμε τα παρακάτω:

- ✓ Παρουσιάζεται χαμηλός βαθμός τουριστικής ανάπτυξης των πόρων της περιοχής. Δυστυχώς, οι περισσότεροι από τους φυσικούς όσο και τους πολιτιστικούς πόρους της περιοχής, παραμένουν αναξιοποίητοι μέχρι τώρα (Νεκρομαντείο, Δωδώνη, Αρχαία Νικόπολη).
- ✓ Παρουσιάζονται ενδοπεριφερειακές ανισότητες κατανομής της τουριστικής δραστηριότητας στον χώρο
- ✓ Παρουσιάζεται χαμηλή ποιότητα των δικτύων μεταφοράς και των οδικών δικτύων στην Περιφέρεια

³¹ Αναπτυξιακή Εταιρία Ηπείρου ΑΕ., «Ηπειρος. Οικονομία και ανάπτυξη 2000 - 2006. Οικονομική ανάπτυξη της ηπείρου από τον τουρισμό», www.epirusa.gr

- ✓ Παρουσιάζεται υπέρ (αρνητική) εξάρτηση από τους tour operators (μαζικός τουρισμός)
- ✓ Παρουσιάζεται υπέρ (αρνητική) εξάρτηση από μικρό αριθμό αγορών
- ✓ Υπάρχει ελλιπής προσπέλαση, κυρίως στην ορεινή ενδοχώρα και ελλιπής αστική υποδομή
- ✓ Παρουσιάζεται ελλιπής τουριστική υποδομή για την περαιτέρω ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού (ράφτινγκ, καγιάκ κ.ά.)
- ✓ Δεν υπάρχει ικανοποιητική αξιοποίηση των συνεδριακών κέντρων και του συνεδριακού τουρισμού
- ✓ Η Περιφέρεια απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, δεν διαθέτει επαρκή καταλύματα υψηλής ποιότητας σε ικανοποιητικό αριθμό (μεγάλο ποσοστό μη αδειούχων καταλυμάτων χαμηλής ποιότητας), ενώ παρουσιάζει έλλειψη διεθνούς συστήματος κατηγοριοποίησης των ξενοδοχειακών καταλυμάτων. Δεν υπάρχει παρουσία διεθνών ξενοδοχειακών αλυσίδων. Η μέση διάρκεια διαμονής είναι πολύ χαμηλή - κατά μέσο όρο 3 διανυκτερεύσεις έναντι 6 για το σύνολο της χώρας για τους αλλοδαπούς επισκέπτες και κάτω των 2 διανυκτερεύσεων έναντι 2,5 για τους Έλληνες επισκέπτες.
- ✓ Παρουσιάζεται ανεπάρκεια υποστηρικτικών υποδομών αναψυχής (γκολφ, μαρίνες, θεματικά πάρκα, κ.ά.)
- ✓ Υπάρχει άναρχη δόμηση χωρίς περιβαλλοντική συμβατότητα. Παρουσιάζονται σημειακές συγκεντρώσεις καταλυμάτων κύριων και βοηθητικών. Στις περιοχές που παρουσιάζεται κορεσμός ξενοδοχειακών καταλυμάτων - μεσαία/χαμηλής ποιότητας (Πάργα, Σύβοτα) παρουσιάζεται αδυναμία διαπραγμάτευσης ικανοποιητικών τιμών με τους ισχυρούς tour –operators. Ακόμη στις ίδιες περιοχές παρουσιάζονται διοικητικά εμπόδια για την είσοδο νέων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Αυτό έχει σαν συνέπεια την έλλειψη κινήτρων αναβάθμισης και την παράνομη λειτουργία καταλυμάτων.
- ✓ Παρουσιάζεται σημαντική έλλειψη εκπαίδευσης των εμπλεκόμενων ατόμων με τον τουρισμό που έχει σαν αποτέλεσμα την παροχή χαμηλού επιπέδου υπηρεσιών στους τουρίστες και την μη ορθή αντιμετώπιση του τουρισμού σε επαγγελματικό επίπεδο.
- ✓ Παρουσιάζονται υπερσυγκεντρώσεις επισκεπτών σε περιόδους αιχμής και κορεσμός τομέων (π.χ. ελλιμενισμός σκαφών)
- ✓ Τα αθλήματα περιπέτειας που θεωρούνται μεγάλοι πόλοι έλξης, ειδικότερα για τους ξένους (Γερμανοί, Αυστριακοί, Ολλανδοί) δεν μπορούν να προβληθούν ανάλογα διότι δεν έχει αναπτυχθεί η σωστή υποδομή που θα μπορέσει να τα φιλοξενήσει.

- ✓ Στα χιονοδρομικά κέντρα υπάρχουν προβλήματα υποδομών. Οι υπάρχουσες υποδομές δεν θεωρούνται ικανοποιητικές σε σημείο που να προσελκύσουν χιονοδρομικό τουρισμό από χώρες που έχουν παράδοση σε αυτού του είδους του σπορ (Γερμανούς, Αυστριακούς, Ελβετούς) με τα άψογα οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα. Ακόμη στα υπάρχοντα χιονοδρομικά κέντρα η διάρκεια του χιονιού είναι μικρή λόγω φυσικών συνθηκών.
- ✓ Παρατηρείται μικρή διάρκεια τουριστικής περιόδου. Παρατηρείται επίσης ότι υπάρχει μια έντονη εποχικότητα που εστιάζεται στους θερινούς μήνες, στα τριήμερα και στις περιόδους των εορτών.
- ✓ Παρουσιάζεται έλλειψη ενοποίησης και δικτύωσης των αξιόλογων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος και επίσης μη συσχετισμός τους με τα πολιτιστικά δίκτυα σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο
- ✓ Παρουσιάζονται αδυναμίες στην εφαρμογή πολιτικής χρήσεων και πολιτικής γης που να διασφαλίζει τα περιβαλλοντικά ευαίσθητα οικοσυστήματα και τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, παρέχοντας ταυτόχρονα δυνατότητες παραγωγικής απασχόλησης στον τοπικό πληθυσμό
- ✓ Παρουσιάζεται έλλειψη συνειδητοποίησης από μεγάλη μερίδα πληθυσμού, της αξίας των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας, με αποτέλεσμα να ασκούνται πολλαπλές πιέσεις στους φυσικούς πόρους, που αν συνεχιστούν μπορεί να βλάψουν την φέρουσα ικανότητα τους, με συνέπεια να κινδυνεύσουν να απολέσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα
- ✓ Παρουσιάζεται έλλειψη συντονισμένης και μακροχρόνιας τουριστικής πολιτικής και ανεπαρκής προώθηση του συνόλου του Ηπειρωτικού τουριστικού προϊόντος. Δεν έχουν ακόμη δημιουργηθεί ιδανικοί τρόποι διοχέτευσης του τουριστικού προϊόντος στην αγορά. Το είδος της προβολής που γίνεται στις εκθέσεις τόσο του εξωτερικού, όσο και του εσωτερικού δεν θεωρείται ικανοποιητικό, και αυτό συμβαίνει διότι μέχρι τώρα δεν υπάρχει μία ενιαία ικανοποιητική συνεργασία Δήμων, Νομαρχιών, ΕΟΤ, τουριστικών πρακτόρων, ξενοδόχων και όλων των υπολοίπων φορέων που εμπλέκονται στον τουρισμό, ώστε να έχουν έναν ενιαίο κοινό στόχο. Για τον λόγο αυτό παρατηρείται και το φαινόμενο, να μη γίνεται παρουσίαση όλης της περιοχής σαν ενιαίου τουριστικού προορισμού, αλλά κάθε δήμος και νομός να μετέχει στις διάφορες εκθέσεις με διαφορετικά περίπτερα.
- ✓ Το προωθητικό-διαφημιστικό υλικό που παρουσιάζεται στις εκθέσεις δεν έχει την αντίστοιχη ποιότητα που απαιτείται, ώστε να καταστεί ελκυστικό στο μάτι του

ενδιαφερόμενου και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του. Τα φυλλάδια συνήθως είναι “φτωχά”, με φωτογραφίες χαμηλής ποιότητας που δεν αποδίδουν το μεγαλείο των πόρων της περιοχής με τα μουντά χρώματα. Το υλικό τους δεν θεωρείται πλήρες και δεν υπάρχουν σωστοί και ολοκληρωμένοι οδηγοί για να δελεάσουν τους ξένους πράκτορες και γενικά όλους τους ενδιαφερόμενους. Δεν υπάρχει ένας σωστός και καινούριος χάρτης της Ηπείρου, δεν υπάρχουν ποιοτικά και ολοκληρωμένα τουριστικά φυλλάδια και οδηγοί όλης της Περιφέρειας σαν ενιαίο σύνολο. Υπάρχουν μόνο τοπικοί οδηγοί και χάρτες μεμονωμένων περιοχών.

2.8. Τουριστικές επενδύσεις στην Ήπειρο

2.8.1. Αναπτυξιακός Νόμος 3299 – Ήπειρος

Οι τουριστικές επενδύσεις ενισχύθηκαν ακόμα περισσότερο από τον αναπτυξιακό νόμο 3299/2004. Στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου με σκοπό την ενδυνάμωση της ισόρροπης ανάπτυξης, την αύξηση της απασχόλησης, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την επίτευξη της περιφερειακής σύγκλισης παρέχονται σε επενδυτικά σχέδια στον τομέα του τουρισμού τα ακόλουθα είδη ενισχύσεων:

- ✓ Λήψη επιχορήγησης για την κάλυψη τμήματος της δαπάνης του επενδυτικού έργου
- ✓ Λήψη επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση καινούριου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού
- ✓ Φορολογική απαλλαγή
- ✓ Επιδότηση κόστους των δημιουργούμενων από το επενδυτικό σχέδιο θέσεων εργασίας

Η χρηματοδότηση των επενδύσεων που εντάσσονται στον Αναπτυξιακό Νόμο κυμαίνεται έως και 60% ανάλογα με την περιοχή και το είδος της επένδυσης. Στις ενισχύσεις του παρόντος νόμου υπάγονται επενδυτικά σχέδια τα οποία υπερβαίνουν το ελάχιστο ύψος κατά περίπτωση ως κατωτέρω:

- ✓ Για μεγάλες επιχειρήσεις, 500.000 €
- ✓ Για μεσαίες επιχειρήσεις, 250.000 €

- ✓ Για μικρές επιχειρήσεις, 150.000 €
- ✓ Για πολύ μικρές επιχειρήσεις, 100.000 €

Επίσης ο Αναπτυξιακός Νόμος περιλαμβάνει επενδυτικά σχέδια στον τομέα του τουρισμού. Στο καθεστώς των ενισχύσεων υπάγονται επενδυτικά σχέδια που αφορούν³²:

1. Ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον τριών αστέρων (3*), πρώην Β΄ τάξης.
2. Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον δύο αστέρων (2*), πρώην Γ΄ τάξης ή ξενοδοχειακών μονάδων που έχουν διακόψει προσωρινά τη λειτουργία τους μέχρι πέντε (5) έτη κατ' ανώτατο όριο, χωρίς στο διάστημα αυτό να έχει γίνει αλλαγή στη χρήση του κτιρίου και υπό τον όρο ότι κατά το χρόνο της προσωρινής διακοπής της λειτουργίας τους ήταν τουλάχιστον κατηγορίας δύο αστέρων (2*), πρώην Γ΄ τάξης.
3. Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατώτερης κατηγορίας των δύο αστέρων (2*), πρώην Γ΄ τάξης, σε κτήρια που χαρακτηρίζονται διατηρητέα ή παραδοσιακά, εφόσον με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε κατηγορία δύο αστέρων (2*), πρώην Γ΄ τάξης. Επίσης εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων που έχουν διακόψει προσωρινά την λειτουργία τους για πέντε έτη (5) κατά ανώτατο όριο, χωρίς το διάστημα αυτό να έχει γίνει αλλαγή στη χρήση του κτιρίου και υπό τον όρο ότι με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε κατηγορία δύο αστέρων (2*), πρώην Γ΄ τάξης.
4. Εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων που αφορά τη δημιουργία συμπληρωματικών εγκαταστάσεων με την προσθήκη νέων κοινόχρηστων χώρων, νέων χρήσεων επί κοινόχρηστων χώρων, πισινών και αθλητικών εγκαταστάσεων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον κατηγορίας δύο αστέρων (2*), πρώην Γ΄ τάξης, με σκοπό την παροχή πρόσθετων υπηρεσιών.
5. Μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον κατηγορίας δύο αστέρων (2*), πρώην Γ΄ τάξης.
6. Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (camping) τουλάχιστον Γ΄ τάξης.
7. Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός συνεδριακών κέντρων.
8. Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός χιονοδρομικών κέντρων.

³² Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004

9. Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός αξιοποίησης ιαματικών πηγών.
10. Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός τουριστικών λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρίνες) για επενδυτικά σχέδια που γίνονται με πρωτοβουλία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 του Ν.2160/1993 (ΦΕΚ 118Α).
11. Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός γηπέδων γκολφ.
12. Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός κέντρων θαλασσοθεραπείας.
13. Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός αυτοκινητοδρομιών απαραίτητων για την τουριστική ανάπτυξη της χώρας.

Τέλος τα επενδυτικά σχέδια ενισχύονται για τις ακόλουθες δαπάνες:

1. Η κατασκευή, επέκταση και εκσυγχρονισμός κτιριακών ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.
2. Η αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού που συνδέονται άμεσα με μια παραγωγική μονάδα.
3. Η αγορά γηπέδων, έως 10% της ενισχυόμενης δαπάνης της επένδυσης, αποκλειστικά για μικρές επιχειρήσεις.
4. Η επισκευή, αποκατάσταση και μετατροπή των παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες.
5. Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού περιλαμβανομένου και του ξενοδοχειακού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων, λοιπού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.
6. Η αγορά και κατασκευή εγκαταστάσεων που προκύπτουν από τις κατά περίπτωση καθοριζόμενες, σύμφωνα με την εκάστοτε νομοθεσία, προδιαγραφές των ανωτέρω επενδυτικών σχεδίων.
7. Οι δαπάνες που στοχεύουν στην αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.
8. Η αγορά και η εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αγοράς του αναγκαίου λογισμικού.
9. Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων μαζικής μεταφοράς προσωπικού καθώς και η αγορά ηλεκτρικών αυτοκινήτων για την μεταφορά υλικών και προσωπικού εντός της τουριστικής μονάδας.

Μέσω του νέου αναπτυξιακού θα χρηματοδοτηθούν έργα τουρισμού ύψους 6,7 εκατ. ευρώ και έργα πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, ύψους 4,35 και 1,617 εκατ. ευρώ αντίστοιχα

Στην περιοχή της Ηπείρου βαίνουν προς υλοποίηση επενδύσεις ύψους 12,7 εκατ. ευρώ, με χρηματοδότηση από τον αναπτυξιακό νόμο, μετά την έγκριση που έλαβαν από τη γνωμοδοτική επιτροπή της Περιφέρειας, ανεβάζοντας τον συνολικό αριθμό των εγκεκριμένων επενδύσεων, κατά τη β' φάση εφαρμογής του Ν. 3299/04, σε 67, ύψους 66 εκατ. ευρώ, από τις οποίες δημιουργούνται 155 νέες θέσεις εργασίας.

Από τα τελευταία επενδυτικά σχέδια που εγκρίθηκαν, τα έξι, συνολικού προϋπολογισμού 6,7 εκατ., αφορούν τουριστικές επενδύσεις, που αυξάνουν τη δυναμικότητα της περιοχής κατά 123 κλίνες.

Από αυτά, τα δύο αφορούν την ίδρυση ξενοδοχείων πόλης κλασικού τύπου, τριών αστέρων, στον νομό Ιωαννίνων και συγκεκριμένα στον δήμο Περάματος (οικισμός Αμφιθέας), δυναμικότητας 34 κλινών και στον δήμο Κεντρικού Ζαγορίου (Άνω Πεδινά), δυναμικότητας 20 κλινών. Επίσης εγκρίθηκε η ίδρυση ξενοδοχειακής μονάδας επιπλωμένων διαμερισμάτων, τριών αστέρων, δυναμικότητας 11 κλινών στον δήμο Ανατολικού Ζαγορίου, καθώς και η επέκταση ξενοδοχειακής μονάδας, τεσσάρων αστέρων, στον δήμο Κεντρικού Ζαγορίου. Οι άλλες δύο αφορούν την ίδρυση ξενοδοχείου παραθερισμού, τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων, τριών αστέρων, δυναμικότητας 29 κλινών, στη θέση Αγ. Παρασκευή της κοινότητας Πέρδικας Ν. Θεσπρωτίας, και την ίδρυση ξενοδοχείου πόλης, τεσσάρων αστέρων, δυναμικότητας 23 κλινών, στον δήμο Πάργας του νομού Πρεβέζης.

Τέλος έχουν εγκριθεί άλλες επτά επενδύσεις, τρεις του πρωτογενούς τομέα στους νομούς Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας και Πρέβεζας, συνολικού προϋπολογισμού 4,35 εκατ. ευρώ, και τέσσερις στον δευτερογενή τομέα στους νομούς Άρτας και Ιωαννίνων, συνολικού προϋπολογισμού 1,617 εκατ. ευρώ³³.

³³ Μπέλμπα Μ. (22/09/2008), 'Ηπειρος: Έγκριση επενδύσεων 12,7 εκατ. Ευρώ, Εφημερίδα Εξπρές, <http://anom.pbs.gr/?q=node/369>

2.8.2. Χρηματοδότηση Τουριστικών Δραστηριοτήτων στην Ήπειρο³⁴

2.8.2.1. Κοινοτική πρωτοβουλία LEADER + για την Ήπειρο

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER + είναι η πρωτοβουλία του αγροτικού τομέα για την 3^η προγραμματική περίοδο (2000-2006). Συμβάλλει στη προσπάθεια για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, αύξηση της απασχόλησης, ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος. Θα εφαρμοσθεί σε ορεινές περιοχές (οδηγία 75/268/ΕΟΚ) και κατ' εξαίρεση και μόνο σε αιτιολογημένες περιπτώσεις σε μειονεκτικές περιοχές.

Γενικοί αναπτυξιακοί στόχοι θεωρούνται η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητα, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών και η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Τα χαρακτηριστικά του τοπικού προγράμματος LEADER + της «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.» είναι τα εξής:

1. Περιοχή Παρέμβασης: Η προτεινόμενη Περιοχή Παρέμβασης περιλαμβάνεται το μεγαλύτερο μέρος των χαρακτηρισμένων ορεινών περιοχών (σύμφωνα με την οδηγία 75/268/ΕΟΚ), των Νομών Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας με εξαίρεση στο Ν. Ιωαννίνων, Δ.Δ. που είτε ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή του Λεκανοπεδίου Ιωαννίνων, είτε παρουσιάζουν έντονη οικιστική ανάπτυξη και στο Ν. Θεσπρωτίας ολόκληρος ο Δήμος Ηγουμενίτσας. Επίσης περιλαμβάνονται και επιλεγμένες μειονεκτικές περιοχές.
2. Έκταση: 6039,45 τετραγωνικά χιλιόμετρα
3. Πληθυσμός: 99.356
4. Θέμα Συσπείρωσης: «Ανάδειξη της επιχειρηματικής ικανότητας και δυνατοτήτων της περιοχής παρέμβασης μέσα από τη δικτύωση και τα τοπικά σύμφωνα ποιότητας, την ποιοτική αναβάθμιση της παράδοσης, της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, του φυσικού περιβάλλοντος και των τοπικών προϊόντων».

³⁴ Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε., «Τοπικό Πρόγραμμα LEADER+», www.epirusa.gr

5. Χρηματοδοτικά Στοιχεία (σε ευρώ):

Συνολικό Κόστος	9.298.325€
Δημόσια Δαπάνη	6.200.000€
Ίδια Συμμετοχή	3.098.325€

6. Στρατηγικοί στόχοι:

- ✓ Ανάπτυξη πιλοτικών και καινοτόμων επιχειρηματικών δράσεων,
- ✓ Προώθηση - ενδυνάμωση προϊόντων και υπηρεσιών ανώτερης ποιότητας
- ✓ Συγκράτηση ενεργού πληθυσμού στην ύπαιθρο,
- ✓ Ενδυνάμωση δυνατοτήτων και ευκαιριών απασχόλησης με έμφαση στις ευαίσθητες ομάδες πληθυσμού
- ✓ Αξιοποίηση και προστασία φυσικών, πολιτιστικών πόρων και περιβάλλοντος.

Η εφαρμογή της LEADER+ και οι δράσεις που αναφέρονται στη συνέχεια προσανατολίζονται στα εξής:

1. Το σύνολο των δράσεων θα εφαρμοσθεί στις περιοχές όπου δεν εφαρμόζονται τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) και σε οικισμούς / Δημοτικά Διαμερίσματα τα οποία περιλαμβάνονται σε περιοχές Ο.Π.Α.Α.Χ. και ο πληθυσμός τους ανέρχεται σε 3.000 κατοίκους και άνω (βάσει της απογραφής του 2001). Οι ανωτέρω περιοχές θα ονομάζονται στο εξής «Καθαρές Περιοχές» (Πίνακας 3). Στις περιοχές Ο.Π.Α.Α.Χ. θα δοθεί έμφαση σε επιλεγμένες καινοτόμες και ποιοτικές ενέργειες και δράσεις και την δικτύωση επιχειρήσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Οι καθαρές περιοχές της περιοχής LEADER + για τους Νομούς Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας

Δήμος Κόνιτσας
Δήμος Μαστοροχωριών
Δ.Δ. Μουζακαίων, Δαφνούλας, Ανατολικής, Πλάτανου, Χαροκοπίου και Κράψης του Δήμου Παμβώτιδας
Δ.Δ. Μάζιας, Κρυόβρυσης και Λιγκιάδων του Δήμου Περάματος
Κοινότητες Αετομηλίτσας και Φούρκας
Δήμος Μαργαριτίου
Δήμος Παραποτάμου
Δήμος Συβότων
Κοινότητα Πέρδικας

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε.

2. Δράσεις σχετικά με την ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος θα επικεντρωθούν κυρίως, σε περιοχές που έχουν δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού, όπως ήδη αναφέρθηκαν, με πρωταρχικό στόχο το ποιοτικό προϊόν και τη δικτύωση. Επειδή θεωρούμε ότι όλη η περιοχή εφαρμογής έχει τουριστικές δυνατότητες, θα δοθεί έμφαση στις περιοχές που δεν έχουν τουριστική ανάπτυξη ακόμα, με πλοτικές και πάντοτε ποιοτικές δράσεις για τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών ώστε να γίνει η αρχή για την τουριστική αξιοποίησή τους.
3. Ποιοτικά προϊόντα παράγονται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό σε όλη την περιοχή εφαρμογής, και θα δοθεί έμφαση στην αναβάθμισή τους μέσα από πιστοποίηση, μεταποίηση – τυποποίηση – προβολή και προώθησή τους στις ιδιαίτερα αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές και σε κομβικά σημεία της περιοχής.
4. Σε ότι αφορά το περιβάλλον και τον πολιτισμό, κάτι που κυριαρχεί σε όλη την περιοχή εφαρμογής οι ενέργειες θα επικεντρωθούν αφενός στην ανάδειξη του πλούτου αυτού και στη σύνδεσή του άμεσα με το τουριστικό προϊόν και έμμεσα με την προβολή – προώθηση των τοπικών προϊόντων. Για το λόγο αυτό σχεδιάζεται η πλειοψηφία των έργων να αφορούν δυο κατηγορίες πράξεων:
 - ✓ Τη δημιουργία δικτύων διαδρομών τα οποία θα συμπεριλαμβάνουν περισσότερους του ενός Δήμους, ή τον ρου ενός υδάτινου οικοσυστήματος, ή την πορεία ομαδοποιημένων πολιτιστικών ή αρχιτεκτονικών στοιχείων της περιοχής εφαρμογής κ.λ.π. Στη δράση αυτή, και σε συνεργασία με Ο.Τ.Α., Εφορίες Αρχαιοτήτων, Βυζαντινών - Νεότερων Μνημείων, Πολιτιστικούς ή Περιβαλλοντικούς συλλόγους, θα αναδεικνύονται στοιχεία της διαδρομής, θα γίνονται επισκέψιμα, θα προβάλλονται με ενημερωτικές πινακίδες και θα εκδοθεί και φυλλάδιο με χάρτη και περιγραφικά στοιχεία της διαδρομής και των μνημείων με σκοπό αφενός την συντήρηση και ανάδειξή τους και αφετέρου τη διασύνδεσή τους με το τουριστικό προϊόν και τα τοπικά παραγόμενα προϊόντα.
 - ✓ Τη γενικότερη προβολή της περιοχής εφαρμογής, συμπεριλαμβανόμενων των τοπικών προϊόντων και του τουριστικού υπόβαθρου μέσα από ολοκληρωμένες εκδηλώσεις πολιτιστικές, αθλητικές, περιβαλλοντικές, όπου στα διήμερα ή τριήμερα διάρκειάς τους να λαμβάνουν χώρα συνδυασμένες εκδηλώσεις με ημερίδες, με διαγωνισμούς γευσιγνωσίας, με προβολή τοπικών προϊόντων, με αθλητικές δραστηριότητες. Οι διοργανώσεις αυτές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα και το κύρος Πανελλήνιας εμβέλειας. Εκδηλώσεις με ιδιαίτερο

βάρος που διοργανώνονται σήμερα στην περιοχή θα μπορούσαν να ενισχυθούν και να εμπλουτισθούν και με άλλες ενέργειες και θα ολοκληρώνουν την προβολή της περιοχής.

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν ήδη, η περιοχή παρέμβασης των Ο.Π.Α.Α.Χ. του Υπουργείου και της Περιφέρειας καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των δύο Νομών Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας, με φυσικό επακόλουθο να συμπίπτει στο μεγαλύτερο ποσοστό με την περιοχή παρέμβασης LEADER+. Η εφαρμογή των Ο.Π.Α.Α.Χ. και του LEADER+ ταυτόχρονα θα δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις ολοκληρωμένης ανάπτυξης, εφόσον το ένα πρόγραμμα θα συμπληρώνει το άλλο με δράσεις που δεν θα επικαλύπτονται.

Συγκεκριμένα, όπως αναλυτικά παρουσιάζεται στο επιχειρησιακό σχέδιο, το LEADER+ θα εφαρμόσει δράσεις που δεν θα χρηματοδοτούνται από τα Ο.Π.Α.Α.Χ. και θα στοχεύουν στην περαιτέρω αξιοποίηση και οργάνωση των δράσεων των Ο.Π.Α.Α.Χ. Οι δράσεις του LEADER+, που θα αφορούν και τις περιοχές των Ο.Π.Α.Α.Χ. θα έχουν ως βασική προϋπόθεση τη δικτύωση, την οργανωμένη προβολή-προώθηση των τοπικών προϊόντων και του τουριστικού προϊόντος, μέσα από τη δημιουργία δικτύων διαδρομών, την ανάδειξη και πιστοποίηση ιδιαίτερων προϊόντων ποιότητας μέσα από τη δημιουργία clusters, καθώς και την ολοκληρωμένη προβολή περιοχών μέσα από εκδηλώσεις, ημερίδες, διαγωνισμούς, πανελλήνιας εμβέλειας, σύμφωνα με τη μελέτη/εμπειρογνωμοσύνη και με γνώμονα τα δίκτυα διαδρομών.

Επίσης το πρόγραμμα LEADER+ διακρίνεται σε δύο κύριους άξονες που καθορίζουν την προτεραιότητα των δράσεων που θα λάβουν χώρα, στην συνέχεια θα αναλυθεί λεπτομερώς κάθε μέτρο το οποίο θα ληφθεί για την ουσιαστικά υλοποίηση του προγράμματος στην περιφέρεια της Ηπείρου. Αναλυτικότερα:

1. Άξονας προτεραιότητας 1

Μέτρο 1.2: «Ενισχύσεις σε επενδύσεις – Στήριξη στην επιχειρηματικότητα»

Χρηματοδοτικά Στοιχεία (σε ευρώ)	
Συνολικό Κόστος	6.562.400 €
Δημόσια Δαπάνη	3.628.075 €
Ίδια Συμμετοχή	2.934.325 €

Παρακάτω θα δούμε αναλυτικά τις κατηγορίες των πράξεων και ενδεικτικές πράξεις που λήφθηκαν στο μέτρο 1.2.:

A. Παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης

- ✓ Προϋπολογισμός: 3.782.500 Ευρώ
 - ✓ Αποδέκτες: Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα (Για τη δράση 1.2.1.5 και Συλλογικοί φορείς)
1. Δημιουργία και βελτίωση υποδομών διανυκτέρευσης, στα πλαίσια καθορισμένων δικτύων παροχής υπηρεσιών τουρισμού ή διαδρομών, τηρώντας τα τοπικά σύμφωνα ποιότητας για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής παρέμβασης.
 2. Ποσοστό επιδότησης: 60%. Αφορά τις καθαρές περιοχές LEADER + και θα επιδοτηθεί η δημιουργία, η επέκταση και η βελτίωση καταλυμάτων σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Υπουργικής απόφασης 471 και τις προδιαγραφές που θα τεθούν με τα τοπικά σύμφωνα ποιότητας με προτεραιότητα στην μετατροπή παραδοσιακών κτιρίων σε ξενώνες (θα προβλεφθούν ανάλογα κριτήρια και βαρύτητες στο φάκελο υποψηφιότητας).
 3. Η προτεραιότητα για τη δημιουργία υποδομών διανυκτέρευσης στην ενδοχώρα έναντι της παραλιακής ζώνης (σε ακτίνα 3 χιλιομέτρων) εκτός των περιορισμών που τίθενται από την Υπουργική Απόφαση 471, θα διαφυλάσσεται και με ειδική βαθμολογία στα κριτήρια αξιολόγησης των επενδυτικών σχεδίων.
 4. Δημιουργία και βελτίωση υποδομών εστίασης στα πλαίσια καθορισμένων δικτύων παροχής υπηρεσιών τουρισμού ή διαδρομών, τηρώντας τα τοπικά σύμφωνα ποιότητας, για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής παρέμβασης.
 5. Ποσοστό επιδότησης: 60%.. Όπως και η προηγούμενη, η παρέμβαση θα επικεντρωθεί στις ίδιες περιοχές.
 6. Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης και δραστηριότητες αγροτικής και τουριστικής φύσεως), σε όλη την περιοχή παρέμβασης της LEADER+.
 7. Ποσοστό επιδότησης: 60% (για υποδομές διανυκτέρευσης/εστίασης/βιοτεχνικών εγκαταστάσεων). Ποσοστό επιδότησης: 50% (για τυποποίηση / εμπορία γεωργικών προϊόντων στο αγρόκτημα). Ως επισκέψιμο αγρόκτημα ορίζεται, από την Ο.Τ.Δ., έκταση τουλάχιστον 20στρ., σε αγροτική περιοχή της περιοχής παρέμβασης, όπου

- βρίσκεται εγκατεστημένη ή πρόκειται να εγκατασταθεί κάποια αγροτική εκμετάλλευση σε συνδυασμό με τουριστικές και αγροτικές δραστηριότητες.
8. Ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού (ιαματικός, ορεινός, κατασκηνωτικός κλπ.)
 9. Ποσοστό επιδότησης: 60%.. Οι παραπάνω δράσεις θα γίνουν σε περιοχές που δεν εφαρμόζονται τα Ο.Π.Α.Α.Χ. Προτεραιότητα θα δοθεί σε δράσεις που επικεντρώνονται στην ενδοχώρα δηλαδή εκτός παραλιακής ζώνης (ακτίνα 3 χιλιομέτρων) με θέσπιση ειδικής βαθμολογίας στα κριτήρια αξιολόγησης των επενδυτικών σχεδίων. Τοπικά κέντρα υποδοχής και οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού (με έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα και πιθανή λειτουργία χώρου προβολής των τοπικών προϊόντων και του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος κ.τ.λ.) σε κομβικά σημεία των δικτύων ή διαδρομών, σε όλη την περιοχή παρέμβασης της LEADER+.
 10. Βελτιώσεις επιχειρήσεων αγροτικού τουρισμού για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης, σε όλη την περιοχή παρέμβασης της LEADER+.
 11. Ποσοστό επιδότησης: 60%. Βελτίωση υποδομών διανυκτέρευσης και εστίασης στα πλαίσια των Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας και των δικτύων διαδρομών για την απόκτηση των προδιαγραφών του σήματος «Πίνδος» σε όλη την περιοχή παρέμβασης του τοπικού προγράμματος LEADER +.

B. Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας

- ✓ Προϋπολογισμός: 2.536.500 Ευρώ
 - ✓ Αποδέκτες: Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα
1. Βιοτεχνικές μονάδες (οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης κ.λ.π.). Δημιουργία, επέκταση ή/και βελτίωση μονάδων οικοτεχνίας, χειροτεχνίας και ειδών παραδοσιακής τέχνης καθώς και ίδρυση – επέκταση και εκσυγχρονισμό μικρών μεταποιητικών και βιοτεχνικών μονάδων εκτός αγροτικού τομέα, εκτός από τις περιοχές εφαρμογής των ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
 2. Ποσοστό επιδότησης: 60%
 3. Επιχειρηματική αξιοποίηση τοπικών φυσικών πόρων (ίδρυση, επέκταση, βελτίωση), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής των ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
 4. Ποσοστό επιδότησης: 60%

5. Επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης προϊόντων φυτικής παραγωγής (ίδρυση, επέκταση, βελτίωση), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής των ολοκληρωμένων προγραμμάτων. (Συσκευαστήρια, Εμφιαλωτήρια, Μικρά οινοποιία, Τσίπουρο, Κρασί).
6. Ποσοστό επιδότησης: 50%. Όσον αφορά το είδος των επενδύσεων θα εφαρμοστούν τα προβλεπόμενα της Κ.Υ.Α. 450/2001 όπως αυτή ισχύει κάθε φορά.
7. Επιχειρήσεις μεταποίησης - τυποποίησης προϊόντων ζωικής παραγωγής (ίδρυση, επέκταση, βελτίωση), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής των ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
8. Ποσοστό επιδότησης: 50%. Όσον αφορά το είδος των επενδύσεων θα εφαρμοστούν τα προβλεπόμενα της Κ.Υ.Α. 450/2001 όπως αυτή ισχύει κάθε φορά.
9. Επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές (ίδρυση, επέκταση, βελτίωση), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής των ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
10. Ποσοστό επιδότησης: 50%
11. Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την πρώτη μεταποίηση (ίδρυση, επέκταση, βελτίωση), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής των ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
12. Ποσοστό επιδότησης: 60%
13. Αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (επισκέψιμα πατητήρια, κελάρια, οινοποιία, μελισσοκομεία κ.τ.λ.), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής των ολοκληρωμένων προγραμμάτων και κατ' εξαίρεση σε όλη την περιοχή παρέμβασης της LEADER+ εφόσον εντάσσονται σε δίκτυα διαδρομών όπως αυτά θα καθοριστούν από τη μελέτη – εμπειρογνωμοσύνη.
14. Ποσοστό επιδότησης: 75%
15. Εκτροφεία θηραμάτων, σε όλη την περιοχή παρέμβασης.
16. Ποσοστό επιδότησης: 50%
17. Βελτίωση επιχειρήσεων για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης (clusters).
18. Ποσοστό επιδότησης: 50% (για επιχειρήσεις του γεωργικού τομέα). Ποσοστό επιδότησης: 60% (για επιχειρήσεις εκτός του γεωργικού τομέα)

Γ. Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών.

- ✓ Προϋπολογισμός: 243.400,00 Ευρώ
 - ✓ Αποδέκτες: Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα
1. Εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας (ISO και HACCP), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
 2. Ποσοστό επιδότησης: κλιμακωτό ανά χρόνο και για διάρκεια 6 ετών (100% τον πρώτο χρόνο) (Και μέχρι 100.000 Ευρώ ανά τριετία ανά επενδυτή). Σύμφωνα με το τοπικό πρόγραμμα της Ο.Τ.Δ. κατά προτεραιότητα θα χρηματοδοτούνται ενέργειες που θα συμπεριλαμβάνουν την εν λόγω δράση.
 3. Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters). Η έννοια των ομάδων επιχειρήσεων ή σχηματισμών (Clusters) και των δικτύσεων αποκτά κεντρική σημασία στη σύγχρονη επιχειρηματική πολιτική. Μέσω της δικτύωσης είναι δυνατό να αποκτήσουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως η πρόσβαση στην E&T και τις νέες μορφές οργάνωσης διοίκησης και παραγωγής, κοινό δίκτυο διανομής, πρόγραμμα μάρκετινγκ και προώθησης κ.λ.π. Στόχος της συγκεκριμένης δράσης είναι η δημιουργία 1 ή 2 Cluster λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις της διερευνητικής μελέτης μέσω της οποίας θα καταδειχθούν οι τομείς οι οποίοι συγκεντρώνουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός cluster. Ο φορέας που θα δημιουργηθεί θα ακολουθήσει κάποιο σχέδιο δράσης. Το σχέδιο δράσης θα το καταδείξει μελέτη την οποία θα πρέπει να εκπονήσει ο φορέας και για την οποία θα επιδοτηθεί. Ποσοστό επιδότησης: 75% (Και μέχρι 100.000 Ευρώ ανά τριετία ανά επενδυτή) .
 4. Ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών πληροφόρησης για τις ΜΜΕ (π.χ. website), εκτός από τις περιοχές εφαρμογής ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
 5. Ποσοστό επιδότησης: 75% (Και μέχρι 100.000 Ευρώ ανά τριετία ανά επενδυτή).
 6. Ανάπτυξη συστημάτων τηλεργασίας, τηλεαγοράς και ηλεκτρονικού εμπορίου, εκτός από τις περιοχές εφαρμογής ολοκληρωμένων προγραμμάτων.
 7. Ποσοστό επιδότησης: 75% (Και μέχρι 100.000 Ευρώ ανά τριετία ανά επενδυτή).
 8. Ανάπτυξη πιστοποίηση και έλεγχος ποιοτικών σημάτων (ΠΟΠ, ΠΓΕ, βιολογικών προϊόντων κλπ.) εκτός από τις περιοχές εφαρμογής ολοκληρωμένων προγραμμάτων.

9. Ποσοστό επιδότησης: 100% για την πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων. Ποσοστό επιδότησης: κλιμακωτό ανά χρόνο πιστοποίησης και για διάρκεια 6 ετών (100% τον πρώτο χρόνο) για την πιστοποίηση ΠΟΠ και ΠΓΕ (Και μέχρι 100.000 Ευρώ ανά τριετία ανά επενδυτή).

▪ **Μέτρο 1.3: «Υποστηρικτικές ενέργειες»**

Χρηματοδοτικά Στοιχεία (σε ευρώ)	
Συνολικό Κόστος	303.000 €
Δημόσια Δαπάνη	244.600 €
Ίδια Συμμετοχή	58.400 €

Παρακάτω θα δούμε αναλυτικά τις κατηγορίες των πράξεων και ενδεικτικές πράξεις που λήφθηκαν στο μέτρο 1.3.:

A. Αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού – κατάρτιση

- ✓ Προϋπολογισμός: 94.000,00 Ευρώ
- ✓ Αποδέκτες: Νομικά πρόσωπα ή συλλογικοί φορείς ΜΜΕ
- ✓ Ποσοστό επιδότησης: 80%

Τα προγράμματα που προτείνονται να υλοποιηθούν, στα πλαίσια του τοπικού προγράμματος θα καλύψουν 2 γενικά θέματα κατάρτισης, τα οποία θα υλοποιηθούν και στους δύο νομούς της επλεγμένης περιοχής παρέμβασης του τοπικού προγράμματος LEADER +:

1. Οργάνωση και διοίκηση και λειτουργία τουριστικών και αγροτουριστικών επιχειρήσεων, μέσω δικτύωσης και τοπικών συμφώνων ποιότητας. (περιοχή Ιωαννίνων και περιοχή Θεσπρωτίας του τοπικού προγράμματος LEADER +)
2. Γυναικεία και νεανική επιχειρηματικότητα στην ύπαιθρο. (περιοχή Ιωαννίνων και περιοχή Θεσπρωτίας του τοπικού προγράμματος LEADER +)

B. Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης – Μελέτες

- ✓ Προϋπολογισμός: 77.000,00 Ευρώ
- ✓ Αποδέκτες: Ο.Τ.Δ.
- ✓ Ποσοστό επιδότησης: 100%

Στο πλαίσιο εφαρμογής του τοπικού προγράμματος προτείνονται να υλοποιηθούν οι παρακάτω μελέτες:

1. Μελέτη/εμπειρογνωμοσύνη για την ανάδειξη της πολιτιστικής παράδοσης και των τουριστικών εκδηλώσεων
2. Ειδική διερευνητική μελέτη/εμπειρογνωμοσύνη για τις συλλογικές πρωτοβουλίες – δίκτυα (clusters) για την προώθηση τοπικών προϊόντων.
3. Μελέτη ανάδειξης δικτύων διαδρομών.

Γ. Ενέργειες προώθησης & προβολής

- ✓ Προϋπολογισμός: 132.000 Ευρώ
- ✓ Αποδέκτες: Συλλογικοί φορείς ΜΜΕ – Ο.Τ.Α. – Ν.Α.- Ο.Τ.Δ.
- ✓ Ποσοστό επιδότησης: 70% (Και μέχρι 100.000 Ευρώ ανά τριετία ανά επενδυτή)

Οι εκδηλώσεις προβολής και προώθησης θα αφορούν την τουριστική και πολιτιστική προβολή της περιοχής, το σήμα «Πίνδος», τα τοπικά σύμφωνα ποιότητας, τις δικτυώσεις ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters), για την προώθηση τοπικών προϊόντων, δίκτυα έργων και διαδρομών ανάδειξης του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. (Εξαιρούνται οι δράσεις προώθησης και προβολής γεωργικών προϊόντων).

- **Μέτρο 1.4.: «Προστασία – ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»**

Χρηματοδοτικά Στοιχεία (σε ευρώ)	
Συνολικό Κόστος	827.500 €
Δημόσια Δαπάνη	783.500 €
Ίδια Συμμετοχή	44.000 €

Παρακάτω θα δούμε αναλυτικά τις κατηγορίες των πράξεων και ενδεικτικές πράξεις που λήφθηκαν στο μέτρο 1.4.:

Α. Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος

- ✓ Προϋπολογισμός: 211.500 Ευρώ
- ✓ Αποδέκτες: Συλλογικοί φορείς – Ο.Τ.Α. – Νομικά Πρόσωπα - ΜΚΟ.
- ✓ Ποσοστό επιδότησης: 100% (για μη ανταποδοτικά έργα)

Στο πλαίσιο εφαρμογής του τοπικού προγράμματος προτείνονται να υλοποιηθούν οι παρακάτω μελέτες:

1. Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000.
2. Συστήματα προστασίας περιβάλλοντος (σχέδια περιβαλλοντικής διαχείρισης περιοχών, διαχειριστικά σχέδια σε βιότοπους για την ανάπτυξη της άγριας πανίδας, συντήρηση και δημιουργία αναβαθμίδων – ξερολιθιά,).
3. Βελτίωση καταφυγίων (ΟΤΑ, ΣΥΛΛΟΓΟΙ).
4. Δημιουργία διαδρομών πρόσβασης, μονοπατιών, γεφυριών, παρατηρητηρίων άγριας πανίδας.

Β. Δράσεις για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου

- ✓ Προϋπολογισμός: 440.000 Ευρώ
- ✓ Αποδέκτες: Συλλογικοί φορείς – Ο.Τ.Α. – Νομικά Πρόσωπα – ΜΚΟ (και φυσικά πρόσωπα για τις δράσεις 1.4.2.2, 1.4.2.3 και 1.4.2.4.)
- ✓ Ποσοστό επιδότησης: 100% (για μη ανταποδοτικά έργα), 75% (για ανταποδοτικά έργα των δράσεων 1.4.2.3 και 1.4.2.4)

Στο πλαίσιο εφαρμογής του τοπικού προγράμματος προτείνονται να υλοποιηθούν οι παρακάτω μελέτες:

1. Οικιστική αναβάθμιση περιοχών (οικισμών, γειτονιών κ.λ.π.) με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, σε εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης.
2. Ανάδειξη μνημείων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς
3. Ανάδειξη – ανάπλαση παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων για τη μετατροπή τους σε μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ή βελτίωση υπαρχόντων.
4. Ανάδειξη – ανάπλαση παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων για τη μετατροπή τους σε κέντρα πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων ή βελτίωση υπαρχόντων.
5. Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις

Γ. Δράσεις για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς

- ✓ Προϋπολογισμός: 176.000,00 Ευρώ
- ✓ Αποδέκτες: Ο.Τ.Α. – Επιχειρήσεις Ο.Τ.Α. – Πολιτιστικοί Σύλλογοι και Σωματεία – Λοιποί Συλλογικοί φορείς – Ο.Τ.Δ.

- ✓ Ποσοστό επιδότησης: 75% (Και μέχρι 100.000 Ευρώ ανά τριετία ανά επενδυτή)

Επιδότηση ενεργειών σύμφωνα με τις προτάσεις της μελέτης/εμπειρογνωμοσύνης η οποία θα προηγηθεί της δημοσιοποίησης της δράσης αυτής.

2. Άξονας προτεραιότητας 2

- **Μέτρο 2.1: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: διατοπική - διαπεριφερειακή συνεργασία»**

Χρηματοδοτικά Στοιχεία (σε ευρώ)	
Συνολικό Κόστος	200.000 €
Δημόσια Δαπάνη	160.000 €
Ίδια Συμμετοχή	40.000 €

- **Μέτρο 2.2: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία»**

Χρηματοδοτικά Στοιχεία (σε ευρώ)	
Συνολικό Κόστος	50.000 €
Δημόσια Δαπάνη	40.000 €
Ίδια Συμμετοχή	10.000 €

2.8.2.2. Κονδύλια τουρισμού Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 - 2006 για την Ηπειρο

Μέσα στις δυνατότητες και ευκαιρίες αξιοποίησης, αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού της Περιφέρειας Ηπείρου, που διαγράφονται για την περίοδο 2002-2008, το πιο θεμελιώδες στοιχείο θεωρείται η επωφελής αξιοποίηση των οικονομικών πόρων του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 - 2006 (στοιχεία από ΠΕΠ Ηπείρου), το οποίο αποδίδει μεγάλο βάρος στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και τη μετατροπή της χώρας σε τόπο τουριστικού προορισμού. Αναλυτικότερα³⁵:

- **Μέτρο 3.2 «Ενίσχυση των υποδομών και της επιχειρηματικότητας - ανταγωνιστικότητας στον τουρισμό»**

Χρηματοδοτεί ενέργειες μετατροπής παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα ή

³⁵ Τοπικό Πρόγραμμα LEADER + , Αναπτυξιακή Εταιρεία ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε., www.epirusa.gr.

μετατροπής διατηρητέων κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα, ή την ανάληψη δράσεων για νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Η ανάπτυξη του τουρισμού βοηθάει και την ανάδειξη του πλήθους των πολιτιστικών και φυσικών πόρων που διαθέτει η περιοχή. Επίσης κάνει ευρύτερα γνωστή την πλούσια πολιτιστική παράδοση της κάθε περιοχής.

▪ **Μέτρο 3.3 «Ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων».**

Συμβάλλει στην αποκατάσταση, προστασία, ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Περιφέρειας, αφού χρηματοδοτεί όλες τις σχετικές δράσεις.

Κάτω από αυτό το πρίσμα στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού, πρέπει να αναληφθούν δράσεις, οι οποίες θα σκοπεύουν:

- ✓ Στην ανάδειξη των πολιτιστικών διαδρομών
- ✓ Στην αναβάθμιση, συντήρηση και ανάδειξη των μνημείων
- ✓ Στην αναβάθμιση, συντήρηση και αξιοποίηση των παραδοσιακών οικισμών
- ✓ Στη συμπλήρωση της τουριστικής υποδομής, κυρίως με την επανάχρηση των παραδοσιακών κτιρίων και την ένταξη τους στο «εθνικό δίκτυο παραδοσιακών ξενώνων»
- ✓ Στην ανάληψη καινοτόμων δράσεων ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος με συστηματική και οργανωμένη προβολή και προώθηση

▪ **Μέτρο 3.4 «Μηχανισμοί υποστήριξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος»**

Βασικός στόχος του μέτρου είναι η ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων για την ορθολογική και σύγχρονη οργάνωση της τουριστικής δραστηριότητας, με ενέργειες και μέσα τα οποία θα επαναπροσδιορίσουν ολόκληρο το προϊόν της Περιφέρειας. Κατά τον τρόπο αυτόν θα επιτευχθεί καλύτερη υποστήριξη των τουριστικών επιχειρήσεων και των διαφόρων φορέων που εμπλέκονται με οποιονδήποτε τρόπο στην τουριστική δραστηριότητα. Το Μέτρο προβλέπεται να χρηματοδοτήσει:

- ✓ σχεδιασμό και υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος προώθησης του τουριστικού προϊόντος και του πολιτιστικού πλούτου με κάλυψη των πεδίων της παραγωγής, της τιμής και των εμπλεκόμενων στο τουριστικό προϊόν φορέων
- ✓ παραγωγή με σκοπό την ευρεία διανομή εγχειριδίων τουριστικού εμπορίου
- ✓ οργάνωση επαφών γνωριμίας και διαφόρων διακρατικών συνεργασιών με φορείς οι οποίοι εμπλέκονται στη τουριστική δραστηριότητα

- ✓ συμμετοχές σε εμπορικές, θεματικές και τουριστικές εκθέσεις της Ελλάδας και του εξωτερικού
- ✓ ανάπτυξη εκστρατείας προβολής όλων των τουριστικών περιοχών της Περιφέρειας με σκοπό την σύνδεση τους (θάλασσα-βουνό)
- ✓ ανάπτυξη και δημιουργία ιστοσελίδων για χρησιμοποίηση του διαδικτύου ως αποτελεσματικού εργαλείου προώθησης των περιοχών
- ✓ δημιουργία ταυτότητας ως «σήματος κατατεθέντος» για περιοχές διαφόρων μορφών τουρισμού
- ✓ δημιουργία σήματος ποιότητας για τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τις μονάδες εξυπηρέτησης

Ουσιαστικά από όλα τα παραπάνω στοιχεία που αναφέραμε η περιφέρεια της Ηπείρου απορρόφησε μεγάλα χρηματικά ποσά. Μέχρι τον Ιούνιο του 2006 είχαν πραγματοποιηθεί τα εξής³⁶:

1. Μέτρο 1.2: Επέκταση των υποδομών και εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων. Υλοποιήθηκαν τα εξής:
 - ✓ Νέα επενδυτικά σχέδια που αναμένεται να χρηματοδοτηθούν κατά 100%
 - ✓ Μικρά επενδυτικά σχέδια ενίσχυσης μικρομεσαίων επιχειρήσεων κατά 38%
2. Μέτρο 3.2: Ενίσχυση των υποδομών και της επιχειρηματικότητας - ανταγωνιστικότητας στον τριτογενή τομέα. Αξιοποίηση των φυσικών πόρων. Υλοποιήθηκαν τα εξής:
 - ✓ Ξενοδοχειακή υποδομή που δημιουργείται κατά 16 44%
 - ✓ Ξενοδοχειακή υποδομή που αναβαθμίζεται κατά 23%
3. Μέτρο 3.3: Ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων, Υλοποιήθηκαν τα εξής:
 - ✓ Νέα μουσεία κατά 50%

2.8.2.3. Κονδύλια τουρισμού Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) 2007 - 2013 για την Ήπειρο

Οι σημαντικές παράμετροι για την αναπτυξιακή στρατηγική της περιόδου 2007 – 2013 για την Περιφέρεια Ηπείρου είναι οι εξής:

³⁶ ΕΠ Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου, 2007, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Προγραμματική Περίοδος 2007 – 2013 2007 – 2013, www.espa.gr

- ✓ Αειφόρος αξιοποίηση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων και μετατροπή τους σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, με έμφαση στην ποιότητα, τη γνώση – καινοτομία, την εξωστρέφεια και την προστασία και ορθολογική διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.
- ✓ Βιώσιμη ανάπτυξη της Περιφέρειας και άρση των αδυναμιών και διαρθρωτικών της προβλημάτων, με έμφαση στη βελτίωση της προσπελασιμότητας των υποδομών και των υπηρεσιών και την ανάδειξη της Περιφέρειας σε «πολύτροπο» κόμβο (μεταφορικό, ενεργειακό, τουριστικό προορισμό κ.ά.).
- ✓ Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, επενδύοντας στο ανθρώπινο κεφάλαιο και σε καινοτομικές προσεγγίσεις για την προώθηση και διασφάλιση ενός εξωστρεφούς προσανατολισμού στις παραγωγικές δραστηριότητες.
- ✓ Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής συνοχής και ισόρροπη ανάπτυξη του αστικού και αγροτικού χώρου.

Στο πλαίσιο της Νέας Προγραμματικής Περιόδου, η φιλοσοφία και το όραμα που διέπει το αναπτυξιακό μοντέλο της Περιφέρειας Ηπείρου εντοπίζεται στο τρίπτυχο Ποιότητα – Γνώση / Καινοτομία – Εξωστρέφεια το οποίο προδιαγράφει τους πυλώνες ανάπτυξης για το σχεδιασμό της στρατηγικής της.

Η ποιότητα, βασική προϋπόθεση της ανταγωνιστικότητας και ευημερίας, αποτελεί τον πρώτο αναπτυξιακό πυλώνα, καθώς συνδέεται άρρηκτα με την δυνατότητα ανάπτυξης ενός παραγωγικού συστήματος βασισμένου σε μικρές επιχειρήσεις, τις υποδομές και υπηρεσίες και το περιβάλλον, το οποίο αποτελεί βασικό πόρο για την ανάπτυξη του τουρισμού και πρέπει να προστατευθεί από την ευκαιριακές παρεμβάσεις.

Η γνώση και καινοτομία αποτελούν κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης στη νέα Προγραμματική Περίοδο, δεδομένου ότι η ενθάρρυνση της δημιουργίας νέας γνώσης που οδηγεί σε νέα τεχνολογικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες αποτελεί βασικό μέλημα των σύγχρονων κοινωνιών. Η καινοτομία αντιμετωπίζεται με την ευρεία της έννοια, σύμφωνα με την οποία δεν περιορίζεται στην τεχνολογική, αλλά και στην διοικητική, παραγωγική, οργανωτική καινοτομία. Οι πολιτικές για την προώθηση της καινοτομίας και την ενίσχυση της παραγωγής της γνώσης πρέπει να εστιάζονται στην υποστήριξη των επιμέρους συντελεστών που συνθέτουν τον όρο «καινοτομία», οι οποίοι είναι το ανθρώπινο δυναμικό, οι μηχανισμοί μετάδοσης και εφαρμογής της γνώσης, και οι μηχανισμοί χρηματοδότησης της καινοτομίας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων.

Η εξωστρέφεια, αποτελεί τον τρίτο αναπτυξιακό πυλώνα δεδομένου ότι είναι βασική προϋπόθεση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της επιχειρηματικότητας και κατ' επέκταση μίας μακροπρόθεσμης και αποτελεσματικής προσέγγισης στο επιδιωκόμενο αναπτυξιακό μοντέλο της Περιφέρειας. Είναι άμεσα συνυφασμένη με τους άλλους δύο αναπτυξιακούς πυλώνες, αλλά απαιτεί μία νέα επιχειρηματική θεώρηση η οποία επιδιώκει την ανάπτυξη οικονομικών συνεργασιών με άλλες περιφέρειες τόσο της χώρας όσο και της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Η επέκταση αυτή των σχέσεων, είτε μέσω αύξησης των εξαγωγών είτε μέσω προσέλκυσης νέων επενδύσεων προϋποθέτει ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες και ένα φιλικό και σύγχρονο επενδυτικό και επιχειρηματικό περιβάλλον.

Επιπρόσθετα, θεμελιώδης αρχή η οποία διατρέχει οριζόντια το αναπτυξιακό μοντέλο της Περιφέρειας Ηπείρου είναι η αειφορία, η οποία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα σε όλους τους τομείς της περιφερειακής ανάπτυξης. Ο στόχος της αειφόρου ανάπτυξης προδιαγράφει πως το σύνολο των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων θέτουν ως στόχο την ταυτόχρονη επίτευξη ενός οικονομικά βιώσιμου, κοινωνικά δίκαιου και περιβαλλοντικά υπεύθυνου αναπτυξιακού αποτελέσματος.

Οι τρεις πυλώνες του αναπτυξιακού οράματος συνθέτουν τους στρατηγικούς στόχους του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Ηπείρου και είναι πλήρως συμβατοί με τις θεματικές προτεραιότητες των στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών για την πολιτική συνοχής. Επιπλέον, ο προσανατολισμός του αναπτυξιακού μοντέλου της Περιφέρειας Ηπείρου για την περίοδο 2007-2013 επικεντρώνεται εξ ολοκλήρου στη στόχευση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Οι αναπτυξιακοί στόχοι της Ηπείρου σύμφωνα με το ΕΣΠΑ είναι οι εξής:

1. Ενίσχυση της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας και καινοτομικής ικανότητας
2. Βελτίωση προσπελασιμότητας υποδομών και υπηρεσιών
3. Αειφορική διαχείριση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος – Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών
4. Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο
5. Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής συνοχής και ισόρροπη ανάπτυξη
6. Προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης
7. Προώθηση της συνεργασίας και των δικτύων μεταξύ χωρών και Περιφερειών
8. Ανάδειξη τουριστικής και πολιτιστικής ταυτότητας Ηπείρου. Ο φυσικός πλούτος της Ηπείρου, όπως διαμορφώνεται από την ιδιαίτερη μορφολογία της, με πληθώρα υδάτινων πόρων, περιοχών οικολογικής σημασίας και ορεινών όγκων, καθώς και οι αξιόλογοι πολιτισμικοί της πόροι και η οικιστική της παράδοση, την καθιστούν

περιοχή με σημαντική προοπτική ως προς την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Για την 4η Προγραμματική Περίοδο τίθενται ως ειδικοί στόχοι η διαφοροποίηση και ταυτοποίηση του τουριστικού προϊόντος, η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, η δημιουργία συνεργασιών σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, και η προστασία, αξιοποίηση και ανάδειξη των τουριστικών πόρων που αποτελούν τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης της Ηπείρου. Οι στοχευόμενες παρεμβάσεις στον τουριστικό τομέα έχουν ως πεδίο εφαρμογής τόσο τους ήδη ανεπτυγμένους τουριστικούς προορισμούς της Ηπείρου, όπου απαιτούνται σημαντικές παρεμβάσεις αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού του τουριστικού προϊόντος, όσο και τους αναπτυσσόμενους τουριστικούς προορισμούς της υπαίθρου (ορεινές περιοχές) η ποικιλότητα πόρων των οποίων προσφέρεται για την ανάπτυξη ενός πολυδιάστατου τουριστικού προϊόντος. Τέλος, πεδίο εφαρμογής μπορεί να αποτελέσει και ο αστικός χώρος όπου υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού, όπως ο τουρισμός κινήτρων, ο συνεδριακός τουρισμός, κλπ. Η προώθηση αυτού του στόχου, πέραν του ΠΕΠ, θα επιδιωχθεί και με την αξιοποίηση των πόρων τομεακών ΕΠ Στην υλοποίηση του στόχου σημαντική αναμένεται να είναι και η συμβολή των ιδιωτικών επενδύσεων καθώς και των παρεμβάσεων της περιφερειακής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης³⁷:

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα επενδυτικά σχέδια του Νέου Αναπτυξιακού Νόμου από την έναρξη της εφαρμογής του κατά περιφέρεια και τομέα δραστηριότητας:

³⁷ ΕΠ Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου, 2007, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Προγραμματική Περίοδος 2007 – 2013 2007 – 2013, www.espa.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Επενδυτικά σχέδια Ν.3299/2004

από έναρξη εφαρμογής έως 30/6/2007

κατά περιφέρεια και τομέα δραστηριότητας

(Φορείς Διαχείρισης ΥΠΟΙΟ και ΔΙΣΑ)

	ΤΟΜΕΑΣ	ΠΟΣΑ ΑΙΤΗΣΕΩΝ			ΠΟΣΑ ΕΓΚΡΙΣΕΩΝ			ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
		ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ €	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ €	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ €	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ €	
ΑΤΤΙΚΗ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	32	94.995.007	30.880.128	17	63.706.527	20.922.797	86
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	2	1.818.228	428.572	1	1.580.000	363.400	10
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	47	198.647.470	67.401.705	30	99.571.142	32.557.946	286
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	185	1.063.442.284	369.861.712	136	642.446.105	212.276.699	1.992
	ΣΥΝΟΛΟ	266	1.358.902.989	468.572.117	184	807.303.774	266.120.842	2.376
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	236	581.595.265	289.683.882	209	392.832.969	198.538.723	1.065
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	35	31.766.465	16.465.165	29	26.217.641	13.112.824	45
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	35	64.137.798	34.891.611	32	50.399.827	26.727.541	110
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	16	31.452.901	16.073.806	12	22.297.351	11.318.043	77
	ΣΥΝΟΛΟ	322	708.952.429	357.114.464	282	491.747.788	249.697.131	1.297
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	348	731.511.030	335.106.049	302	562.281.890	244.701.069	2.102
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	22	17.920.274	8.104.016	19	13.875.800	6.325.670	58
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	108	427.283.395	183.716.897	97	310.748.467	130.036.372	696
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	140	402.372.177	154.332.324	103	267.581.919	97.023.011	779
	ΣΥΝΟΛΟ	618	1.579.086.876	681.259.286	521	1.154.488.076	478.086.122	3.831
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	81	179.983.185	85.144.286	77	160.966.539	74.577.027	374
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	8	7.746.917	3.896.708	7	6.570.432	3.118.966	19
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	30	66.234.190	31.893.974	27	47.059.255	22.579.918	144
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	11	8.444.381	3.886.186	7	4.024.117	1.818.326	43
	ΣΥΝΟΛΟ	130	262.408.673	124.821.154	118	218.620.343	102.094.237	581
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	251	284.556.407	119.756.763	237	231.262.785	94.657.454	672
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	5	3.388.267	1.507.278	5	3.025.000	1.351.250	4
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	96	157.865.447	64.887.539	91	125.871.885	51.102.949	490
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	48	128.993.076	54.669.634	38	93.406.519	35.476.427	314
	ΣΥΝΟΛΟ	400	574.803.197	240.821.214	371	453.566.189	182.588.080	1.481
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	187	536.351.795	189.074.741	168	422.772.917	139.076.231	979
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	11	8.379.014	3.430.279	8	6.932.000	2.454.700	19
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	41	112.658.544	41.985.156	35	86.549.045	30.997.404	210
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	32	141.172.965	57.076.344	26	111.901.901	41.184.570	225
	ΣΥΝΟΛΟ	271	798.562.318	291.566.520	237	628.155.863	213.712.905	1.431
ΗΠΕΙΡΟΥ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	161	195.269.492	99.180.817	142	135.993.553	66.746.573	502
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	52	43.398.043	19.976.096	45	30.425.603	13.788.372	84
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	52	123.026.534	62.649.098	47	95.617.559	47.467.134	220
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	22	44.975.343	23.672.709	15	26.861.779	14.157.355	102
	ΣΥΝΟΛΟ	287	406.669.412	205.478.720	249	288.898.494	142.159.434	911
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	189	344.145.952	144.780.405	167	187.228.824	72.467.002	330
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	20	20.307.802	5.726.405	16	17.510.916	6.862.003	38
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	95	609.396.231	284.733.342	89	529.379.939	236.472.664	1.210
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	12	21.399.851	8.933.401	8	10.999.853	4.327.692	40
	ΣΥΝΟΛΟ	316	995.249.836	444.173.553	280	745.119.532	320.129.361	1.621

	ΤΟΜΕΑΣ	ΠΟΣΑ ΑΙΤΗΣΕΩΝ			ΠΟΣΑ ΕΓΚΡΙΣΕΩΝ			ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
		ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΥΦΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ €	ΥΦΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ €	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΥΦΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ €	ΥΦΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ €	
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	257	368.755.255	167.894.747	226	293.775.053	129.190.558	703
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	13	22.598.228	11.029.868	13	20.199.655	9.253.488	96
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	38	132.279.818	60.728.518	35	98.096.780	44.219.878	215
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	27	69.379.706	31.468.826	18	49.183.316	21.377.324	88
	ΣΥΝΟΛΟ	335	593.013.007	271.121.959	292	461.254.804	204.041.248	1.102
ΚΡΗΤΗ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	408	365.593.851	134.336.657	376	279.275.483	101.910.711	892
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	39	35.401.042	13.239.283	36	28.653.500	10.760.400	126
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	245	921.045.666	339.432.165	227	675.160.962	246.410.894	1.193
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	59	126.608.605	51.952.175	31	59.410.153	23.315.770	258
	ΣΥΝΟΛΟ	751	1.448.649.164	538.960.280	670	1.042.500.098	382.397.775	2.469
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	19	16.682.333	6.949.032	18	13.471.667	5.558.812	60
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	1	1.569.205	627.682	1	1.310.000	524.000	4
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	122	368.032.137	160.938.311	107	291.222.632	125.204.652	492
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	6	22.569.149	10.377.660	4	18.141.268	8.570.507	11
	ΣΥΝΟΛΟ	148	408.852.824	178.892.685	130	324.145.567	139.857.971	567
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	49	43.744.735	23.758.464	42	28.443.955	14.707.125	278
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	6	4.185.245	2.240.268	5	2.579.844	1.367.038	5
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	52	166.568.845	91.093.721	45	107.250.290	58.586.721	215
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	10	12.287.014	6.744.857	9	9.154.951	4.907.708	16
	ΣΥΝΟΛΟ	117	226.785.839	123.837.310	101	147.429.040	79.568.592	514
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	37	93.651.733	39.237.203	30	69.525.513	22.164.410	127
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	3	3.332.960	1.472.629	2	1.498.589	599.436	1
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	214	1.451.385.599	726.570.325	195	1.132.500.601	517.856.985	2.216
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	13	29.684.097	15.205.786	8	15.421.693	7.585.420	24
	ΣΥΝΟΛΟ	267	1.578.054.389	782.485.943	235	1.218.946.396	548.206.251	2.368
ΣΥΝΟΛΟ ΥΠΟΙΟ ΚΑΙ ΔΙΣΑ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	2.255	3.836.836.040	1.665.783.174	2.011	2.841.537.675	1.185.218.492	8.172
	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	217	201.811.690	88.144.249	187	160.378.980	69.881.547	507
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	1.175	4.798.561.674	2.150.922.362	1.057	3.649.428.384	1.570.221.058	7.713
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	581	2.102.781.549	804.255.420	415	1.330.830.925	483.338.852	3.974
	ΣΥΝΟΛΟ	4.228	10.939.990.953	4.709.105.205	3.670	7.982.175.964	3.308.659.949	20.366

2.8.3. Υποδομές τουρισμού

Τα τουριστικά καταλύματα αποτελούν τις κύριες υποδομές τουρισμού. Παρακάτω θα αναλύσουμε με στατιστικά στοιχεία που θα έφταναν μέχρι και το 2006 τις τουριστικές υποδομές της Ηπείρου.

2.8.3.1. Ξενοδοχειακό δυναμικό στην Περιφέρεια της Ηπείρου 2003 – 2006³⁸

Στον πίνακα 3 που ακολουθεί μπορούμε να δούμε μια ακόμη πιο λεπτομερή ανάλυση του ξενοδοχειακού δυναμικού της Ηπείρου. Δηλαδή θα δούμε αναλυτικά τον αριθμό των ξενοδοχειακών μονάδων, δωματίων και κλινών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.

Στον πίνακα 4 παρατηρούμε (στοιχεία από την ΕΣΥΕ) το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας σε ανάλυση νομών από το 2003 έως το 2006. Το 2003 η αύξηση των υποδομών σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις ήταν μικρότερη από τα επόμενα έτη φτάνοντας από τις 8.689 για το σύνολο της χώρας σε 9.111 για το 2006. Όσον αφορά τα μεγέθη που παρουσιάστηκαν στην Ήπειρο αναφορικά με τις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις παρουσίασαν μια συγκρατημένη αύξηση της τάξης ου 4,51% για το 2004, 3,56% για το 2005 και 7,66% για το 2006. Η Ήπειρος αποτελεί σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία του πίνακα μια περιοχή η οποία δεν κατέχει σημαντικό ποσοστό εγκαταστάσεων στο τουριστικό δυναμικό της, φτάνοντας μέχρι το 3,01% το 2006 από το σύνολο της χώρας. Επίσης μετά από μια πιο αναλυτική εξέταση των δεδομένων καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα δωμάτια τα οποία διατίθενται στον τουρίστα καταναλωτή αποτελούν για όλα τα εξεταζόμενα έτη ένα μικρό ποσοστό, αν αντιπαρατεθούν με το σύνολο της χώρας, φτάνοντας σε μέγιστο σημείο το 2003 με 1,58% επί του συνολικού αριθμού διατεθόμενων δωματίων. Βέβαια η τάση αυτή είναι έκδηλη στην προσπάθεια για αύξηση των δωματίων αυτών που στην συγκεκριμένη περίπτωση έχουν μια αρνητική πορεία φτάνοντας από το 3,37% του 2004 στο -0,77% για το 2006. τέλος αναφερόμενοι στην τελευταία ενότητα του παρακάτω πίνακα η παραπάνω πορεία σε ότι αφορούσε τα δωμάτια ακολουθούν και οι κλίνες με 364.179 φτάνοντας το 2006 στις 693.252 παρουσιάζοντας μια συνεχή μείωση με τελικό σημείο το -0,49% ως ποσοστιαία αύξηση αυτών αλλά και ως το 1,57% επί του συνόλου των συνολικών προσφερόμενων κλινών στην χώρα μας.

³⁸ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ξενοδοχειακές μονάδες, δωμάτια και κλίνες της Ηπείρου 2003 – 2006

ΕΤΟΣ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ		% ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ	% ΑΥΞΗΣΗΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ
	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΠΕΙΡΟΣ		
2003	8.689	233	2,68%	
2004	8.899	244	2,74%	4,51%
2005	9.036	253	2,80%	3,56%
2006	9.111	274	3,01%	7,66%
ΕΤΟΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ		% ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ	% ΑΥΞΗΣΗΣ ΔΩΜΑΤΙΩΝ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ
	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΠΕΙΡΟΣ		
2003	339.540	5.387	1,59%	
2004	351.891	5.575	1,58%	3,37%
2005	358.721	5.637	1,57%	1,10%
2006	364.179	5.594	1,54%	-0,77%
ΕΤΟΣ	ΚΛΙΝΕΣ		% ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ	% ΑΥΞΗΣΗΣ ΚΛΙΝΩΝ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ
	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΠΕΙΡΟΣ		
2003	644.898	10.419	1,62%	
2004	668.271	10.797	1,62%	3,50%
2005	682.050	10.933	1,60%	1,24%
2006	693.252	10.880	1,57%	-0,49%

Πηγή: ΕΣΥΕ

54 που ακολουθεί μπορούμε να δούμε μια ακόμη πιο λεπτομερή ανάλυση του ξενοδοχειακού δυναμικού της Ηπείρου για κάθε νομό ξεχωριστά αλλά και σε ανάλυση της διάκρισης σε ξενοδοχειακές μονάδες πολυτελείας, Α, Β, και Γ κατηγορίας για τα έτη 2003 - 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Ξενοδοχειακό δυναμικό στην Περιφέρεια της Ηπείρου 2003 – 2006

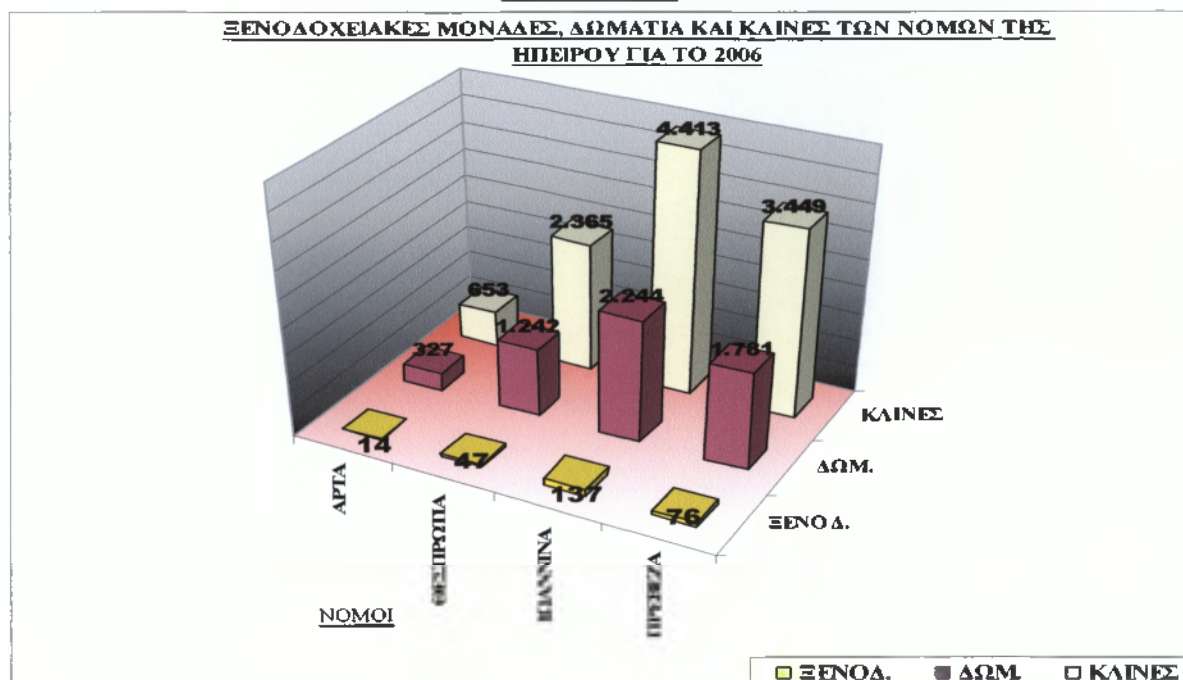
ΕΤΗ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ			Α			Β			Γ			ΣΥΝΟΛΟ*		
		Ξ	Δ	Κ	Ξ	Δ	Κ	Ξ	Δ	Κ	Ξ	Δ	Κ	Ξ	Δ	Κ
2003	ΣΥΝΟΛΟ	104	21.324	41.372	870	88.139	167.822	1.613	80.604	153.410	4.403	119.716	225.104	8.689	339.540	644.898
	ΗΠΕΙΡΟΣ	2	70	147	15	472	948	43	1.546	2.991	139	2.727	5.219	233	5.387	10.419
	ΑΡΤΑ	0	0	0	1	53	118	0	0	0	9	173	323	12	247	481
	ΘΕΣ/ΤΙΑ	0	0	0	3	204	363	12	412	790	20	415	795	43	1.183	2.245
	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	2	70	147	10	192	424	21	388	776	65	1.205	2.302	108	1.999	3.906
2004	ΣΥΝΟΛΟ	139	26.756	51.967	896	88.837	168.940	1.660	82.627	15.745	4.473	122.615	230.281	8.899	351.891	668.271
	ΗΠΕΙΡΟΣ	2	70	147	16	540	1.102	47	1.589	3.071	145	2.806	5.363	244	5.575	10.797
	ΑΡΤΑ	0	0	0	2	121	272	1	4	8	8	169	311	13	315	631
	ΘΕΣ/ΤΙΑ	0	0	0	3	204	363	13	440	846	20	415	795	44	1.211	2.301
	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	2	70	147	10	192	424	23	399	792	68	1.236	2.362	113	2.041	3.982
2005	ΣΥΝΟΛΟ	155	29.140	56.888	944	90.975	173.431	1.712	83.632	159.351	4.496	124.106	233.315	9.036	358.721	682.050
	ΗΠΕΙΡΟΣ	2	70	147	19	613	1.245	52	1.580	3.081	147	2.814	5.377	253	5.637	10.933
	ΑΡΤΑ	0	0	0	2	121	272	1	4	8	9	181	333	14	327	653
	ΘΕΣ/ΤΙΑ	0	0	0	3	204	363	12	433	831	20	415	795	43	1.204	2.286
	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	2	70	147	12	258	556	26	362	738	69	1.220	2.336	118	2.038	4.002
2006	ΣΥΝΟΛΟ	176	33.130	64.913	994	92.372	176.631	1.804	85.547	163.077	4.460	123.151	231.333	9.111	364.179	693.252
	ΗΠΕΙΡΟΣ	2	70	147	29	717	1.467	63	1.498	2.922	147	2.755	5.278	274	5.594	10.880
	ΑΡΤΑ	0	0	0	2	121	272	1	4	8	9	181	333	14	327	653
	ΘΕΣ/ΤΙΑ	0	0	0	4	221	395	13	440	846	22	429	827	47	1.242	2.365
	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	2	70	147	21	345	746	35	495	987	69	1.184	2.269	137	2.244	4.413
ΠΡΕΒΕΖΑ	0	0	0	2	30	54	14	559	1.081	47	961	1.849	76	1.781	3.449	

* ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ, ΔΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΚΛΙΝΕΣ Δ ΚΑΙ Ε ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

Πηγή: ΕΣΥΕ

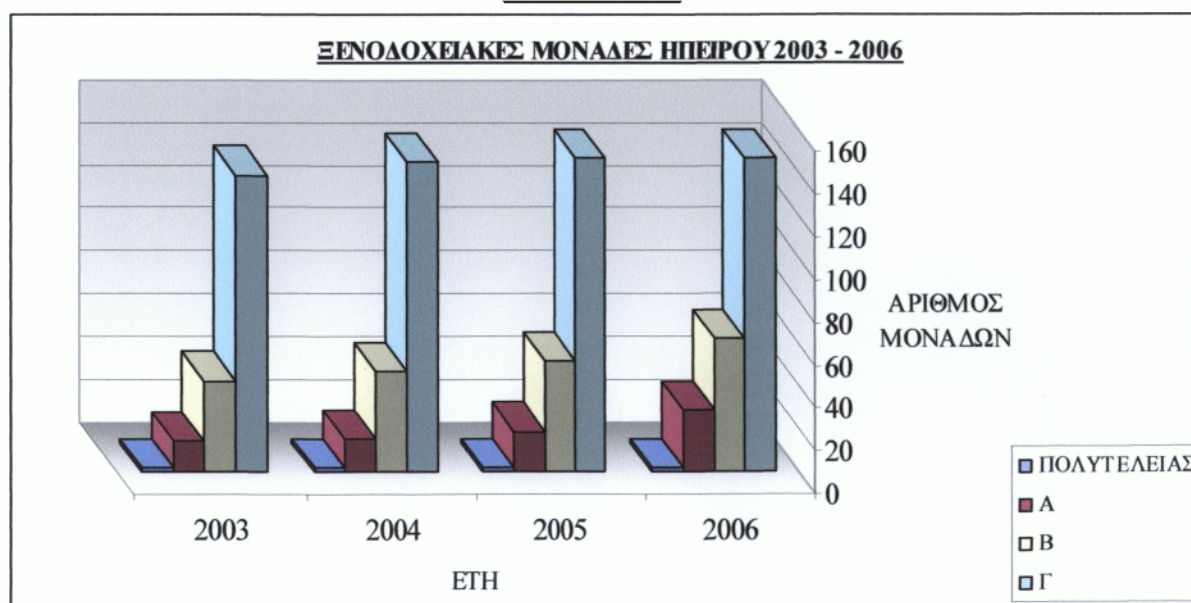
Στο παρακάτω διάγραμμα 1 μπορούμε να δούμε την απεικόνιση του παραπάνω πίνακα σε στοιχεία που αφορούν την τουριστική πορεία της περιφέρειας της Ηπείρου αναφορικά με τις ξενοδοχειακές μονάδες, δωμάτια και κλίνες για το 2006. Όπως παρατηρούμε τα Ιωάννινα βρίσκονται στην πρώτη θέση έχοντας 137 ξενοδοχεία με 2.244 δωμάτια και 4.413 κλίνες σημειώνοντας μια αύξηση από τα προηγούμενα έτη. Στη συνέχεια ακολουθεί η Πρέβεζα με 76 ξενοδοχειακές μονάδες, η Θεσπρωτία με 47 και τέλος η Άρτα με 14.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Ξενοδοχειακές μονάδες, δωμάτια και κλίνες στην Περιφέρεια της Ηπείρου 2006

Επίσης στο διάγραμμα 2 που ακολουθεί απεικονίζεται η ανάλυση των τύπων των ξενοδοχειακών μονάδων όλων των κατηγοριών που δραστηριοποιούνται στην Ήπειρο, παρατηρούμε ότι η δυναμικότητα παραμένει σε μια σταθερότητα με αυξητική τάση των ξενοδοχείων Α κατηγορίας του νομού 2006 από 19 (το 2005) σε 29 και στα ξενοδοχεία Β κατηγορίας από 52 ξενοδοχειακές μονάδες το 2005 σε 63 το 2004.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Ξενοδοχειακές μονάδες πολυτελείας, Α, Β, Γ κατηγορίας Περιφέρεια της Ηπείρου 2006

Στον παρακάτω πίνακα 6 μπορούμε να δούμε την απεικόνιση των στοιχείων που αφορούν το ξενοδοχειακό δυναμικό της περιφέρειας της Ηπείρου συγκριτικά με το σύνολο των υπολοίπων γεωγραφικών διαμερισμών σε ότι αφορά το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων, δωματίων και κλινών για το 2006. Παρατηρούμε ότι η Ήπειρος βρίσκεται στην δέκατη θέση. Έχοντας το 3% του συνόλου των ξενοδοχείων, το 1,53% των δωματίων και το 1,56% του συνόλου των κλινών. Πρώτη στην λίστα έρχεται η Κρήτη και στη συνέχεια η Μακεδονία ικανοί ανταγωνιστές της Ηπείρου στην προσέλκυση τουριστών.

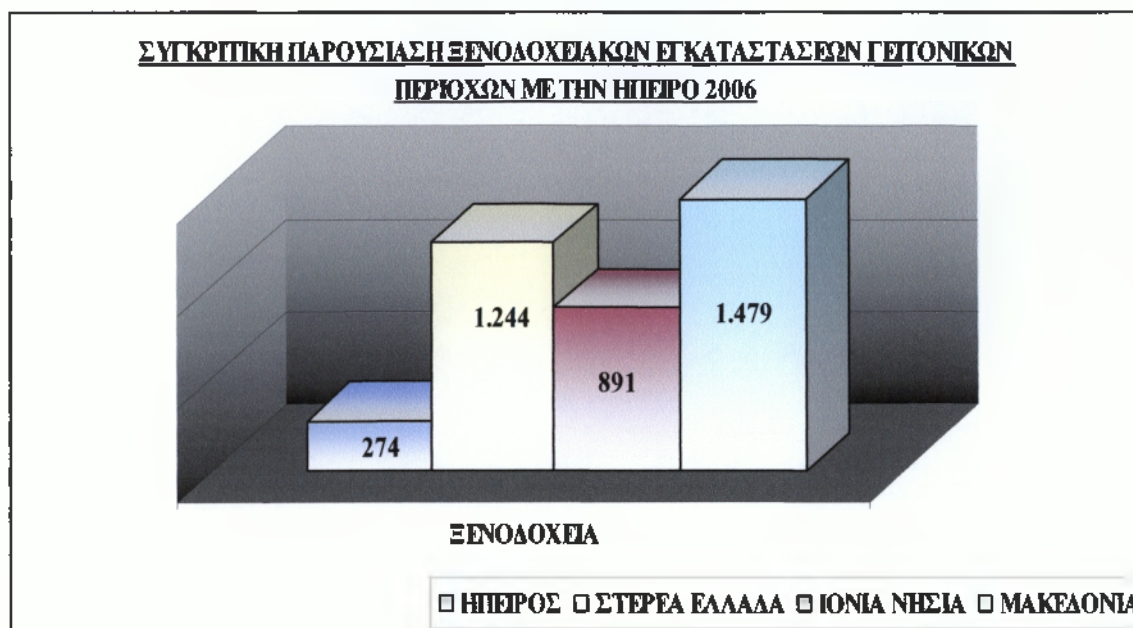
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Ξενοδοχειακό δυναμικό 2006

Α/Α	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΔΩΜΑΤΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ
1	ΚΡΗΤΗ	1.521	77.726	146.073
2	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.479	50.466	96.761
3	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.244	49.234	92.498
4	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	999	62.865	120.156
5	ΚΥΚΛΑΔΕΣ	928	21.668	41.612
6	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	891	43.462	82.991
7	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	711	24.413	47.169
8	ΘΕΣΣΑΛΙΑ - ΣΠΟΡΑΔΕΣ	572	14.191	27.328
9	ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	393	11.302	21.546
10	ΗΠΕΙΡΟΣ	274	5.594	10.880
11	ΘΡΑΚΗ	99	3.258	6.238
	ΣΥΝΟΛΟ	9.111	364.179	693.252

Πηγή: ΕΣΥΕ

Στο παρακάτω διάγραμμα 3 μπορούμε να δούμε την απεικόνιση των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων για τη Ήπειρο και τους γειτονικούς της νομούς. Παρατηρούμε ότι το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων για το 2006 της Ηπείρου είναι το μικρότερο από όλες τις λοιπές περιοχές. Καταλήγουμε έτσι στο συμπέρασμα ότι η Ήπειρος είναι εκείνη με την μικρότερη ανάπτυξη ξενοδοχειακών μονάδων από τις «γύρω» περιοχές με αποτέλεσμα την εισροή λιγότερων τουριστών όμως τα περιθώρια βελτίωσης είναι πολλά καθώς υπάρχει τουριστική ζήτηση που καλύπτεται από τις άλλους νομούς.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Σύγκριση ξενοδοχειακών μονάδων συνόλου της χώρας και της περιφέρεια της Ηπείρου 2006

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να κάνουμε μια αντιπαράθεση των μεγαλύτερων ανταγωνιστών της Ηπείρου. Κυριότεροι μεγάλοι ανταγωνιστές της Περιφέρειας Ηπείρου στον Ελλαδικό χώρο που προβάλλονται περισσότερο από τους τουριστικούς πράκτορες του εξωτερικού θεωρούνται η Ρόδος, Βόρεια Κρήτη, Κέρκυρα, Χαλκιδική, Μύκονος, Σαντορίνη, Σκιάθος, προορισμοί οι οποίοι έχουν χρόνια παράδοση στον τουρισμό. Τα δυνατά τους σημεία είναι ότι έχουν ανεπτυγμένο ένα καλό δίκτυο υποδομών, και κάνουν καλή αξιοποίηση του συνόλου των φυσικών και πολιτιστικών τους πόρων. Ένα ακόμη βασικό δυνατό τους σημείο είναι ότι επενδύουν μεγάλα κονδύλια για την τουριστική προβολή τους, είναι πολύ καλά δικτυωμένοι με διάφορους tour operators, τόσο του εσωτερικού, όσο και του εξωτερικού και καταφέρνουν να προωθούν με πολύ καλό και αποτελεσματικό τρόπο το τουριστικό τους προϊόν. Επιπλέον διαθέτουν εύκολη πρόσβαση στους τουρίστες με την ύπαρξη αεροδρομίων που δέχονται πτήσεις charters. Κατά δεύτερο λόγο, ανταγωνιστές σε επίπεδο Περιφερειών θεωρούνται περιοχές που παρέχουν ομοειδή τουριστικά με την Ήπειρο προϊόντα, όπως η Μαγνησία και η Ευρυτανία. Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία αναφορικά με την τουριστική ζήτηση των Νομών Ιωαννίνων τον οποίο θεωρούμε αντιπρόσωπο της περιφέρειας της Ηπείρου, Μαγνησίας και Ευρυτανίας, όπως προκύπτουν από την ανάλυση των διανυκτερεύσεων στις συγκεκριμένες περιοχές.

Μεγαλύτερη τουριστική κίνηση παρουσιάζεται στον Νομό Μαγνησίας, ενώ ακολουθεί ο Νομός Ιωαννίνων. Θα πρέπει να αναφερθεί όμως ότι και στους δύο Νομούς παρατηρείται ότι η τουριστική κίνηση καλύπτει περίπου το ήμισυ των δυνατοτήτων των περιοχών σε τουριστικά καταλύματα. Η μέση ετήσια πληρότητα των ξενοδοχειακών μονάδων για το 2006 ήταν σε Νομό Μαγνησίας και Νομό Ιωαννίνων 46,20% και 45% αντίστοιχα σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 2,44% και 2,51% αντίστοιχα (πίνακας 7).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Μέση ετήσια πληρότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα για τους Νομούς Ιωαννίνων, Μαγνησίας και Ευρυτανίας

ΝΟΜΟΣ	ΕΤΟΣ				ΜΕΤΑΒΟΛΗ		
	2003	2004	2005	2006	04-03	05-04	06-05
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	43,60%	40,10%	45,10%	46,20%	-8,03%	12,47%	2,44%
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	48,50%	42,00%	43,90%	45,00%	-13,40%	4,52%	2,51%
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	34,50%	26,20%	26,30%	24,60%	-24,06%	0,38%	-6,46%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σημαντικότερη αύξηση των διανυκτερεύσεων παρατηρείται στον Νομό Ευρυτανίας, ο οποίος έχει και τον μικρότερο αριθμό διανυκτερεύσεων από αλλοδαπούς και εγχώριους τουρίστες, επομένως παρουσιάζει υψηλότερες δυνατότητες ανάπτυξης. Ενώ ο Νομός Μαγνησίας έχει 423.193 διανυκτερεύσεις σε αντίθεση των 45.193 του Νομού Ιωαννίνων (πίνακας 8), σημείο πολύ σημαντικό και άξιο παρατηρήσεις, ότι δηλαδή οι τουρίστες φεύγουν προτιμούν τη διανυκτέρευση στο Νομό Μαγνησίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Σύνολο διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα στους Νομούς Ιωαννίνων, Μαγνησίας και Ευρυτανίας

ΝΟΜΟΣ	ΕΤΟΣ				ΜΕΤΑΒΟΛΗ		
	2003	2004	2005	2006	04-03	05-04	06-05
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	48.458	30.138	39.043	45.193	-37,81%	29,55%	15,75%
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	423.365	378.744	508.258	423.193	-10,54%	34,20%	-16,74%
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	2.607	1.943	1.419	2.611	-25,47%	-26,97%	84,00%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Οι Νομοί Ιωαννίνων και Ευρυτανίας προσελκύουν κατά κύριο λόγο εγχώριο τουρισμό, όπως προκύπτει από τον πίνακα 8, καθώς η διαφορά των διανυκτερεύσεων ημεδαπών από

τους αλλοδαπούς είναι τόσο μεγάλη που φτάνει να είναι 7,6 φορές μεγαλύτερη (πίνακας 9).

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: *Σύνολο διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα στους Νομούς Ιωαννίνων, Μαγνησίας και Ευρυτανίας*

ΝΟΜΟΣ	ΕΤΟΣ				ΜΕΤΑΒΟΛΗ		
	2003	2004	2005	2006	04-03	05-04	06-05
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	382.241	279.430	313.418	343.281	-26,90%	12,16%	9,53%
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	595.860	608.087	718.016	686.723	2,05%	18,08%	-4,36%
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	68.327	67.097	61.943	87.941	-1,80%	-7,68%	41,97%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Όπως φαίνεται από τα στοιχεία των πινάκων, ανάμεσα σε ομοειδείς νομούς ο ανταγωνισμός στην Ελλάδα δείχνει να είναι ιδιαίτερα έντονος, με κύριους ανταγωνιστές τους Νομούς Μαγνησίας, Ευρυτανίας. Οι Νομοί Μαγνησίας και Ευρυτανίας παρουσιάζουν έντονη τουριστική ανάπτυξη, με τον Νομό Ευρυτανίας να βρίσκεται στο ανώτερο άκρο. Στο Νομό αυτό, με επίκεντρο το χιονοδρομικό κέντρο του Καρπενησίου, έχουν αναπτυχθεί σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες υψηλού επιπέδου, οι οποίες προσφέρουν υπηρεσίες με καλή συσχέτιση τιμής- ποιότητας.

Αντίστοιχα ο Νομός Μαγνησίας έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια προσελκύοντας όλο και μεγαλύτερο αριθμό τουριστών. Η περιοχή του Πηλίου διαθέτει πλούσιο φυσικό περιβάλλον, με ποικιλία δραστηριοτήτων για τους τουρίστες. Στην περιοχή λειτουργούν κυρίως αναπαλαιωμένοι ξενώνες και ξενοδοχεία τα οποία προσφέρουν πολύ καλή ποιότητα υπηρεσιών σε λογικές τιμές. Το Πήλιο έχει καταφέρει να προσελκύει τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, καθώς συνδυάζει θάλασσα και πλούσια ορεινή ομορφιά.

Η Περιφέρεια Ηπείρου δεν δείχνει να έχει καταφέρει μέχρι τώρα να διαφοροποιηθεί σημαντικά από τον ανταγωνισμό, ενώ παράλληλα δεν έχει προβληθεί ως τουριστικός προορισμός σε σημαντικό βαθμό στην Ελληνική επικράτεια. Η τρέχουσα προσφορά και ζήτηση του τουριστικού της προϊόντος γενικά θεωρείται χαμηλή (με εξαίρεση την Πάργα, το Μέτσοβο και το Ζαγόρι), σε σχέση με τους ανταγωνιστές της.

Παράλληλα, ο Νομός Ιωαννίνων βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα ανάπτυξης σε σχέση με τον ανταγωνισμό, τόσο σε θέματα υποδομών όσο και σε θέματα τουριστικής προβολής. Οι υπόλοιποι ανταγωνιστικοί προορισμοί δείχνουν να έχουν αναπτύξει ένα σωστό δίκτυο

τουριστικών υποδομών και ένα πολύ καλό τουριστικό κύκλωμα τόσο προβολής όσο και προώθησης το οποίο τους επιτρέπει να έχουν τον αναμενόμενο (ή τουλάχιστον να είναι κοντά στον στόχο τους) τουρισμό.

Ο προορισμός του Νομού Ιωαννίνων ενώ θα μπορούσε να διαφοροποιηθεί αισθητά από τους ανταγωνιστές του, δεν έχει αναδείξει ακόμη μια ξεχωριστή εικόνα ή φυσιογνωμία. Η εικόνα αυτή παράλληλα με την υποστήριξη από κατάλληλες τουριστικές προϊόντικές γραμμές (π.χ. ανάπτυξη και ανάδειξη μοναδικών φυσικών, πολιτιστικών ή τεχνητών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων) θα οδηγούσε στην διεύρυνση των μεριδίων αγοράς του. Προβλήματα επίσης υπάρχουν και στην αναβάθμιση του επιπέδου τιμής - ποιότητας. Οι επισκέπτες θεωρούν την περιοχή υπό ανάδειξη και οι τιμές των τουριστικών προϊόντων (καταλύματα, πολιτιστικά ιδρύματα και χώροι επίσκεψης, καταστήματα λιανικής) επηρεάζονται και από το επίπεδο του κόστους διαβίωσης στην περιοχή. Η συγκράτηση των τιμών σε χαμηλά επίπεδα και παράλληλα η διατήρηση του επιπέδου ποιότητας σε ένα μέτριο και άνω επίπεδο θα πρέπει να είναι το κύριο μέλημα της στρατηγικής των αρμόδιων διοικητικών και επαγγελματικών φορέων. Ο προορισμός του Νομού Ιωαννίνων θα πρέπει να επωφεληθεί και να αποσπάσει μερίδιο αγοράς από την προβλεπόμενη τουριστική οικονομική ανάπτυξη (προβλέψεις Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για το 2000 - 2010 με μέσο ρυθμό ετήσιας αύξησης π.χ. στις αφίξεις αλλοδαπών κατά 2,5%).

Στόχος λοιπόν, είναι μέσω της αναδιοργάνωσης του Νομού Ιωαννίνων ως τουριστικού προορισμού και μέσω της διαδικασίας προβολής η περιοχή να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική. Σχετικά με τους σημαντικότερους ανταγωνιστές έχουν παρατηρηθεί κάποιες δραστηριότητες θετικές από τα προηγούμενα έτη, όπως:

- ✓ Έχουν βελτιωθεί τα δίκτυα μεταφοράς επιβατών και οι υποδομές
- ✓ Περιορίστηκαν τα καταλύματα ενός και δύο αστέρων και αυξήθηκαν οι μονάδες τεσσάρων και τριών αστέρων
- ✓ Δόθηκε έμφαση στο τμήμα αγοράς «επισκέπτες εκδρομών (ή τριημέρου)» ή «μικρής διάρκειας χειμερινές αποδράσεις» μια και η κοντινή απόσταση των ανταγωνιστών, αποτελεί βασικό κίνητρο επιλογής τους από τους επισκέπτες
- ✓ Επεκτάθηκε η ποικιλία στις προϊόντικές γραμμές τους. Ο εαρινός τουρισμός διακοπών και οι ετήσιες τουριστικές δραστηριότητες που δεν συνδέονται με τις διακοπές των εργαζομένων και σχολείων, ενισχύθηκαν με προϊόντικές επενδύσεις όπως γήπεδα γκολφ, συνεδριακά κέντρα, θεματικά πάρκα, επενδύσεις για την ανάπτυξη του περιηγητικού τουρισμού, του τουρισμού υγείας καθώς και από σύγχρονες χιονοδρομικές εγκαταστάσεις.

Παράλληλα δόθηκε έμφαση στον πολιτιστικό τουρισμό (τουρισμός ιστορικών πόλεων ή πόλεων πολιτιστικής κληρονομιάς) και στον τουρισμό πόλεων ή τον τουρισμό αγορών.

Επίσης θα θέλαμε να προβούμε σε μια σύγκριση της Ηπείρου με το σύνολο της χώρας. Στο παρακάτω διάγραμμα 4 μπορούμε να δούμε την απεικόνιση των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων για τη Ήπειρο συγκριτικά με το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων για το 2006 με το σύνολο της χώρας αλλά με τις γειτονικούς νομούς της. Από το 2003 και έπειτα βλέπουμε ότι η Ήπειρος έχει μια συνεχή αυξητική πορεία ακολουθώντας την συνολική εικόνα της αγοράς όσον αναφορά τις ξενοδοχειακές μονάδες οι οποίες δραστηριοποιούνται στην περιοχή της. Με αποτέλεσμα το 2006 να επιτύχει μια αύξηση της τάξεως του 8,9% φτάνοντας από τα 253 στα 274 ξενοδοχεία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: Σύγκριση ξενοδοχειακών μονάδων συνόλου της χώρας και της περιφέρειας της Ηπείρου 2003-2006

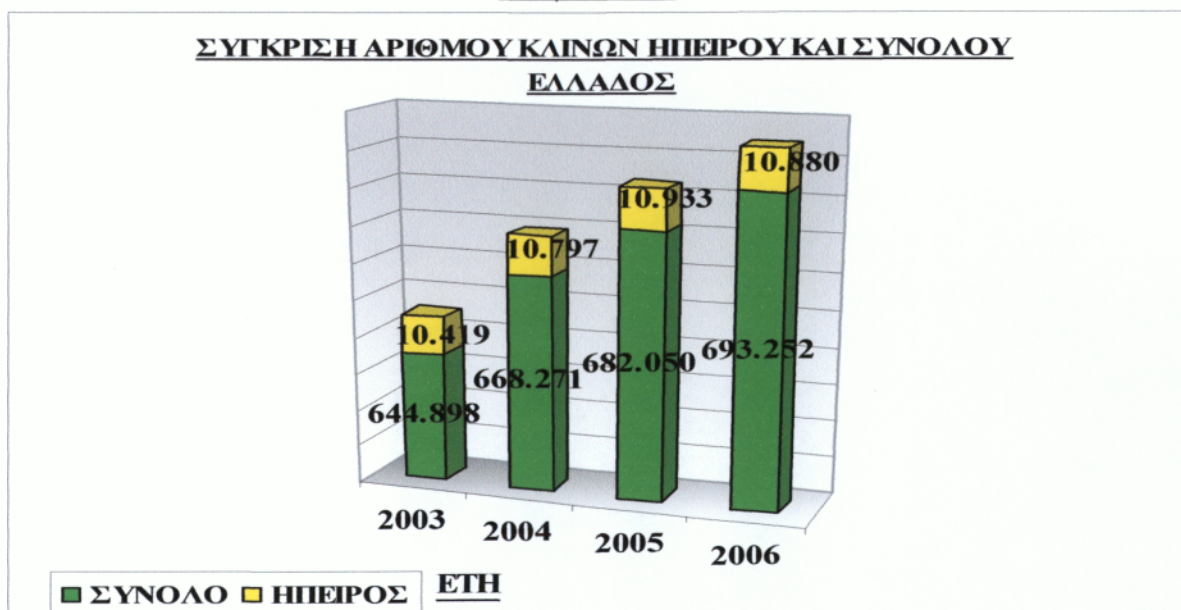
Στο παρακάτω διάγραμμα 5 μπορούμε να δούμε την απεικόνιση του παραπάνω πίνακα σε στοιχεία που αφορούν συγκριτικά το σύνολο των δωματίων και κλινών της περιφέρειας της Ηπείρου με το σύνολο της χώρας για το 2006. Παρατηρούμε ότι το σύνολο των δωματίων που βρίσκονταν στην Ήπειρο μέχρι το 2005 πέτυχαν μια αυξητική πορεία παρουσιάζοντας μια κάμψη το 2006 της τάξεως του 0,76% τάση η οποία δεν ακολούθησε τη συνεχή άνοδο της Ελλάδος η οποία παρουσίασε αυξητικά δεδομένα για όλα τα έτη.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: Σύγκριση αριθμού δωματίων συνόλου της χώρας και της περιφέρειας της Ηπείρου 2003 - 2006

Όπως παρατηρούμε και στη γραφική απεικόνιση του διαγράμματος 6 ο αριθμός των κλινών των ξενοδοχειακών μονάδων της Ηπείρου ακολούθησε την ίδια πορεία με τον σύνολο των δωματίων έχοντας μια αυξητική τάση έως το 2005 και μια ελάχιστη μείωση το 2006, φυσικά ο συνολικός αριθμός των κλινών στο σύνολο της χώρας παρουσίασε αυξητική πορεία.

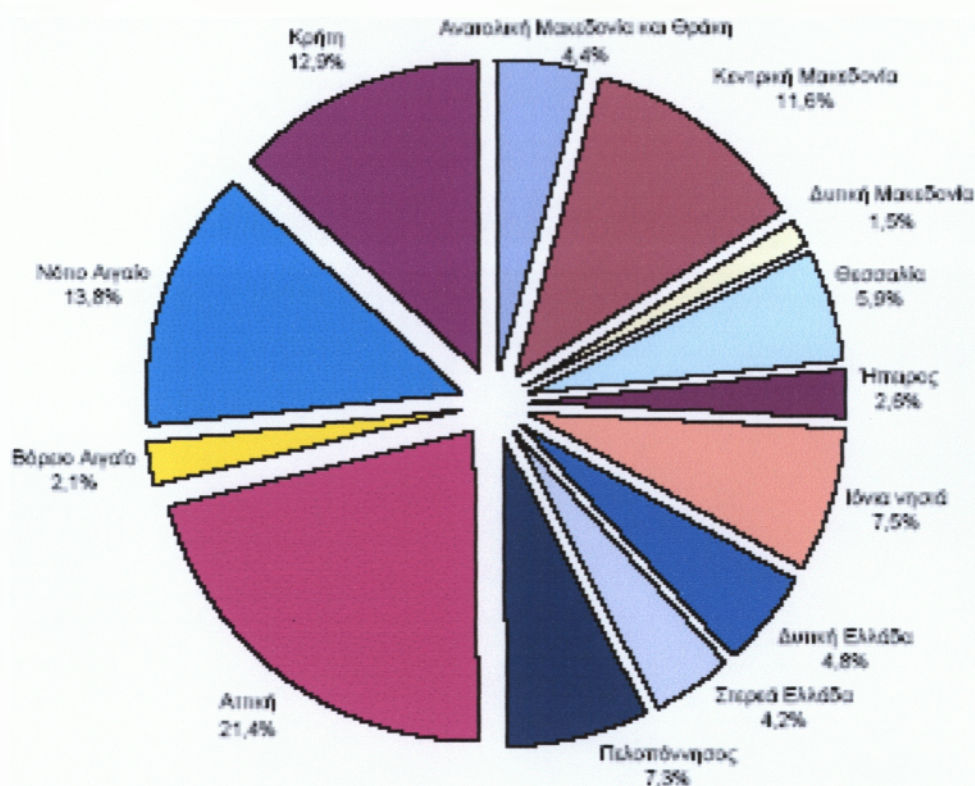
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: Σύγκριση αριθμού κλινών συνόλου της χώρας και της περιφέρειας της Ηπείρου 2006

2.8.3.2. Αφίξεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα κατά περιφέρεια 2005³⁹

Στην προσπάθεια μας για την περαιτέρω ανάλυση των στοιχείων τουρισμού της Ηπείρου συλλέξαμε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος στο διάγραμμα 7 στον οποίο μπορούμε να δούμε τις αφίξεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα για το 2005 για το σύνολο της χώρας. Παρατηρούμε ότι στην παρακάτω πίτα η Ηπειρος στο σύνολο των υπόλοιπων γεωγραφικών διαμερισμάτων της Ελλάδας βρίσκονταν στην τρίτη θέση από το τέλος κατέχοντας μόνο το 2,6% των αφίξεων στα συλλογικά καταλύματα της χώρας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7: Αφίξεις στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα κατά περιφέρεια 2005

θεωρούμε σημαντικό να αναφέρουμε τα τουριστικά ταξιδιωτικά γραφεία είναι βοηθητικές υπηρεσίες της ζήτησης και προσφοράς και διευκολύνουν τη συγκέντρωση, μεταφορά και κατανομή της τουριστικής κίνησης στους τόπους προορισμού. Εξυπηρετούν την τουριστική κίνηση κάθε κατηγορίας και είδους⁴⁰ στην περιφέρεια της Ηπείρου. Ο Νομός Θεσπρωτίας απορροφά το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών σε τουριστικά γραφεία 45,3%. Ο Νομός Ιωαννίνων εμφανίζεται δεύτερος σε δυναμικότητα, καθώς

³⁹ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)

⁴⁰ ΕΟΤ, «Διαχρονική εξέλιξη της τουριστικής κίνησης της Περιφέρειας Ηπείρου 1997-2001», Οκτώβριος 2002

διαθέτει το 23,2% και 55,5% από το αντίστοιχο σύνολο των τουριστικών και ταξιδιωτικών γραφείων και τουριστικών λεωφορείων. Ακολουθούν οι άλλοι δύο νομοί με μικρότερο ποσοστό να παρουσιάζει ο Νομός Άρτας (πίνακας 10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Επιχειρήσεις ταξιδιωτικών και τουριστικών γραφείων, τουριστικά λεωφορεία

Νομοί (περιοχές)	Επιχειρήσεις ταξιδιωτικών και τουριστικών γραφείων	Ποσοστό (%)	Τουριστικά λεωφορεία	Ποσοστό (%)
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	22	23,2	30	55,5
<i>Ιωάννινα</i>	21	22,1	27	50
<i>Μέτσοβο</i>	1	1	3	5,5
ΠΡΕΒΕΖΑΣ	25	26,3	10	18,5
ΑΡΤΑΣ	5	5,2	8	14,8
ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	43	45,3	6	11,1
ΣΥΝΟΛΟ	95	100	54	100

Πηγή: ΕΟΤ 2002

Ακόμη σε εθνικό επίπεδο οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας (εκτός των camping's) έφτασαν το 2006 σε 7,547 εκ. άτομα έναντι 7,142 άτομα το 2005, 6,313 εκ. άτομα το 2004 και 6,574 3κ. για το 2003. Αντίστοιχα οι διανυκτερεύσεις έφτασαν σε 42,458 εκ. το 2006, έναντι 40,074 εκ. το 2005, 38,309 εκ. το 2004 και 39,759 εκ. για το 2003. Οι περισσότερες διανυκτερεύσεις για την ίδια χρονική περίοδο πραγματοποιήθηκαν στις περιοχές Ρόδο, Βόρεια Κρήτη και Κέρκυρα, όπου υπάρχει και η μεγάλη τουριστική προσφορά.

Από την άποψη συμβολής συγκεκριμένων χωρών στην τουριστική μας ζήτηση, είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός, ότι τις περισσότερες διανυκτερεύσεις για το 2006 πραγματοποίησαν οι Γερμανοί και οι Άγγλοι, ενώ ακολουθούν οι Ολλανδοί, οι Ιταλοί και οι Αυστριακοί με όμοιο ποσοστό. Στην Περιφέρεια Ηπείρου οι πραγματοποιηθείσες για την ίδια χρονική περίοδο συνολικές αφίξεις και διανυκτερεύσεις παρουσιάζονται στον πίνακα 11. Συγκεκριμένα οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών έφτασαν 45.490 το 2006 σε αντίθεση με τα προηγούμενα έτη (43.084 το 2005, 37.037 το 2004 και 58.566 το 2003). Αντίστοιχα οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών από 186.648 που ήταν το 2003, έφτασαν το 2006 στις 139.313, σημειώνοντας μια μείωση της τάξης του 25% μέσα σε τρία έτη.

Επίσης την μεγαλύτερη συμμετοχή αφίξεων για την περιφέρεια της Ηπείρου έχει ο Νομός Ιωαννίνων με ποσοστό 53% περίπου, ενώ ακολουθεί ο Νομός Πρεβέζης με 33%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: *Αφίξεις και Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών στο σύνολο της χώρα και στην περιφέρεια της Ηπείρου 2003 – 2006*

ΕΤΗ	ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ				ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	6.574.470	6.313.228	7.142.860	7.547.667	39.759.557	38.309.783	40.074.798
ΗΠΕΙΡΟΣ	58.306	37.037	43.084	45.490	186.648	129.770	145.116	139.313
ΑΡΤΗΣ	2.058	1.659	1.627	1.814	5.544	5.217	3.425	4.313
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	8.882	5.416	2.866	3.981	19.529	17.000	8.810	11.295
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	28.566	17.185	23.126	24.557	48.458	30.138	39.043	45.193
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	18.800	12.777	15.465	15.138	113.117	77.415	93.838	78.512

Πηγή: ΕΣΥΕ

Στον παρακάτω πίνακα 12 παρατηρούμε οι αφίξεις των ημεδαπών τουριστών στην Ηπειρο έφτασαν 302.661 το 2006, (278.891 το 2005, 238.090 το 2004 και 318.923 το 2003). Αντίστοιχα οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών ήταν 613.254 το 2003, ενώ το 2006 έφτασαν στις 575.896, σημειώνοντας και εδώ μείωση 6%. Επίσης την μεγαλύτερη συμμετοχή διανυκτερεύσεων για την περιφέρεια της Ηπείρου έχει ο Νομός Ιωαννίνων με ποσοστό 60% περίπου, ενώ ακολουθεί ο Νομός Πρεβέζης με 24%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: *Αφίξεις και Διανυκτερεύσεις ημεδαπών τουριστών στο σύνολο της χώρας και στην περιφέρεια της Ηπείρου 2003 - 2006*

ΕΤΗ	ΑΦΙΞΕΙΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ				ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.649.512	5.567.107	5.932.911	6.127.573	13.716.146	13.280.010	13.280.010	14.248.961
ΗΠΕΙΡΟΣ	318.923	238.090	278.891	302.661	613.254	469.967	469.967	575.896
ΑΡΤΗΣ	31.106	30.809	33.586	40.964	58.061	58.836	58.836	75.355
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	17.843	17.338	6.605	8.849	34.367	48.332	48.332	17.641
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	214.248	153.641	179.817	191.024	382.241	279.430	279.430	343.281
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	55.726	36.302	58.883	61.824	138.585	83.369	83.369	139.619

Πηγή: ΕΣΥΕ

2.9. Τουριστική πολιτική

Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας Ηπείρου, κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, βασίσθηκε στους παρακάτω πρωταρχικούς στόχους:

- Άρση της απομόνωσης της περιφέρειας (με ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα των μεταφορών, κυρίως στα μεγάλα έργα)
- Βελτίωση της οικονομίας για τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και σε άλλους τομείς εκτός του πρωτογενούς, με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που διανοίγονται στην γειτονική Αλβανία
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, κυρίως των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, για να μειωθεί η μετανάστευση στα μεγάλα αστικά κέντρα

Οι βασικοί τομείς παρέμβασης για την επίτευξη των παραπάνω για την επίτευξη των παραπάνω στόχων ήταν:

- Η βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών
- Η αγροτική ανάπτυξη – ορεινοί όγκοι
- Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων
- Η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού

Οι πόροι που διατέθηκαν αφορούν όλους τους τομείς παρέμβασης, αλλά κυρίως κατευθύνθηκαν σε δύο βασικές κατηγορίες: στον τομέα των μεταφορικών υποδομών και στον τομέα των υποδομών της ποιότητας ζωής.

Με τις παρεμβάσεις στον τομέα των μεταφορικών υποδομών δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας και τη λειτουργική δικτύωση της στα γεωγραφικά υποσύνολα που την περιβάλλουν. Η ολοκλήρωση των μεγάλων έργων (Εγνατία οδός λιμάνι Ηγουμενίτσας) και οι παρεμβάσεις για την επόμενη προγραμματική περίοδο (Δυτικός Άξονας, Ιωνία οδός, ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου) θα ολοκληρώσουν αυτό το στόχο και θα μετατρέψουν την Ήπειρο σε βασική πύλη της Βόρειας Ελλάδας προς τη Δυτική Ευρώπη μέσω του λιμανιού της Ηγουμενίτσας και προς τη Βαλκανική μέσω της ενίσχυσης των Ιωαννίνων και της μετατροπής τους σε Περιφερειακό – Διακρατικό Πόλο Ανάπτυξης.

Παράλληλα, έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό η μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Οι ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές έχουν πλέον καλύτερη πρόσβαση στα αστικά κέντρα και στα δίκτυα μεταφορών, ενώ με τις παρεμβάσεις στις τεχνικές και

κοινωνικές υποδομές έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής των κατοίκων. Ο στόχος αυτός αναμένεται να ενισχυθεί και να ολοκληρωθεί κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο⁴¹.

2.9.1. Η στρατηγική ανάπτυξης της Ηπείρου

Ως γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2000-2006 τίθεται η ευρύτερη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η θέση της Περιφέρειας, αλλά και ο πολιτιστικός και φυσικός πλούτος της για έξοδο από την απομόνωση. Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- ✓ Αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών, που καθιστούν την περιφέρεια Δυτική πύλη για τη Βόρεια Ελλάδα.
- ✓ Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων ως Περιφερειακού – Διακρατικού Πόλου Ανάπτυξης
- ✓ Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος του ορεινού χώρου
- ✓ Αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου από τις πεδινές και παράκτιες περιοχές της
- ✓ Εξασφάλιση κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, προσαρμοσμένου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στην Ήπειρο

Παρακάτω, αναλύονται οι άξονες παρέμβασης ανά Στρατηγικό Στόχο:

A. Αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών, που καθιστούν την Περιφέρεια Δυτική Πύλη για τη Βόρεια Ελλάδα, με έμφαση στους ακόλουθους τομείς:

- ✓ Μεταφορές – Επικοινωνίες. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η συγκεκριμένη κατηγορία δράσεων αφορά την ολοκλήρωση και βελτίωση των ενδο- και δια-περιφερειακών συνδέσεων με τους μεγάλους οδικούς άξονες, τη συμπλήρωση των υποδομών για το λιμένα Ηγουμενίτσας και τη βελτίωση των άλλων λιμανιών της Περιφέρειας, καθώς και τη βελτίωση-επέκταση του τηλεπικοινωνιακού δικτύου.

⁴¹ Χρηστάκης Μ. (2006), «Τουριστική και Περιβαλλοντική Μελέτη Περιοχής Ηπείρου», Επιμέλεια έκδοσης Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και πολιτικών επιστημών, Λοιποί ερευνητές Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ., Χαρχαλάκης Ε., Φλώρος Π., Αθήνα 2006

- ✓ Κίνητρα, υποδομές για τις επιχειρήσεις. Οι σχετικές δράσεις αναφέρονται στην ενίσχυση της βιομηχανικής – βιοτεχνικής και εμπορικής υποδομής (Β.Ε.Π.Ε., εμπορευματικά κέντρα κτλ.) και στην εφαρμογή των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου για προσέλκυση νέων επενδύσεων και ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων εμπορίας, με στόχο την είσοδο σε νέες αγορές.

Β. Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων ως Περιφερειακού – Διακρατικού Πόλου Ανάπτυξης με έμφαση στους ακόλουθους τομείς:

- ✓ Αστικές υποδομές – Έρευνα και Τεχνολογία. Αυτή η κατηγορία δράσεων αφορά τη βελτίωση των ενδοαστικών συνθηκών κυκλοφορίας, πολεοδομικές παρεμβάσεις και αναπλάσεις και την ενίσχυση της υποδομής Έρευνας – Τεχνολογίας.
- ✓ Υγεία – Πολιτισμός. Στην κατηγορία αυτή αναφέρονται ο εκσυγχρονισμός της υποδομής και του εξοπλισμού των υπαρχόντων νοσοκομείων και η ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.
- ✓ Κίνητρα, υπηρεσίες, υποδομές για τις επιχειρήσεις. Οι σχετικές δράσεις της κατηγορίας αυτής είναι η ενίσχυση των υποστηρικτικών δομών και υπηρεσιών για τα ΜΜΕ, οι δικτύσεις επιχειρήσεων και η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου και των δικτύων πληροφόρησης.

Γ. Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος του ορεινού χώρου, με έμφαση στους ακόλουθους τομείς:

- ✓ Μεταφορές – Ενέργεια. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, ο τομέας μεταφορών και ενέργειας αφορά δράσεις σχετικές με τη βελτίωση βατότητας του ορεινού δικτύου, την ολοκλήρωση των διαδρομών, την κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών έργων, αιολικών πάρκων και σταθμών βιομάζας.
- ✓ Πολιτισμός – Περιβάλλον. Η ανάδειξη της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς (παραδοσιακή οικισμοί, λαογραφικά μουσεία κ.α.), η κατασκευή νέων χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) και η ανάδειξη και προστασία της χλωρίδας και πανίδας των ορεινών χώρων, καθώς επίσης και των υδατικών συλλογών, λιθοδομών κ.α., αποτελούν τις βασικές δράσεις της κατηγορίας αυτής.
- ✓ Κίνητρα, υποδομές, υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις. Στην κατηγορία αυτή αναφέρονται δράσεις για την αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών και των υπηρεσιών και τη μετατροπή διατηρητέων κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα, την τουριστική προβολή της Περιφέρειας και την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού.

- ✓ Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Η προώθηση της βιολογικής κτηνοτροφίας και γεωργίας, καθώς και η προώθηση επωνύμων προϊόντων ποιότητας, ονομασίας προέλευσης κ.α., η στήριξη της κτηνοτροφίας και δασοκομίας και η αξιοποίηση εσωτερικών υδάτων – ιχθυοκαλλιέργειας αποτελούν τις βασικές δράσεις της κατηγορίας αυτής για την επίτευξη του παραπάνω στόχου.

Δ. Αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου από τις πεδινές και παράκτιες περιοχές, με έμφαση στους ακόλουθους τομείς:

- ✓ Μεταφορές. Στο πλαίσιο του στόχου αυτού, ο τομέας των μεταφορών αφορά δράσεις σύνδεσης των αστικών κέντρων και των νέων τουριστικών προορισμών με τους μεγάλους οδικούς άξονες.
- ✓ Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση. Η αναβάθμιση των πρωτοβάθμιων υπηρεσιών σε επλεγμένες περιοχές, η ενίσχυση της επιδημιολογικής προστασίας και η βελτίωση εξοπλισμού όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης αποτελούν τις βασικές δράσεις της κατηγορίας αυτής.
- ✓ Πολιτισμός – Περιβάλλον. Οι σχετικές δράσεις αφορούν την αναστήλωση και την ανάδειξη των μνημείων των κλασικών και βυζαντινών χρόνων, τις αισθητικές παρεμβάσεις στο αστικό περιβάλλον, τη βελτίωση των υποδομών ύδρευσης – αποχέτευσης – απορριμμάτων, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, την προστασία – ανάδειξη των βιότοπων, των ακτών και την προώθηση του χωροταξικού σχεδιασμού.
- ✓ Κίνητρα, υποδομές, υπηρεσίες για επιχειρήσεις. Αυτή η κατηγορία δράσεων αφορά τις βιοτεχνικές υποδομές και τις υπηρεσίες για τις ΜΜΕ και την προβολή νέων τουριστικών προορισμών.
- ✓ Ενισχύσεις και υποδομές για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και την αλιεία. Τα εγγειοβελτιωτικά έργα και οι βασικές υποδομές (αγροτικός εξηλεκτρισμός, οδοποιία κ.τ.λ.), η ενίσχυση των ομάδων παραγωγών / επαγγελματιών ενώσεων, η παροχή κινήτρων για φιλικότερες προς το περιβάλλον καλλιεργητικές μεθόδους, η στήριξη της ιχθυοκαλλιέργειας και η βελτίωση των δομών εμπορίας και μεταποίησης αποτελούν τις βασικές δράσεις της κατηγορίας αυτής.

Ε. Εξασφάλιση κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, προσαρμοσμένου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται για την Ήπειρο, με έμφαση:

Στην απασχόληση – Ανθρώπινο δυναμικό. Αυτή η κατηγορία δράσεων αφορά τη σύνδεση της κατάρτισης των νέων με τις προοπτικές της περιφερειακής αγοράς εργασίας, την

απόκτηση κατάλληλων δεξιοτήτων για την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, την τεχνική υποστήριξη και κατάρτιση του αγροτικού δυναμικού και τις κοινωνικές υποδομές και δομές στήριξης για ειδικές ομάδες πληθυσμού και για τις γυναίκες. Στο σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006 προτείνεται η χρηματοδότηση του Προγράμματος της Ηπείρου με συνολική δημόσια δαπάνη 586.940.572€.

Τα κυριότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα, που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης και διαμορφώνουν τις βασικές κατευθύνσεις της αναπτυξιακής στρατηγικής, είναι:

- ✓ Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας και οι δυνατότητες ανάπτυξης (πύλη διασύνδεσης με τη Δυτική Ευρώπη, κυρίως μέσω του λιμένα της Ηγουμενίτσας, στον οποίο καταλήγει η Εγνατία οδός)
- ✓ Η παρουσία των Ιωαννίνων στον ευρύτερο χώρο (διοικητικό, εμπορικό κέντρο, κέντρο εκπαίδευσης – περίθαλψης) και οι δυνατότητες ανάπτυξης (Περιφερειακός – Διακρατικός πόλος Ανάπτυξης)
- ✓ Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, το οποίο μπορεί να αποτελέσει βασικό φορέα παραγωγής Έρευνας και Τεχνολογίας και διάχυσης καινοτόμων δραστηριοτήτων στο περιφερειακό παραγωγικό κύκλωμα
- ✓ Το πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. Μεθοδολογία έρευνας

Η ερευνητική δραστηριότητα, που ακολουθήσαμε για την διεξαγωγή συμπερασμάτων της συμμετοχής της τοπικής αυτοδιοίκησης στην ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή της Ηλείου, διέπεται από μια σειρά ενεργειών και βημάτων προκειμένου να συλλεχθούν τα απαραίτητα δεδομένα και να καταλήξουμε στα απαιτούμενα συμπεράσματα και προτάσεις.

Τα βασικά στάδια που διέπουν την έρευνά μας είναι τα ακόλουθα:

- ✓ **Στάδιο 1 – Συμφωνία στην έρευνα.** Κατά την έναρξη οποιασδήποτε ερευνητικής δραστηριότητας πραγματοποιείται μια αναζήτηση των πληροφοριών ώστε το θέμα της έρευνας να γίνει πιο ξεκάθαρο.
- ✓ **Στάδιο 2 – Καθορισμός στόχων.** Επόμενο βήμα της ερευνητικής δραστηριότητας είναι ο καθορισμός των στόχων της έρευνας με μια απλή και όσο το δυνατόν ξεκάθαρη περιγραφή των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων. Η ύπαρξη των στόχων δίνει τη δυνατότητα της πρακτικής μέτρησης της απόδοσης των αποτελεσμάτων της έρευνας.
- ✓ **Στάδιο 3 – Εκτίμηση της αξίας της έρευνας.** Το τρίτο στάδιο είναι το κρισιμότερο αφού αναφέρεται στα αποτελέσματα της ανάλυσης κόστους και οφέλους που αναμένεται να προκύψει από την έρευνα.
- ✓ **Στάδιο 4 – Σχεδιασμός της έρευνας.** Οι δυο βασικότεροι τρόποι συλλογής στοιχείων και δεδομένων καλύπτονται από τεχνικές πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας. Η πρωτογενής έρευνα είναι πληροφορίες και στοιχεία συγκεντρωμένα από αρχικές πηγές για ένα συγκεκριμένο σκοπό. Οι τεχνικές συλλογής πρωτογενών δεδομένων είναι: η παρατήρηση, τα ερωτηματολόγια και οι συνεντεύξεις, οι πειραματικές και άλλες μέθοδοι. Η δευτερογενής έρευνα είναι στοιχεία που ήδη υπάρχουν στις πηγές, που μπορεί να είναι ευκολότερο να βρεθούν και κοστίζουν. Οι πηγές των δευτερευόντων δεδομένων είναι εσωτερικές (κατά κανόνα ενδοεπιχειρησιακές) και εξωτερικές (εξωεπιχειρησιακές), όπως βιβλιοθήκες, δημοσιεύματα, επιμελητήρια, κυβερνητικά έντυπα, οργανισμοί, σύμβουλοι επιχειρήσεων κλπ.

- ✓ **Στάδιο 5 – Συλλογή στοιχείων, επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων.** Στο στάδιο αυτό συγκεντρώνονται διάφορα στοιχεία με βάση ένα χρονικό προγραμματισμό δραστηριοτήτων προκειμένου μέσα σε ένα συγκεκριμένο διάστημα να έχει ολοκληρωθεί η συλλογή των δεδομένων και να προχωρήσει στην ανάλυση τους.
- ✓ **Στάδιο 6 – Παρουσίαση.** Στο στάδιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, αναλύονται τα συμπεράσματα και προτείνονται λύσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην επίλυση των θεμάτων που αναλύθηκαν.

Η μεθοδολογία συγκέντρωσης των απαραίτητων στοιχείων και δεδομένων που ακολουθείται στη συγκεκριμένη μελέτη είναι σύμφωνη με το γενικό πλαίσιο βασικών σταδίων μιας έρευνας και βασίζεται στη συγκέντρωση και ανάλυση δεδομένων από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Τα πρωτογενή στοιχεία προέρχονται από συνεντεύξεις υπηρεσιακών παραγόντων των Τοπικών Αυτοδιοικήσεων της Ηπείρου και αναλυτικότερα σε αυτές της Άρτας, της Θεσπρωτίας, των Ιωαννίνων και Πρεβέζης σχετικά με τον τρόπο συμβολής της τοπικής αυτοδιοίκησης στην ενίσχυση του τουρισμού. Τα δευτερογενή στοιχεία προέρχονται από επίσημους οργανισμούς όπως είναι για παράδειγμα η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΣΥΕ), ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (ΥΠΟΙΟ), το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) καθώς και αναζήτηση βιβλιογραφικών πηγών, περιοδικών, βιβλίων και σχετικών άρθρων δημοσιευμένων στον τύπο. Η χρησιμοποίηση δευτερογενών στοιχείων βοηθούν στην εξοικονόμηση χρόνου και χρηματικών πόρων.

Για την καλύτερη συλλογή των πραγματικών στοιχείων και των τοπικών αναγκών του κάθε νομού της Περιφέρειας Ηπείρου, σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη τους θεωρήθηκε χρήσιμο κατά την πορεία της μελέτης να σχεδιαστεί ένα ερωτηματολόγιο.

Στόχος του ερωτηματολογίου μέσω της καταγραφής των απαντήσεων ήταν να διερευνηθούν κατά το δυνατόν περισσότερο οι απόψεις των εμπλεκόμενων ατόμων με τον τουρισμό και οι ανάγκες της Περιφέρειας τόσο σε αναπτυξιακό επίπεδο.

Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου διανεμήθηκε δειγματικά τόσο σε υπεύθυνους φορείς τουριστικής προβολής σε επίπεδο Νομαρχιών και Δήμων, όσο και εκπροσώπους ξενοδοχείων, ενοικιαζόμενων δωματίων και τουριστικών πρακτόρων και των τεσσάρων νομών. Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε μέσω e-mail, fax και προσωπικών συναντήσεων με τα αρμόδια πρόσωπα.

Διανεμήθηκαν συνολικά 40 ερωτηματολόγια και στους 4 νομούς. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν προαιρετική, αλλά δυστυχώς δεν συμπληρώθηκε από το σύνολο

των ερωτηθέντων. Στο σύνολο των ερωτηματολογίων απαντήθηκαν 5 από τον Ν. Άρτας, 8 από τον Ν. Ιωαννίνων, 3 από τον Ν. Θεσπρωτίας και 8 από τον Ν. Πρεβέζης. Παρακάτω παρατίθενται οι απόψεις των ερωτηθέντων.

Τονίζεται ιδιαίτερα ότι οι απαντήσεις που ακολουθούν εκφράζουν ενδεικτικές και προσωπικές απόψεις των διαφόρων ερωτηθέντων αρμοδίων, όπως και είναι ενδεικτικές για τις ανάγκες που έχει η κάθε περιοχή, σύμφωνα πάντα με την γνώμη των ερωτηθέντων. Το ερωτηματολόγιο δόθηκε στην μορφή που παρατίθεται στο Παράρτημα της εργασίας. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου μαζί με τις αντίστοιχες απαντήσεις οι οποίες ομαδοποιήθηκαν. Στα σημεία όπου υπάρχει μία μόνο άποψη σημαίνει ότι οι περισσότεροι συμφωνούν με αυτήν την άποψη επομένως καταγράφεται μία απάντηση, στα σημεία που υπάρχουν περισσότερες απαντήσεις επί του ίδιου θέματος καταγράφονται οι διάφορες απόψεις και προτάσεις των ερωτηθέντων. Στις ερωτήσεις όπου απαιτείται βαθμός αξιολόγησης έχει βγει ο μέσος όρος σύμφωνα με τον αριθμό απαντήσεων των ερωτηματολογίων.

3.2. Αποτελέσματα της έρευνας

1. Πως κρίνετε τη τουριστική προβολή του νομού σας και γενικότερα της Περιφέρειας μέχρι τώρα?

- Αξιολογήστε με βαθμό από (1-5):[.....]
- Σχόλια-προτάσεις:

Απάντησαν για τον:

- Νομό Άρτας:.. Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (1)

Σχόλια-προτάσεις: Δεν υπάρχει καμία τουριστική προβολή του νομού-είναι ανύπαρκτη.

- Νομό Ιωαννίνων:..Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (1,5)

Σχόλια-προτάσεις:

- Η τουριστική προβολή του νομού κρίνεται απαράδεκτη και σχεδόν στα όρια του μηδενικού επιπέδου.
- Ότι έχει γίνει μέχρι τώρα φαίνεται γενικόλογο, περιστασιακό, πρόχειρο και γενικά απουσιάζει κάθε αίσθηση επιστημονικού σχεδιασμού και μεθοδικής προσέγγισης.

- Υπάρχει έλλειψη μιας οργανωμένης προβολής της Περιφέρειας Ηπείρου, μέσω μιας ολοκληρωμένης μελέτης
- Η Ήπειρος λόγω κεντρικής πολιτικής επιλογής και της γεωδαισίας της είναι απομονωμένη και κατά συνέπεια παρθένα καταστροφικών επεμβάσεων. Με σωστό σχεδιασμό μπορεί να υποδεχτεί τον πιο απαιτητικό σύγχρονο τουρισμό υψηλού εισοδήματος.
- Απαιτείται μεγαλύτερη επιχορήγηση για την δημιουργία ολοκληρωμένου πακέτου διαφήμισης.
- Θεωρείται απαραίτητο να υπάρξει συνεργασία των ξενοδόχων, τουριστικών πρακτόρων και της Περιφέρειας για να επιτευχθεί η σωστή προβολή τόσο του κάθε νομού, όσο και ολόκληρης της Περιφέρειας.
- Και στο Μέτσοβο, ισχύουν οι ίδιες απόψεις, δηλαδή η τουριστική προβολή θεωρείται μηδενική έως ανύπαρκτη (τα ξενοδοχεία έχουν 30% πληρότητα)

➤ Νομό Πρεβέζης. Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (2,3)

Σχόλια-προτάσεις:

- Η τουριστική προβολή του νομού θεωρείται αποσπασματική, μη οργανωμένη και ελλιπής. Δεν έχει γίνει καμία ουσιαστική προβολή ως τώρα. Προτείνεται μεγαλύτερη συμμετοχή σε εκθέσεις του εξωτερικού
- Θα πρέπει να προηγηθεί μια έρευνα, η οποία θα αναδείξει τον τρόπο που πρέπει να γίνεται η τουριστική προβολή, όπως και τα κατάλληλα άτομα στα οποία πρέπει να απευθύνεται
- Ζητείται καλύτερη οργάνωση της τουριστικής προβολής και συντονισμός σε επίπεδο Περιφέρειας
- Προτείνεται η χρήση του διαδικτύου για όλες τις τουριστικές επιχειρήσεις και όλες οι σύγχρονες μορφές προσέγγισης τουριστικής προβολής.

➤ Νομό Θεσπρωτίας. Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (2,9)

Σχόλια-προτάσεις: Ζητείται συντονισμός και καλύτερη οργάνωση της τουριστικής προβολής σε συνεργασία με την Περιφέρεια και τους υπόλοιπους αρμοδίους φορείς

2. Πως κρίνετε τη τρέχουσα ζήτηση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών στον νομό σας και τη Περιφέρεια Ηπείρου τα τελευταία χρόνια?

- Αξιολογήστε με βαθμό από (1-5):..... [.....]
- Σχόλια-προτάσεις:

Απάντησαν για τον:

- Νομό Άρτας. Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (1,7)

Σχόλια-προτάσεις: Στον Νομό Άρτας η ζήτηση είναι σε αρχικά στάδια με πιθανές ανοδικές τάσεις, ενώ στον νομό Ιωαννίνων είναι καλή. Δεν υπάρχει ιδιαίτερη ζήτηση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών της Άρτας

- Νομό Ιωαννίνων. Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (2,8)

Σχόλια-προτάσεις:

- Από μεμονωμένες δράσεις και τυχαία γεγονότα, άνθρωποι που επισκέπτονται την Ήπειρο γίνονται φανατικό τουριστικό δυναμικό
- Η ζήτηση θεωρείται αυξημένη ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, όμως δεν υπάρχει υποδομή για να ικανοποιήσει αυτή τη ζήτηση και αυτό δρα αρνητικά στον τουρισμό. Για να αυξηθεί η ζήτηση θα πρέπει να αναπτυχθούν οι υποδομές και να αξιοποιηθούν τα τοπικά ενδιαφέροντα
- Όχι, άλλα τουριστικά καταλύματα του αίσχους
- Να υπάρξει αυστηρή υποδομή υψηλού επιπέδου σύγχρονης αντίληψης

- Νομό Πρεβέζης. Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (2,6)

Σχόλια-προτάσεις:

- Δεν υπάρχει μεγάλη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής και όλες οι κινήσεις τουριστικής προβολής για αύξηση της ζήτησης γίνονται από ιδιώτες και με δικά τους έξοδα
- Στα όρια του Δήμου του Νομού Πρεβέζης έχουμε τουρισμό παραλίας με ζήτηση μόνο 30 ημέρες τον χρόνο και χαμηλής ποιότητας προσφορά τουριστικών υπηρεσιών
- Θα πρέπει να γίνονται συχνά σεμινάρια των εμπλεκόμενων με τον τουρισμό σχετικά με τον τρόπο παροχής υπηρεσιών, διότι απουσιάζει παντελώς ο επαγγελματισμός, χρειάζεται περισσότερη προσοχή από τους επαγγελματίες και καλύτερες υπηρεσίες για να αυξηθεί η ζήτηση.

- Θα πρέπει να γίνει καλύτερη προώθηση του τουριστικού προϊόντος
- Θα πρέπει να γίνει μία έρευνα marketing για να καταγράψει επακριβώς την τρέχουσα τουριστική ζήτηση.

➤ Νομό Θεσπρωτίας. Μέσος βαθμός αξιολόγησης: (2)

Σχόλια-προτάσεις. Δεν υπάρχει ιδιαίτερη ζήτηση, πέρα από τις παραθαλάσσιες περιοχές, κυρίως η περιοχή είναι μεταβατικό κέντρο μόνο.

3. Σε ποιόν (ποιους) τομέα(εις) πιστεύετε ότι υστερεί ο νομός σας? Σημειώστε με x

- Τουριστική προβολή & προώθηση.....[...]
- Αναπτυξιακά έργα.....[...]
- Άλλο.....

Απάντησαν για τον:

➤ Νομό Άρτας. Τομείς υστέρησης:

Τουριστική προβολή & προώθηση, αναπτυξιακά έργα, οδικό δίκτυο, επαρχιακό δίκτυο και εθνικές οδοί Τρικάλων-Άρτας, Καρδίτσας-Άρτας

➤ Νομό Ιωαννίνων:

Τομείς υστέρησης:

- Τουριστική προβολή και προώθηση, αναπτυξιακά έργα, συγκοινωνίες, εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, έλλειψη επαγγελματιών που να διέπονται από σωστή ξενοδοχειακή παιδεία.
- Δεν έχει γίνει ανάδειξη και αξιοποίηση παραδοσιακών οικισμών, της λίμνης Παμβώτιδας και πολλών άλλων φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- Πρέπει να βελτιωθούν οι συγκοινωνίες, να γίνει η ολοκλήρωση της Εγνατίας οδού
- Θα πρέπει να γίνει εγκατάσταση ραδιοβοηθήματος στο αεροδρόμιο για να μπορούν να έρχονται και μεγάλα αεροπλάνα
- Γενικά πιστεύεται ότι υπάρχει έλλειψη πρότασης για ολοκληρωμένη παρέμβαση
- Στο Μέτσοβο απάντησαν ότι υστερούν στον τομέα της προβολής, στην προσπέλαση από το κέντρο, στους δρόμους και έχουν έλλειψη από άτομα που να γνωρίζουν ξένες γλώσσες

➤ Νομό Πρεβέζης. Τομείς υστέρησης:

Τουριστική προβολή και προώθηση, αναπτυξιακά έργα, μικρή τουριστική περίοδος, μικρές οικογενειακές ξενοδοχειακές μονάδες. Χρειάζεται μία ολοκληρωμένη πρόταση για τις ζώνες που πρέπει να αναπτυχθούν τουριστικά.

➤ Νομό Θεσπρωτίας. Τομείς υστέρησης:

Τουριστική προβολή και προώθηση, αναπτυξιακά έργα, επαγγελματισμός και επιμόρφωση όλων των εμπλεκόμενων ατόμων με τον τουρισμό.

4. Πιστεύετε ότι γίνεται αξιοποίηση όλων των ειδών εναλλακτικών προτάσεων τουρισμού της περιοχής σας? (θαλάσσιος, ορεινός, οικολογικός, ιστορία, πολιτιστική κληρονομιά, υποδομή περιοχής)? Σημειώστε με x

- **Ναι**..... [....]
- **Όχι**.....[....]
- **Σχόλια-προτάσεις:**

Απάντησαν για τον:

➤ Νομό Άρτας.

Όχι, δεν γίνεται καλή αξιοποίηση των εναλλακτικών προτάσεων τουρισμού στην περιοχή. Ο εναλλακτικός τουρισμός θα μπορούσε να αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό, αλλά χρειάζεται πολλή δουλειά εκ μέρους όλων των φορέων για την αξιοποίηση του

➤ Νομό Ιωαννίνων:

- Όχι, δεν γίνεται καλή αξιοποίηση των εναλλακτικών προτάσεων τουρισμού στην περιοχή. Ο νομός Ιωαννίνων έχει πολλές φυσικές ομορφιές, όπως και πολιτιστική κληρονομιά για αυτού του είδους την αξιοποίηση. Όμως δεν γίνεται σωστή προβολή τους, ίσως και λόγω απειρίας, ή λόγω του ότι δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι άνθρωποι στις κατάλληλες θέσεις για την προώθηση αυτών των τόσο σημαντικών θεμάτων.
- Οι εναλλακτικές προτάσεις τουρισμού βρίσκονται σε εμβρυακή κατάσταση, αλλά μελλοντικά είναι πολλά υποσχόμενες. Υπάρχουν όλες οι πρωτογενείς προϋποθέσεις, αρκεί να μην αποδειχθούμε άλλη μία φορά καταστροφικοί.

Ιδιαίτερα πρέπει να αναπτυχθεί ο συνεδριακός τουρισμός, ο οποίος όμως έχει άμεση ανάγκη υποδομής με παράλληλη ανάπτυξη κλινών.

- Θα πρέπει να γίνει καταγραφή όλων των μονοπατιών για πεζοπορία, ορειβασία και mountain bike και γενικά θα πρέπει να προωθηθούν και αναδειχτούν τα extreme games, όπως και ο οικοτουρισμός ο οποίος δεν αξιοποιείται όσο θα έπρεπε. Υπάρχει απουσία υποδομών σε πολλές περιοχές που δεν βοηθάει την αξιοποίηση του εναλλακτικού τουρισμού
- Στο Μέτσοβο θεωρούν ότι μπορούν να αξιοποιήσουν στον μέγιστο βαθμό τον συνεδριακό, περπατητικό, ορεινό-χιονοδρομικό, οικολογικό τουρισμό, όμως χρειάζονται περισσότερη και σωστότερη προβολή.

➤ Νομό Πρεβέζης:

Όχι, δεν έχει γίνει απολύτως καμία αξιοποίηση, ούτε και επαρκής προβολή και διαφήμιση, ενώ η περιοχή μας προσφέρεται για θαλάσσιο, οικολογικό, ιστορικό-πολιτιστικό τουρισμό. Ιδιαίτερα για την πόλη της Πρέβεζας δεν γίνεται κανενός είδους αξιοποίηση εναλλακτικών προτάσεων τουρισμού, διότι δεν λειτουργεί καν ως πόλος τουριστικής έλξης, σε αντίθεση με την πόλη της Πάργας.

Απαιτείται να γίνει η αξιοποίηση κυρίως μέσω των ιδιωτικών τουριστικών γραφείων για ολοκληρωμένα πακέτα περιήγησης και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

➤ Νομό Θεσπρωτίας:

Δεν υπάρχει κανενός είδους αξιοποίηση εναλλακτικών προτάσεων τουρισμού στην περιοχή. Όλοι την βλέπουν σαν μεταβατικό σταθμό από και προς τις χώρες της Δ. Ευρώπης. Το κλίμα αυτό θα πρέπει να αντιστραφεί.

5. Τι είδους τουρισμός σας ενδιαφέρει περισσότερο? Σημειώστε με x

- **Αλλοδαποί τουρίστες**.....[....]
- **Ημεδαποί τουρίστες**.....[....]
- **Ταξιδιώτες μεταβατικοί της μίας βραδιάς**.....[....]
- **Άλλο**.....

Απάντησαν για τον:

➤ **Νομό Άρτας.**

Ο τουρισμός που ενδιαφέρει περισσότερο την περιοχή είναι οι ημεδαποί, αλλοδαποί τουρίστες, αλλά και οι μεταβατικοί της μίας βραδιάς ή του διημέρου. Γενικά όσον αφορά τους τουρίστες η επιθυμητή εστίαση αφορά όλες τις προελεύσεις. Επίσης η περιοχή απευθύνεται στους φυσιολάτρεις και τους λάτρεις του χειμερινού-ορεινού τουρισμού.

➤ **Νομό Ιωαννίνων**

- Ο τουρισμός που ενδιαφέρει περισσότερο την περιοχή είναι πρωτίστως οι ξένοι τουρίστες, διότι τώρα ο κύριος όγκος του τουρισμού είναι εσωτερικός, ο οποίος παράλληλα δεν είναι και σωστά εκμεταλλεύσιμος. Θα είναι ευχής έργο για την περιοχή να αναπτυχθεί ο αλλοδαπός τουρισμός και αυτό υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα. Έτσι θα επιμηκυνθεί η τουριστική περίοδος και θα αποφέρει παράλληλα και υψηλό ποσοστό προβολής.
- Επίσης επιθυμούν να αυξηθούν και οι διανυκτερεύσεις τους από μεταβατικούς ταξιδιώτες και ταξιδιώτες της μίας βραδιάς, διότι αυτοί αποτελούν σημείο αναφοράς για την περιοχή (εμπορικοί αντιπρόσωποι, ιατρικοί επισκέπτες, κ.α.), λόγω του ότι κρατούν την περιοχή σε άνθιση τις καθημερινές ημέρες και τις νεκρές περιόδους.
- Επιθυμούν να αναπτυχθούν οι ειδικές ομάδες τουρισμού, και ιδιαίτερα ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός ειδικών κινήτρων, περιπέτειας, ορεινός-χιονοδρομικός, ο τουρισμός σπουδαστών.
- Βασικά επιθυμούν ανάπτυξη του ποιοτικού τουρισμού

➤ **Νομό Πρεβέζης:**

Δεν ενδιαφέρονται για τουρισμό της μίας βραδιάς, επιθυμούν στον ίδιο βαθμό τόσο αλλοδαπούς, όσο και ημεδαπούς ποιοτικούς τουρίστες.

➤ Νομό Θεσπρωτίας:

Δεν επιθυμούν μεταβατικούς ταξιδιώτες, θέλουν οι ταξιδιώτες να μένουν και στην περιοχή και κυρίως προτιμούν ποιοτικό τουρισμό προερχόμενο από το εξωτερικό.

6. Με ποιους τρόπους γίνεται η προώθηση και προβολή των προσφερόμενων υπηρεσιών και προϊόντων της περιοχής σας, τόσο στην Ελλάδα, όσο και το εξωτερικό μέχρι τώρα? Αξιολογήστε με βαθμό από (1-5)

- Μέσω καταχωρήσεων στο internet.....[...]
- Μέσω εκθέσεων στο εξωτερικό.....[...]
- Μέσω ξένων και ντόπιων τουριστικών πρακτόρων.....[...]
- Μέσω ειδικών αφιερωμάτων σε ημερήσιο και περιοδικό τύπο εγχώριο & ξένο.....[...]
- Μέσω ενημερωτικών εντύπων.....[...]
- Άλλο.....

Απάντησαν για τον:

➤ Νομό Άρτας

Άλλο (5)-Δεν γίνεται καμία προώθηση ούτε προβολή, μέσω ειδικών αφιερωμάτων και ενημερωτικών εντύπων (4), μέσω ξένων και ντόπιων τουριστικών πρακτόρων (3), μέσω εκθέσεων στο εξωτερικό (2), μέσω internet (1)

➤ Νομό Ιωαννίνων

Μέσω ξένων & ντόπιων τουριστικών πρακτόρων (5), μέσω ενημερωτικών εντύπων και ειδικών αφιερωμάτων (4), μέσω internet (3), μέσω εκθέσεων (2), άλλο-μέσω ομάδων εναλλακτικού τουρισμού και μέσω επιστημονικών ομάδων που έχουν επισκεφτεί την περιοχή (1)

➤ Νομό Πρεβέζης

Μέσω εκθέσεων (5), μέσω ενημερωτικών εντύπων και ειδικών αφιερωμάτων (4), μέσω ξένων & ντόπιων τουριστικών πρακτόρων (3), μέσω καταχωρήσεων στο internet (2), μέσω μεταναστών που προτείνουν την περιοχή σε φίλους αλλοδαπών χωρών

➤ Νομό Θεσπρωτίας

Μέσω εκθέσεων (5), μέσω ενημερωτικών εντύπων και ειδικών αφιερωμάτων (4), μέσω ξένων & ντόπιων τουριστικών πρακτόρων (3), μέσω καταχωρήσεων στο internet (2), μέσω μεταβατικών τουριστών (1).

7. Ποια είναι η στάση των φορέων και του τοπικού πληθυσμού απέναντι στη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής? Σημειώστε με x

➤ Θετική..... [....]

➤ Αρνητική..... [....]

➤ Αδιάφορη.....[....]

Απάντησαν για τον:

➤ Νομό Άρτας

Η στάση των φορέων και του τοπικού πληθυσμού απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι κατά κύριο λόγο αδιάφορη και πολλές φορές ακόμη και αρνητική

➤ Νομό Ιωαννίνων

Κυρίως αδιάφορη

Στο Μέτσοβο, την Κόνιτσα και το Ζαγόρι θεωρούν ότι δεν υπάρχει κανενός είδους συνεργασία μεταξύ των υπευθύνων τόσο του δημοσίου όσο και των ιδιωτών, λόγω αδιαφορίας και προσωπικών συμφερόντων

➤ Νομό Πρεβέζης

Κυρίως είναι θετική, αλλά σε μερικούς είναι αδιάφορη έως και αδρανής. Λίγα άτομα και φορείς ενδιαφέρονται και μοχθούν πραγματικά για την τουριστική ανάπτυξη και προβολή της περιοχής, όμως αυτό δεν δείχνει να έχει ιδιαίτερα αποτελέσματα και ιδίως για την πόλη της Πρέβεζας, γιατί η Πάργα είναι ήδη αρκετά γνωστή

➤ Νομό Θεσπρωτίας

Κυρίως θετική, αλλά χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα

8. Ποια θεωρείτε τα σημαντικότερα δυνατά σημεία που διαθέτει ο νομός και η περιοχή σας, όσον αφορά τον τουριστικό τομέα?

➤ Δυνατά σημεία:.....

Απάντησαν για τον:

➤ Νομό Άρτας

Τα σημαντικότερα δυνατά σημεία του νομού και της περιοχής είναι:

1. Ο ορεινός όγκος των Τζουμέρκων
2. Η φυσική και άγρια ομορφιά του τοπίου
3. Ο ποταμός Άραχθος (κυρίως για rafting)
4. Τα παραδοσιακά χωριά
5. Τα Βυζαντινά μνημεία και εκκλησίες της Άρτας και ολόκληρης της περιοχής
6. Ο Αμβρακικός κόλπος

➤ Νομό Ιωαννίνων:

Τα σημαντικότερα δυνατά σημεία του νομού και της περιοχής είναι:

1. Η μεγάλη ποσότητα φυσικών πόρων
2. Η μεγάλη ποσότητα πολιτιστικών πόρων
3. Η παράδοση γενικά
4. Η ύπαρξη ανθρώπινου δυναμικού
5. Χειμερινός τόπος προορισμού με εξαιρετικά τοπία (Μέτσοβο, Ζαγόρι, Κόνιτσα, Πωγώνι)
6. Η ύπαρξη χιονοδρομικών κέντρων
7. Οι πολλές εναλλακτικές μορφές τουρισμού και η ποικιλία ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων
8. Οι παραδοσιακοί οικισμοί
9. Η έλλειψη καταστροφικής τουριστικής ανάπτυξης
10. Η έντονη νυχτερινή ζωή και τα κέντρα ψυχαγωγίας
11. Η παραδοσιακή φιλοξενία και καλοσύνη των ανθρώπων
12. Η παραδοσιακή κουζίνα
13. Η λίμνη των Ιωαννίνων
14. Κόμβος προς την Δ. Ευρώπη

➤ Νομό Πρεβέζης

Τα σημαντικότερα δυνατά σημεία του νομού και της περιοχής είναι:

1. Τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των δύο βασικών τουριστικών πόλων έλξης της Πάργας και της Πρέβεζας
2. Οι καταπληκτικές ακτές και παρθένες παραλίες κατά μήκος του νομού και απάνεμες θάλασσες στα όρια του Δήμου Πρεβέζης
3. Η ενδοχώρα της περιοχής με σημαντικούς αρχαιολογικούς ιστορικό-πολιτιστικούς χώρους με ιστορικό ενδιαφέρον αρχαία (Νικόπολη, Νεκρομαντείο, Πανδοσία, Αρχαία Κασσώπη), φυσικούς πόρους και φυσικό περιβάλλον (πηγές Αχέροντα, λίμνη Ζηρού, κ.α.)
4. Οι μικρές αποστάσεις των βιοτόπων (Αμβρακικός κόλπος) και των τόπων εναλλακτικών μορφών τουρισμού (κυνήγι, αγροτουρισμός) με τις παραλίες
5. Το πολύ καλό κλίμα
6. Το transfer από και προς αεροδρόμιο σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα και οι πολλές πτήσεις charter τους καλοκαιρινούς μήνες

➤ Νομό Θεσπρωτίας

Τα σημαντικότερα δυνατά σημεία του νομού και της περιοχής είναι:

1. Οι πολύ καλές παραλίες (Σύβοτα)
2. Ο ποταμός Αχέροντας

9. Ποια θεωρείτε τα σημαντικότερα αδύναμα σημεία του νομού σας, τα οποία χρειάζονται βελτίωση, ώστε να επιτευχθεί τουριστική ανάκαμψη?

➤ **Αδύναμα σημεία:**.....

Απάντησαν για τον:

➤ Νομό Άρτας

Τα σημαντικότερα αδύναμα σημεία του νομού που χρειάζονται βελτίωση είναι:

- Οι ανύπαρκτες υποδομές που υπάρχουν
- Οι κατασκευές έργων και οδικών δικτύων (δρόμος Άρτας-Τρικάλων)
- Οι δρόμοι στα ορεινά
- Η ανύπαρκτη τουριστική προβολή και διαφήμιση της περιοχής και κυρίως ειδικών

περιοχών (όπως Άνω Ραδοβύζια)

- Η καθυστέρηση δημιουργίας του χιονοδρομικού κέντρου των Τζουμέρκων
- Νομό Ιωαννίνων

Τα σημαντικότερα αδύναμα σημεία του νομού που χρειάζονται βελτίωση είναι:

Έλλειψη σωστής προβολής και επικοινωνίας, ελλιπής αξιοποίηση και προβολή των πολιτιστικών και ιστορικών μνημείων της περιοχής

Έλλειψη κλινών

Έλλειψη καταλυμάτων υψηλών προδιαγραφών

Έλλειψη υποδομών γενικά

Πρόβλημα συγκοινωνιών, έλλειψη οδικού δικτύου

- Νομό Πρεβέζης

Τα σημαντικότερα αδύναμα σημεία του νομού που χρειάζονται βελτίωση είναι:

- Έλλειψη έργων υποδομής (και ειδικότερα για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού), δρόμων, λιμενικών καταφυγίων και συγκοινωνιών
- Εγκατάλειψη και έλλειψη ανάπλασης ακτών στα στενά όρια της πόλης του Δήμου Πρέβεζας
- Έλλειψη χωροταξικών περιοχών για τις παράκτιες περιοχές
- Έλλειψη αξιοποίησης των πόρων και ιδιαίτερα των ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων
- Έλλειψη σωστής προβολή τους
- Έλλειψη σεμιναρίων στους εργαζόμενους στις επιχειρήσεις με σκοπό τη βελτίωση παροχής υπηρεσιών
- Έλλειψη αναπτυξιακού οράματος για τον νομό δυσκολεύει το καθορισμό συγκεκριμένων στόχων

- Νομό Θεσπρωτίας:

Τα σημαντικότερα αδύναμα σημεία του νομού που χρειάζονται βελτίωση είναι:

- Η μη επιλογή του νομού ως τόπος διακοπών παρά μόνο σαν μεταβατικός σταθμός
- Η έλλειψη υπηρεσιών υγείας

10. Τι έργα υποδομής πιστεύετε ότι πρέπει να γίνουν στη περιοχή σας, ώστε να βοηθήσουν την αύξηση του τουρισμού σας?

Έργα:

Απάντησαν για τον:

➤ Νομό Άρτας

- Τα έργα υποδομής που θα βοηθήσουν την περιοχή είναι:
- Η διάνοιξη των παραλίμνιων και παραποτάμιων δρόμων
- Η κατασκευή του χιονοδρομικού κέντρου στα Θεοδώριανα των Τζουμέρκων
- Η κατασκευή και ολοκλήρωση του οδικού δικτύου της περιοχής
- Η διάνοιξη και αξιοποίηση των ορεινών μονοπατιών
- Η ανάπτυξη υποδομών για διενέργεια rafting και καγιάκ
- Τα έργα για την αξιοποίηση των υπαρχόντων βυζαντινών μνημείων, εκκλησιών και του κάστρου
- Η δημιουργία υποδομών τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής (όπως σωστά εστιατόρια και ταβέρνες, οργανωμένα τουριστικά γραφεία με προτάσεις εναλλακτικών μορφών τουρισμού)

➤ Νομό Ιωαννίνων

Τα έργα υποδομής που θα βοηθήσουν την περιοχή είναι:

- Εκσυγχρονισμός αεροδρομίου με βελτίωση των υπαρχόντων υποδομών ή δημιουργία καινούριου
- Οδικά δίκτυα και έργα υποδομής στο οδικό σύστημα
- Βασικές υποδομές για στήριξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Γενικότερα έργα τουριστικού ενδιαφέροντος
- Χιονοδρομικά κέντρα
- Αύξηση των κλινών, δημιουργία ξενώνων
- Ανακαίνιση των ήδη υπαρχόντων τουριστικών και ξενοδοχειακών μονάδων
- Αναστηλώσεις μνημείων, κτιρίων
- Πρότυπα χωριά
- Συνεδριακό κέντρο
- Αξιοποίηση της λίμνης των Ιωαννίνων
- Ενεργοποίηση μουσείων σε Ευρωπαϊκά πρότυπα

- Βασικά σωστή διαφήμιση και προβολή της περιοχής από τους αρμόδιους φορείς και τους εμπλεκόμενους με τον τουρισμό

➤ Νομό Πρεβέζης

Τα έργα υποδομής που θα βοηθήσουν την περιοχή είναι:

- Παραλιακός δρόμος
- Αναπλάσεις χώρων και παραλίων (κυρίως του Δήμου Πρέβεζας) και αξιοποίηση της παράκτιας ζώνης με έργα υποδομής και αναψυκτήρια
- Παράδοση βιολογικού καθαρισμού
- Οργάνωση παραλίων και ακτών με θαλάσσια σπορ
- Αξιοποίηση του εγκαταλελειμμένου κάστρου της Πάργας
- Ανάδειξη και αξιοποίηση ιστορικών μνημείων και πολιτιστικών πόρων της περιοχής
- Δημιουργία μονοπατιών για πεζούς και ποδηλάτες
- Περισσότερο προσεγμένη δουλειά όσον αφορά τα δημόσια έργα και αναβάθμιση των υποδομών του οδικού άξονα
- Αστικές συγκοινωνίες, αεροδρόμιο, λιμάνι
- Ανταλλακτήρια (ATM) τραπεζών
- Πολυϊατρείο
- Οργάνωση θαλάσσιων εκδρομών και εκδρομών στους βιότοπους της περιοχής (Αμβρακικός)
- Δημιουργία συνεδριακού κέντρου
- Επενδύσεις στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού

➤ Νομό Θεσπρωτίας

Τα έργα υποδομής που θα βοηθήσουν την περιοχή είναι:

Αεροδρόμιο, νοσοκομείο, δρόμοι, αστικές συγκοινωνίες, τηλεπικοινωνίες, μαρίνες, ενέργεια, φυσικό αέριο, διαχείριση υδάτινων πόρων, ανάδειξη και αξιοποίηση πολιτιστικών και φυσικών πόρων της περιοχής, ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αστική ανάπτυξη, Υγεία & Πρόνοια, Περιβάλλον, Βιομηχανία & Υπηρεσίες, Ερευνα & Τεχνολογία.

3.3. Συμπεράσματα έρευνας

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν σύμφωνα από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου από τους αρμόδιους φορείς, είναι τα εξής (τα συμπεράσματα φέρουν τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε ερώτηση):

1. Η τουριστική προβολή της Περιφέρειας Ηπείρου μέχρι τώρα δείχνει να μην έχει γίνει με τρόπο επαγγελματικό και ουσιαστικό. Ζητείται μεγαλύτερη επιχορήγηση για την δημιουργία ολοκληρωμένου πακέτου διαφήμισης, συντονισμός και καλύτερη οργάνωση σε μία ενιαία συνεργασία Περιφέρειας και όλων των εμπλεκόμενων με τον τουρισμό φορείς
2. Με εξαίρεση τον Ν. Ιωαννίνων και την παράκτια ζώνη Πρέβεζας-Θεσπρωτίας (σε επιλεγμένες περιοχές και σε εποχιακό επίπεδο) δεν υπάρχει ιδιαίτερη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος και υπηρεσιών της Περιφέρειας Ηπείρου και πιθανόν αυτό να οφείλεται στη μη ολοκληρωμένη προβολή των νομών και την έλλειψη σωστών υποδομών.
3. Η Περιφέρεια Ηπείρου υστερεί στους τομείς τουριστικής προβολής & προώθησης, τα αναπτυξιακά έργα, το οδικό δίκτυο, τον επαγγελματισμό των εμπλεκόμενων με τον τουρισμό, την σωστή αξιοποίηση του συνόλου των φυσικών & πολιτιστικών πόρων, το μέγεθος των ξενοδοχειακών μονάδων, τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου (με εξαίρεση τον Ν. Ιωαννίνων), τον σχεδιασμό μιας ολοκληρωμένης πρότασης για τις περιοχές που πρέπει να αναπτυχθούν τουριστικά.
4. Δεν γίνεται σωστή αξιοποίηση όλων των ειδών εναλλακτικών προτάσεων τουρισμού στην Περιφέρεια Ηπείρου και αυτό πιθανόν οφείλεται στην έλλειψη σωστής προβολής και την έλλειψη των αντίστοιχων υποδομών. Απαιτείται συλλογική δουλειά εκ μέρους όλων των φορέων για την περαιτέρω αξιοποίηση τους δεδομένου ότι οι πρωτογενείς προϋποθέσεις υπάρχουν και είναι αξιοποιήσιμες σε μεγάλο βαθμό.
5. Ο Ν. Άρτας δεν έχει προτίμηση στο είδος του τουρισμού που επιθυμεί να έρθει στην περιοχή, αρκεί αυτός να υπάρχει. Επίσης επιθυμεί να προσελκύσει ειδικές ομάδες εναλλακτικού τουρισμού. Ο Ν. Ιωαννίνων ενδιαφέρεται για προσέλκυση κυρίως ξένου τουρισμού και περισσότερων μεταβατικών τουριστών (κυρίως για επαγγελματικές υποθέσεις και συνέδρια), όπως και ειδικών ομάδων εναλλακτικού τουρισμού, ο Ν. Πρεβέζης επιθυμεί τόσο ημεδαπούς όσο και αλλοδαπούς τουρίστες και τέλος ο Ν. Θεσπρωτίας επιθυμεί κυρίως ξένο τουρισμό και νέες αγορές (Κροατίας, Τσεχίας,

Γιουγκοσλαβίας, Πολωνίας, Ουγγαρίας, Ρωσίας, FYROM) και αναγνώριση του νομού τους και ως τουριστικού προορισμού, εκτός από μεταβατικό λιμάνι. Πάντως όλοι συμφωνούν ότι επιθυμούν και περισσότερο ποιοτικό τουρισμό.

6. Η μέχρι τώρα προώθηση και προβολή των προσφερόμενων προϊόντων & υπηρεσιών της Περιφέρειας Ηπείρου τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό γίνεται κυρίως (κατά σειρά ενεργειών): Για τον Ν. Άρτας βασικά δεν γίνεται κάποια ιδιαίτερη προβολή, δευτερευόντως δε γίνεται κυρίως μέσω ειδικών αφιερωμάτων & ειδικών εντύπων και κατόπιν μέσω ντόπιων & ξένων τουριστικών πρακτόρων και εκθέσεων. Για τον Ν. Ιωαννίνων κυρίως μέσω ξένων & ντόπιων τουριστικών πρακτόρων, μέσω ενημερωτικών εντύπων και ειδικών αφιερωμάτων, μέσω internet και μέσω εκθέσεων, μέσω εναλλακτικών ομάδων τουρισμού, μέσω επιστημονικών ομάδων που επισκέφτηκαν την περιοχή. Για τον Ν. Πρεβέζης μέσω εκθέσεων, ενημερωτικών εντύπων & ειδικών αφιερωμάτων, μέσω ξένων & ντόπιων τουριστικών πρακτόρων, μέσω καταχωρήσεων στο internet, μέσω μεταναστών. Για τον Νομό Θεσπρωτίας: μέσω εκθέσεων (5), μέσω ενημερωτικών εντύπων και ειδικών αφιερωμάτων (4), μέσω ξένων & ντόπιων τουριστικών πρακτόρων (3), μέσω καταχωρήσεων στο internet (2), μέσω μεταβατικών τουριστών (1).
7. Η γενικότερη στάση κάποιων φορέων και του τοπικού πληθυσμού απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής θεωρείται κατά κύριο λόγο αδιάφορη για αυτό και δεν υπάρχουν ούτε φαίνονται κάποια ιδιαίτερα αποτελέσματα των προσπαθειών που γίνονται.
8. Τα σημαντικότερα δυνατά σημεία στον τουριστικό τομέα των 4 νομών είναι:
 - ✓ Ν. Άρτας: Ο ορεινός όγκος των Τζουμέρκων, η φυσική και άγρια ομορφιά του τοπίου, ο ποταμός Άραχθος (κυρίως για rafting), τα παραδοσιακά χωριά, τα Βυζαντινά μνημεία της Άρτας και ολόκληρης της περιοχής, ο Αμβρακικός κόλπος.
 - ✓ Ν. Ιωαννίνων: Μεγάλη ποσότητα φυσικών & πολιτιστικών πόρων, ιδανικός χειμερινός τόπος προορισμού με εξαιρετικά τοπία (Μέτσοβο, Ζαγόρι, Κόνιτσα, Πωγώνι), η λίμνη των Ιωαννίνων, τα χιονοδρομικά κέντρα, πολλές εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ποικιλία άσκησης τουριστικών δραστηριοτήτων, η παράδοση γενικά, οι παραδοσιακοί οικισμοί, η φιλοξενία και καλοσύνη των ανθρώπων, η παραδοσιακή κουζίνα, η έντονη νυχτερινή ζωή και τα κέντρα ψυχαγωγίας, η έλλειψη καταστροφικής τουριστικής ανάπτυξης, κέντρο και κόμβος προς την Δ. Ευρώπη.

- ✓ Ν. Πρεβέζης: Τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των δύο βασικών τουριστικών πόλων έλξης της Πάργας και της Πρέβεζας, οι καταπληκτικές ακτές και παρθένες παραλίες κατά μήκος του νομού και οι απάνεμες θάλασσες στα όρια του Δήμου Πρεβέζης, η ενδοχώρα της περιοχής με σημαντικούς αρχαιολογικούς ιστορικό-πολιτιστικούς χώρους με ιστορικό ενδιαφέρον (αρχαία Νικόπολη, Νεκρομαντείο, Πανδοσία, Αρχαία Κασσώπη), οι φυσικοί πόροι και το φυσικό περιβάλλον (πηγές Αχέροντα, λίμνη Ζηρού, κ.α.), οι μικρές αποστάσεις από τους βιότοπους (Αμβρακικός κόλπος) και τους τόπους των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (κυνήγι, αγροτουρισμός) με τις παραλίες, το πολύ καλό κλίμα, Transfer από και προς αεροδρόμιο σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα και πολλές πτήσεις charter τους καλοκαιρινούς μήνες.
 - ✓ Ν. Θεσπρωτίας: Οι πολύ καλές παραλίες (Σύβοτα, Πλαταριά), ο ποταμός Αχέροντας, τα αρχαία μνημεία, λιμάνι και κόμβος προς την Δ. Ευρώπη
9. Τα σημαντικότερα αδύναμα σημεία των 4 νομών τα οποία χρειάζονται βελτίωση ώστε να επιτευχθεί τουριστική ανάκαμψη είναι:
- ✓ Ν. Άρτας: οι ανύπαρκτες υποδομές και κατασκευές έργων και οδικών δικτύων (δρόμος Άρτας-Τρικάλων), οι δρόμοι στα ορεινά, η ανύπαρκτη τουριστική προβολή και διαφήμιση της περιοχής και κυρίως ειδικών περιοχών (όπως Άνω Ραδοβύζια), η καθυστέρηση δημιουργίας του χιονοδρομικού κέντρου των Τζουμέρκων.
 - ✓ Ν. Ιωαννίνων: Η έλλειψη σωστής προβολής και επικοινωνίας, η ελλιπής αξιοποίηση και προβολή των πολιτιστικών και ιστορικών μνημείων της περιοχής, η έλλειψη κλινών και η έλλειψη καταλυμάτων υψηλών προδιαγραφών, η έλλειψη υποδομών γενικά, τα προβλήματα με τις συγκοινωνίες και η έλλειψη ικανοποιητικού οδικού δικτύου.
 - ✓ Ν. Πρεβέζης: η έλλειψη έργων υποδομής (δρόμων, λιμενικών καταφυγίων, συγκοινωνιών), η έλλειψη υποδομών για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, η εγκατάλειψη και έλλειψη ανάπλασης ακτών στα στενά όρια της πόλης του Δήμου Πρέβεζας, η έλλειψη χωροταξικών περιοχών για τις παράκτιες περιοχές, η έλλειψη αξιοποίησης των πόρων και ιδιαίτερα των ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, η έλλειψη σωστής προβολή τους, η έλλειψη σεμιναρίων στους εργαζόμενους στις επιχειρήσεις με σκοπό τη βελτίωση παροχής υπηρεσιών, η έλλειψη αναπτυξιακού οράματος για τον νομό που δυσκολεύει το καθορισμό συγκεκριμένων στόχων.

- ✓ Ν. Θεσπρωτίας: Η μη επιλογή του νομού ως τόπος διακοπών παρά μόνο ως αναγκαίος μεταβατικός σταθμός και λιμάνι, η έλλειψη υποδομών γενικά, η έλλειψη αξιοποίησης φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής, η έλλειψη παροχής σωστών υπηρεσιών υγείας, ελλιπής επαγγελματική κατάρτιση των απασχολουμένων με τον τουρισμό.

10. Τα έργα υποδομής που πιστεύεται ότι είναι αναγκαία να γίνουν στην Περιφέρεια Ηπείρου ώστε να βοηθήσουν στην αύξηση του τουρισμού είναι:

➤ Ν. Άρτας:

- ✓ Η διάνοιξη των παραλίμνιων και παραποτάμιων δρόμων
- ✓ Η κατασκευή του χιονοδρομικού κέντρου στα Θεοδώριανα των Τζουμέρκων
- ✓ Η κατασκευή και ολοκλήρωση του οδικού δικτύου της περιοχής
- ✓ Η διάνοιξη και αξιοποίηση των ορεινών μονοπατιών
- ✓ Η ανάπτυξη υποδομών για διενέργεια rafting και καγιάκ
- ✓ Τα έργα για την αξιοποίηση των υπάρχοντων βυζαντινών μνημείων, εκκλησιών και του κάστρου
- ✓ Η δημιουργία υποδομών τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής (όπως σωστά εστιατόρια και ταβέρνες, οργανωμένα τουριστικά γραφεία με προτάσεις εναλλακτικών μορφών τουρισμού).

➤ Ν. Ιωαννίνων:

- ✓ Εκσυγχρονισμός αεροδρομίου με βελτίωση των υπάρχοντων υποδομών ή δημιουργία καινούργιου
- ✓ Οδικά δίκτυα και έργα υποδομής στο οδικό σύστημα
- ✓ Βασικές υποδομές για στήριξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- ✓ Γενικότερα έργα τουριστικού ενδιαφέροντος
- ✓ Χιονοδρομικά κέντρα
- ✓ Αύξηση των κλινών, δημιουργία ξενώνων, ανακαίνιση των ήδη υπάρχοντων τουριστικών και ξενοδοχειακών μονάδων
- ✓ Αναστηλώσεις μνημείων, κτιρίων, πρότυπα χωριά, συνεδριακό κέντρο
- ✓ Αξιοποίηση της λίμνης των Ιωαννίνων
- ✓ Ενεργοποίηση μουσείων σε Ευρωπαϊκά πρότυπα
- ✓ Βασικά σωστή διαφήμιση και προβολή της περιοχής από τους αρμόδιους φορείς και τους εμπλεκόμενους με τον τουρισμό.

➤ Ν. Πρεβέζης:

- ✓ Παραλιακός δρόμος

- ✓ Περισσότερο προσεγμένη δουλειά όσον αφορά τα δημόσια έργα και αναβάθμιση των υποδομών του οδικού άξονα
 - ✓ Αναπλάσεις χώρων και παραλιών (κυρίως του Δήμου Πρέβεζας), οργάνωση παραλιών και ακτών με θαλάσσια σπορ και αξιοποίηση της παράκτιας ζώνης με έργα υποδομής και αναψυκτήρια
 - ✓ Παράδοση βιολογικού καθαρισμού
 - ✓ Αξιοποίηση του εγκαταλειμμένου κάστρου της Πάργας
 - ✓ Ανάδειξη και αξιοποίηση ιστορικών μνημείων και πολιτιστικών πόρων της περιοχής
 - ✓ Δημιουργία μονοπατιών για πεζούς και ποδηλάτες
 - ✓ Βελτίωση υποδομών αστικών συγκοινωνιών, αεροδρομίου, λιμανιού, υπηρεσιών, πολυιατρείου, αύξηση ανταλλακτηρίων (ΑΤΜ) τραπεζών
 - ✓ Περισσότερη και συστηματικότερη οργάνωση θαλάσσιων εκδρομών και εκδρομών στους βιότοπους της περιοχής (Αμβρακικός)
 - ✓ Δημιουργία συνεδριακού κέντρου
 - ✓ Επενδύσεις στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Ν. Θεσπρωτίας:
- ✓ Αεροδρόμιο, νοσοκομείο, δρόμοι, αστικές συγκοινωνίες, τηλεπικοινωνίες, μαρίνες, ενέργεια, φυσικό αέριο, διαχείριση υδάτινων πόρων
 - ✓ Ανάδειξη και αξιοποίηση πολιτιστικών και φυσικών πόρων της περιοχής
 - ✓ Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
 - ✓ Αστική ανάπτυξη, υγεία & Πρόνοια, Περιβάλλον
 - ✓ Βιομηχανία & Υπηρεσίες, Έρευνα & Τεχνολογία

Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας με τον ρόλο πύλης της Ελλάδας προς και από την Δυτική Ευρώπη δίνει μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης για όλη την Ήπειρο. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να αξιοποιηθεί τα μέγιστα από την Περιφέρεια Ηπείρου σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση των έργων της Εγνατίας οδού. Θα πρέπει όμως να αξιοποιηθεί σωστά ώστε να μην αποτελεί μόνο έναν μεταβατικό σταθμό, αλλά και σταθμό από όπου θα ξεκινήσει κάποιος τις διακοπές του στην περιοχή. Αυτό θα επιτευχθεί και με την παροχή όλων των μορφών πληροφόρησης για όλους τους νομούς που θα μπορεί να βρίσκει ο τουρίστας στις εγκαταστάσεις του καινούριου λιμανιού.

Ο Ελληνικός τουρισμός αποτελεί ένα από τους πιο σημαντικούς μοχλούς περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης, καθώς ανοίγει δρόμους ανάπτυξης σε δεκάδες χιλιάδες μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, γεωγραφικά κατανεμημένες σε ολόκληρη τη χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

4.1. Προτεινόμενες λύσεις

Στα προηγούμενα κεφάλαια αναλύθηκαν λεπτομερώς οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της περιφέρειας της Ηπείρου καθώς και τα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κάθε περιοχή. Ακόμη αξιολογήθηκε η τουριστική κίνηση, το τουριστικό προϊόν των περιοχών αυτών.

Για την επιθυμητά τουριστική ανάπτυξη αυτών των περιοχών αναζητούνται λύσεις, σταθμίζονται οι επιπτώσεις τους, γίνεται εξειδίκευση για την κάθε περιοχή και επιλέγεται το επιθυμητό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης της κάθε περιοχής. Βάση της έρευνας που πραγματοποιήθηκε αλλά και των στοιχείων που συλλέξαμε μπορούμε να προτείνουμε τις εξής λύσεις:

1. Εξέλιξη των τάσεων ανάπτυξης. Ουσιαστικά η λύση αυτή ανταποκρίνεται κυρίως στη ζήτηση μαζικού τουρισμού. Με τα εξής αποτελέσματα:

- Ανεξέλεγκτη αύξηση κλινών κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων, ανεξαρτήτως τάξης και μεγέθους, ανεπάρκεια υποδομών μεταφορών, ύδρευσης, αποχέτευσης, ενέργειας, επικοινωνιών
- Εγκατάλειψη γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας, οικοπεδοποίηση, άναρχη δόμηση, αστικοποίηση υπαίθρου
- Εγκατάλειψη άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων και αποκλειστική απασχόληση άμεση ή έμμεση με τον τουρισμό
- Εμπορευματοποίηση γης και πόρων, ποιοτική υποβάθμιση του περιβάλλοντος, κίνδυνος αλλοίωσης έως καταστροφής πόρων και περιβάλλοντος
- Ποιοτική υποβάθμιση παρεχομένων υπηρεσιών, επιδίωξη ανταγωνιστικότητας μέσω μείωσης ποιότητας και τιμών, υποβάθμιση-ομογενοποίηση τουριστικού προϊόντος
- Μελλοντική μείωση τουριστικής ζήτησης, μεταστροφή τουριστικών ροών, σταδιακή απενεργοποίηση τουριστικών επιχειρήσεων και υποδομών
- Ανεργία, μείωση εισοδημάτων και επιπέδου ζωής των τοπικών πληθυσμών

2. Έλεγχος και ρύθμιση των τάσεων ανάπτυξης: ανταποκρίνεται στη ζήτηση μαζικού και επιλεκτικού τουρισμού και ομάδων πελατείας ειδικών ενδιαφερόντων. Με τα εξής αποτελέσματα:

- Ελεγχόμενη ανάπτυξη τουριστικής προσφοράς στα πλαίσια επιθυμητών προτύπων (τάξεις, μεγέθη, μορφές, χωροθέτηση, είδη επιχειρήσεων, είδη δραστηριοτήτων, ειδική υποδομή, κ.α.)
- Προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη πόρων του περιβάλλοντος
- Επάρκεια υποδομών μεταφορών, ύδρευσης, αποχέτευσης, ενέργειας, επικοινωνίας, κ.α.
- Εμπλουτισμός και διαφοροποίηση τουριστικού προϊόντος, προσέλκυση νέων τμημάτων ζήτησης
- Διατήρηση ποιοτικού επιπέδου ή και ποιοτική αναβάθμιση τουριστικού προϊόντος, ανάδειξη τοπικότητας και προβολή της ως στοιχείου διαφοροποίησης, συγκριτικού πλεονεκτήματος και ελκυστικότητας
- Διασφάλιση γεωργικής γης και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων της περιοχής σε συμπληρωματικότητα με τον τουρισμό
- Αύξηση και σταθεροποίηση εισοδήματος, δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης, διατήρηση και σταθεροποίηση τοπικών πληθυσμών, άνοδος βιοτικού επιπέδου

3. Περιορισμός της ανάπτυξης στα πλαίσια της οικολογικής αντιμετώπισης και της φέρουσας ικανότητας των πόρων: αποκλείει εξ' ορισμού τον μαζικό τουρισμό, περιορίζεται στην ανάπτυξη εξειδικευμένων μορφών και δραστηριοτήτων επιλεκτικού τουρισμού μικρών μεγεθών, ανταποκρίνεται στη ζήτηση ομάδων πελατείας ειδικών ενδιαφερόντων. Με τα εξής αποτελέσματα:

- Απόλυτη προστασία περιβάλλοντος και πόρων, απόλυτη οικολογική ισορροπία
- Μικρά μεγέθη ζήτησης και προσφοράς
- Μικρό συμπληρωματικό εισόδημα τοπικού πληθυσμού από τον τουρισμό, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων
- Διατήρηση ποιότητας περιβάλλοντος, αμφίβολης ποιότητας προσφορά χωρίς την βοήθεια της εξειδικευμένης οργάνωσης και προτύπων.

Μετά την ανωτέρω ανάλυση προκύπτουν, για την περιφέρεια της Ηπείρου, τα εξής συμπεράσματα:

➤ **Παράκτιες περιοχές Πρέβεζας – Θεσπρωτίας.**

Σε ορισμένες τουριστικές ενότητες αυτών των περιοχών (Πάργα και Σύβοτα), παρατηρείται ανάπτυξη δυσανάλογη σε σχέση με τον πληθυσμό (υπερκορεσμός καταλυμάτων) και την φυσική χωρητικότητα, με προβλήματα συμφόρησης και κινδύνους υποβάθμισης των πόρων. Οι πιέσεις αυτές αναμένεται να ενταθούν με την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων μεταφορικής υποδομής της Περιφέρειας (Εγνατία, ζεύξεις Ακτίου-Πρέβεζας και Ρίου-Αντιρρίου, Ιονία οδός). Για τους λόγους αυτούς οποιαδήποτε περαιτέρω ανάπτυξη γίνει στις περιοχές αυτές θα πρέπει να γίνει προσεκτικά και να επικεντρωθεί κυρίως στη συμπλήρωση των ελλείψεων σε τύπους και τάξεις καταλυμάτων, όπως και στην αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς.

Επιπλέον πρέπει να ληφθούν μέτρα ρύθμισης και ελέγχου υποδομής και ανωδομής (καταλύματα, εγκαταστάσεις εστίασης και αναψυχής, καταστήματα, χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων, θέσεις ελλιμενισμού σκαφών, κ.α.).

Επομένως η διάχυση του συνόλου των ανωτέρω πιέσεων στην ευρύτερη περιοχή και ειδικότερα προς την ενδοχώρα, θα βοηθήσει στην εκτόνωση των βεβαρημένων σημείων. Αυτό είναι επιθυμητό και δυνατόν να επιτευχθεί με την χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων τουριστικής ανωδομής και υποδομής ειδικών μορφών τουρισμού (συνδυασμός θαλάσσιου τουρισμού με οικοτουριστικές, φυσιογνωστικές και αγροτουριστικές δραστηριότητες) και την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων φιλικών προς το περιβάλλον, έξω από τις τουριστικά κορεσμένες περιοχές.

➤ **Ορεινές Ενότητες Μετσόβου και Ζαγοροχωρίων.**

Σε ορισμένα σημεία της περιοχής Ζαγοροχωρίων (Κεντρικό Ζαγόρι, Δ. Ζαγόρι-Πάπιγκο-Αρίστη), η ανάπτυξη είναι μεγαλύτερη από την επιθυμητή ως προς τον πληθυσμό και την φυσική χωρητικότητα, με προβλήματα συμφόρησης και υποβάθμισης των πόρων.

Οι παρεμβάσεις που θα γίνουν θα πρέπει να επικεντρωθούν στην συμπλήρωση και τον εμπλουτισμό της προσφοράς και στη διατήρηση της ποιότητας των πόρων και της τουριστικής προσφοράς.

Ειδικότερα μέτρα θα πρέπει να ληφθούν για το Πάπιγκο και ειδικά μέτρα ρύθμισης και ελέγχου για την Αρίστη, το Μονοδένδρι, το Τσεπέλοβο.

Το πρόβλημα εντοπίζεται τόσο στον αριθμό των κλινών κυρίων και βοηθητικών καταλυμάτων, όσο και στον αριθμό των επισκεπτών που διακινούνται στην περιοχή οδικώς (ΙΧ, τουριστικά λεωφορεία). Επομένως τα μέτρα ρύθμισης και ελέγχου θα πρέπει να καλύπτουν και τον αριθμό των ημερήσιων επισκεπτών και την αντίστοιχη υποδομή και

ανωδομή (καταλύματα, εγκαταστάσεις εστίασης και αναψυχής, καταστήματα, χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων).

Ο κορεσμός στο Δ. Ζαγόρι (Πάπιγκο-Αρίστη) και στο Κεντρικό (Μονοδένδρι-Τσεπέλοβο) κάνει επιτακτική την ανάγκη εκτόνωσης των τουριστικών δραστηριοτήτων προς το Ανατολικό Ζαγόρι με την προϋπόθεση βέβαια να δημιουργηθεί εκεί η σωστή τουριστική υποδομή, γιατί η περιοχή δεν είναι καθόλου ανεπτυγμένη τουριστικά. Οι δυνατότητες υπάρχουν με την προϋπόθεση της βελτίωσης της προσπέλασης και την διασύνδεση με το Μέτσοβο και την Βάλια Κάλντα μέσω Βοβούσας. Αν επίσης επιτευχθεί η δημιουργία ενός νέου μικρού τουριστικού κυκλώματος προς την έξοδο της κοιλάδας-τουριστικού πόλου έλξης πιστεύεται ότι θα εκτονωθεί μέρος της κίνησης τόσο των Ζαγοροχωριών, όσο και του Μετσόβου.

Ως προς την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού έχει καταγραφεί ο ορεινός, φυσιογνωστικός, χιονοδρομικός, οικολογικός, περιπέτειας, διάπλου ποταμών, κ.ά.

➤ **Αστική ενότητα Ιωαννίνων**

Στην περιοχή ακόμη δεν παρουσιάζονται οριακά φαινόμενα υπερφόρτωσης, υπάρχει μερική προστασία και διαχειριστικό σχέδιο για την περιοχή της λίμνης Παμβώτιδας.

Θεωρείται όμως σκόπιμο να γίνει μια προσπάθεια εκτόνωσης της άμεσης πίεσης του τουρισμού από την πόλη προς την ευρύτερη περιοχή, τόσο ως προς τη διαμονή, όσο και ως προς τις ημερήσιες επισκέψεις και άλλες δραστηριότητες. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων τουριστικής ανωδομής και υποδομής ειδικών μορφών τουρισμού, καθώς και άλλων ελκυστικών για τον τουρισμό συμπληρωματικών δραστηριοτήτων και λειτουργιών έξω από την πόλη

4.2. Οι επιπτώσεις του τουρισμού στην Περιφέρεια της Ηπείρου

4.2.1. Θετικές επιπτώσεις

Για την Περιφέρεια της Ηπείρου, ο τουρισμός αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της. Με την άνοδο του τουρισμού τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα θα είναι:

- ✓ Εμπλουτισμός και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας
- ✓ Εκσυγχρονισμός των προσφερόμενων υπηρεσιών, σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς
- ✓ Αύξηση του αριθμού των επισκεπτών
- ✓ Αύξηση των διανυκτερεύσεων
- ✓ Διάχυση της τουριστικής κατανάλωσης
- ✓ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- ✓ Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- ✓ Αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων της Περιφέρειας και του βιοτικού τους επιπέδου
- ✓ Σύνδεση των περιοχών μαζικού τουρισμού (παραθαλάσσιες) με αυτές της ενδοχώρας
- ✓ Προσφορά τουριστικών υπηρεσιών υψηλού ποιοτικού επιπέδου και εναρμόνιση τους με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς
- ✓ Ποιοτική και δυναμική τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας
- ✓ Βελτίωση των τεχνικών υποδομών και δικτύων της Περιφέρειας
- ✓ Αναβάθμιση των κοινωνικών υποδομών

Ο τομέας που κατά κύριο λόγο ωφελείται από την τουριστική ανάπτυξη είναι αναμφισβήτητα η απασχόληση, ένας τομέας ιδιαίτερα προβληματικός και ευαίσθητος στην Περιφέρεια. Οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στον κλάδο είναι πολλών ειδών και τύπων:

- ✓ Άμεση απασχόληση στις κάθε είδους τουριστικές επιχειρήσεις του κλάδου
- ✓ Συμπληρωματική απασχόληση με διάφορες μορφές στις τουριστικές επιχειρήσεις (άτυπη, περιστασιακή, κ.α.)
- ✓ Έμμεση απασχόληση σε επιχειρήσεις των οποίων η λειτουργία εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από τον τουρισμό (εμπόριο, οικοδομή, βιομηχανίες τροφίμων & ποτών, κ.α.).

Κατά κύριο λόγο, βέβαια, ωφελούνται από την τουριστική απασχόληση ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, όπως νέοι και γυναίκες.

Ο τουρισμός βελτιώνει κατά δεύτερο λόγο και τις υποδομές και υπηρεσίες (τεχνικά δίκτυα, κοινωνικά δίκτυα, εκπαίδευση, κα.) των τουριστικών περιοχών της περιφέρειας, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της.

Με το κίνητρο της τουριστικής ανάπτυξης οι παραδοσιακοί οικισμοί θα αναβαθμιστούν, πολλά παραδοσιακά κτίρια θα μπορέσουν να μετατραπούν σε ξενώνες, θα δημιουργηθούν

υποδομές για διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και γενικότερα οι πόλεις και τα χωριά θα πάρουν ζωή με την προσέλκυση επισκεπτών.

4.2.2. Αρνητικές επιπτώσεις

Η αύξηση της τουριστικής κίνησης στην Περιφέρεια Ηπείρου θα έχει και αρνητικά αποτελέσματα, αν δεν ληφθούν σοβαρά μέτρα προστασίας της περιοχής. Η αναμενόμενη αύξηση της επισκεψιμότητας των τουριστών θα επηρεάσει κυρίως τις παράκτιες και τις ορεινές ζώνες της Περιφέρειας. Επομένως για να μην αλλοιωθεί το χρώμα του περιβάλλοντος, βασικός στόχος θα πρέπει να είναι η προστασία του. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό η ανάπτυξη του τουρισμού να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας. Με τον κατάλληλο σχεδιασμό, διαχείριση και στρατηγική, ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος μπορούν να συμβαδίσουν. Ο σεβασμός προς τη φύση και το περιβάλλον, ιδίως στις παράκτιες και τις ορεινές περιοχές είναι ο πρωταρχικός παράγοντας που μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας και στην σταθερή οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Ένας ακόμα τομέας που θα πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα είναι αυτός της πολεοδομίας, τομέας ο οποίος διαφοροποιείται αισθητά με την προσθήκη νέων κατασκευών, προκειμένου να καλύψει τις αυξημένες τουριστικές ανάγκες, με αποτέλεσμα την καταστροφή του τοπίου και του παραδοσιακού οικιστικού χαρακτήρα κάθε περιοχής.

Είναι φανερό επομένως ότι η τουριστική ανάπτυξη στην Περιφέρεια χωρίς τον κατάλληλο σχεδιασμό, σύμφωνα με τις αρχές της σταθερής αειφόρου ανάπτυξης, θα επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις και θα ασκήσει πιέσεις στο περιβάλλον με αρνητικά αποτελέσματα.

Λόγω του μεγάλου πλήθους των υπό προστασία περιοχών επιβάλλεται ο καθορισμός προτεραιοτήτων στην εφαρμογή της βέλτιστης περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Όσον αφορά τους υγροβιότοπους, τα έργα προώθησης του οικοτουρισμού, κατασκευής υποδομών εξυπηρέτησης επισκεπτών, αποτελούν ένα στοιχείο προβολής των υγρότοπων, αλλά και πιθανή οικονομική στήριξη των διαχειριστικών προγραμμάτων.

Η δημιουργία μικρών τουριστικών καταλυμάτων θα υποστηρίξει την παρουσία περιηγητών στους υγρότοπους (παράκτιους και πεδινούς), καθώς και ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων στα ορεινά φυσικά συστήματα.

Επομένως βασικός στόχος είναι η προστασία, η αναβάθμιση και η αξιοποίηση των

φυσικών πόρων του περιβάλλοντος με βάση την ορθολογική χωροθέτηση των νέων έργων στην περιφέρεια και την λήψη των απαραίτητων μέτρων με σκοπό την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από την κατασκευή και λειτουργία των έργων αυτών.

4.3. Υλοποίηση προτάσεων

Η υλοποίηση των προτάσεων που παραθέσαμε παραπάνω είναι δυνατό να γίνει μέσω πολλών δραστηριοτήτων.

1. Αρχικά μέσω ανάπτυξης νέων τουριστικών αγορών στόχων, νέα τουριστικά προϊόντα της Ηπείρου και ενδυνάμωση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Αναλυτικότερα, οι νέες αγορές στόχοι και νέα προϊόντα για την περιφέρεια Ηπείρου είναι:

- ✓ Η ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού με όλες τις θετικές επιπτώσεις που απορρέουν, όπως επιμήκυνση τουριστικής περιόδου, επέκταση οικονομικής βάσης, οικονομίες κλίμακας στη λειτουργία των μονάδων, μείωση ανεργίας, αλλά και τις προϋποθέσεις που τίθενται, όπως κίνητρα, αναβάθμιση υπηρεσιών, νέες δυνατότητες αναψυχής, διευκολύνσεις, μείωση στο κόστος μετακίνησης, κ.α.
- ✓ Ο Ελληνικός τουρισμός πρέπει να εξελιχθεί σταδιακά από μαζικό σε επιλεκτικό, προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα του καταναλωτή, έτσι ώστε να περιοριστεί η δυνατότητα υποκατάστασης της Ελλάδας από άλλους μεσογειακούς προορισμούς, με την ανάδειξη της μοναδικότητας των πόρων της.
- ✓ Η αξιοποίηση του διερχόμενου τουρισμού και του τουρισμού του “Σαββατοκύριακου” μορφές που αναμένεται να αυξηθούν λόγω των μεγάλων λιμενικών και οδικών έργων που θα βελτιώσουν την σύνδεση της Περιφέρειας με την Ιταλία και την ενδοχώρα
- ✓ Η διεύρυνση της τουριστικής περιόδου
- ✓ Η αύξηση της ζήτησης ιδιαίτερα από τις υπερπόντιες αγορές
- ✓ Η αύξηση της ζήτησης από την Ανατολική και Δυτική Ευρώπη
- ✓ Η προσέλκυση ζήτησης ανώτερων εισοδηματικά στρωμάτων τουριστών
- ✓ Η προσέλκυση οργανωμένου τουρισμού από χώρες υψηλής οικονομικής ανάπτυξης (χώρες ΝΑ Ασίας), για τις οποίες απαιτείται η διαμόρφωση πακέτου με “εθνικές προδιαγραφές”, όπως ιδιαιτερότητες διατροφής, οργάνωσης, θρησκευτικών συνηθειών, κ.α.

- ✓ Η διαμόρφωση εμπλουτισμένων τουριστικών πακέτων, τα οποία θα συνεχίζουν μεν να αξιοποιούν το πρότυπο “ήλιος-θάλασσα”, αλλά με παράλληλη ένταξη του πολιτιστικού αποθέματος και των άλλων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας
- ✓ Βελτίωση των θεματικών αγορών και νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- ✓ Δυνατότητα δημιουργίας τουριστικού πακέτου fly and drive για την περιοχή

2. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Ήπειρο πρέπει να ενισχυθούν στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου καθώς υπάρχουν περιοχές με ευρύτερες δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Ειδικότερα κάποιες από τις μορφές που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν περισσότερο είναι:

- ✓ Οικολογικός τουρισμός

Το είδος αυτό του τουρισμού αφορά τουρισμό σε φυσικές περιοχές με ειδικότερο ενδιαφέρον την μελέτη ή την παρατήρηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Εδώ πρωταρχικός πόλος έλξης θεωρείται η φύση. Στον οικοτουρισμό κάποιος δεν μπορεί να βρει όλες τις ανέσεις που θα είχε σε άλλη μορφή τουρισμού, αλλά αποζημιώνεται από την αναζήτηση εμπειριών που είναι ποικίλες, την επικοινωνία με τον τοπικό πληθυσμό και με την συμβολή στην προστασία των φυσικών πόρων, παράγοντες που θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικοί για το είδος αυτού του τουρισμού. Η περιοχή προσφέρει απεριόριστες δυνατότητες για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού στις περιοχές προστασίας RAMSAR, NATURA, CORINE.

- ✓ Αγροτουρισμός

Αυτό το είδος τουρισμού είναι η μικρής κλίμακας τουριστικές δραστηριότητες οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο και ασκούνται από απασχολούμενους στη γεωργία, ώστε:

- Να συμπληρωθεί το γεωργικό τους εισόδημα
- Να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης αυτής της μερίδας του αγροτικού πληθυσμού
- Να συγκρατηθεί αυτός ο αγροτικός πληθυσμός στους τόπους διαμονής του
- Να γίνεται διάθεση των τοπικών γεωργικών προϊόντων
- Να προστατευτεί, να διατηρηθεί, να αξιοποιηθεί το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της κάθε περιοχής

Μέσα στα πλαίσια αυτού του είδους τουρισμού σήμερα λειτουργούν αρκετοί τέτοιοι συνεταιρισμοί και κυρίως γυναικών που προωθούν τα τοπικά προϊόντα με τρόπο περισσότερο οργανωμένο και αποτελεσματικό.

Εκτός από τον αγροτουρισμό, γενικά ο τουρισμός στην ύπαιθρο αποτελεί μια δημοφιλή μορφή οικογενειακών διακοπών, κυρίως στο εξωτερικό, διότι αποτελεί έναν φθηνό τρόπο διακοπών για όλη την οικογένεια. Επιπλέον διότι προσφέρει ένα διαφορετικό είδος τουρισμού ενεργής μορφής κατά την διάρκεια των διακοπών.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι οργάνωσης αυτού του είδους διακοπών, όπως:

- Αγροτουρισμός που πραγματοποιείται σε αγροκτήματα με διαμονή του τουρίστα είτε μέσα στο ίδιο το οίκημα της αγροτικής οικογένειας, είτε σε παραπήσιο χωριστό κατάλυμα
- Το κάμπινγκ με τροχόσπιτο ή σκηνή μέσα σε αγροκτήματα ή σε ειδικούς προστατευόμενους χώρους (εθνικά πάρκα, περιοχές οικολογικής προστασίας)
- Η διαμονή σε αγροτουριστικά συνεταιριστικά συγκροτήματα και σε κτίσματα σε παραδοσιακούς οικισμούς
- Αγροτουρισμός σε συνδυασμό με άλλες ειδικές μορφές δραστηριοτήτων, όπως αθλητικός, περιηγητικός, φυσιολατρικός, χειμερινός, κ.α.

Το είδος αυτό του τουρισμού προβλέπεται στο μέλλον να αποτελέσει σταθερό πόλο έλξης τουρισμού ποιότητας.

✓ Ειδικές μορφές τουρισμού σε ορεινές περιοχές

Οι μορφές τουρισμού στις ορεινές περιοχές της Περιφέρειας Ηπείρου καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα δραστηριοτήτων. Η περιοχή έχοντας σαν πόλο έλξης τα βουνά, τα ποτάμια και τις λίμνες της μπορεί να αναπτύξει μορφές τουρισμού, όπως το αλπικό καθοδικό σκι, τον αιωροπτερισμό, το rafting, το kayak, την ιστιοπλοΐα, την κωπηλασία και διάφορες άλλες μορφές ήπιου τουρισμού. Βέβαια για την υλοποίηση όλων αυτών απαραίτητη προϋπόθεση εκτός από τους φυσικούς πόρους που υπάρχουν σε αφθονία, είναι τόσο η δημιουργία και ανάπτυξη βασικής υποδομής από πλευράς προσπέλασης και δικτύωσης των περιοχών αυτών με τα γειτονικά αστικά κέντρα, όσο και η ανάπτυξη τεχνική υποδομής για την ευκολότερη διεξαγωγή όλων αυτών των αθλημάτων.

✓ Χιονοδρομικός τουρισμός

Αυτό το είδος του τουρισμού θα μπορούσε να είναι περισσότερο ανεπτυγμένο στην

περιοχή, εφόσον υπάρχουν χιονοδρομικά κέντρα, όμως γενικά φαίνεται να υπάρχει μειωμένη ζήτηση. Το γεγονός αυτό οφείλεται στη περιορισμένη προβολή των κέντρων αυτών και γενικά του χιονοδρομισμού, στην απουσία θεσμού πρωταθλητισμού, στην απουσία ενθάρρυνσης των χειμερινών διακοπών. Κυρίως όμως οφείλεται στην έλλειψη υποδομής στα κέντρα αυτά, την χαμηλή ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών και μάλιστα σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές.

Ένα ακόμη μειονέκτημα για την σταθερή ανάπτυξη του χιονοδρομικού τουρισμού μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός ότι τα ελληνικά βουνά ανήκουν κατά κανόνα σε περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας και το ότι η χιονοδρομική περίοδος στη χώρα είναι μόνο τρίμηνης διάρκειας (ενώ στην Ευρώπη είναι τουλάχιστον 5μηνης διάρκειας)

Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα να υπάρχει χαμηλή ανταγωνιστικότητα έναντι των άλλων χιονοδρομικών προορισμών στην Ευρώπη. Τα φυσικογεωγραφικά χαρακτηριστικά όμως των ορεινών όγκων της περιοχής σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα και την αφθονία των υπόλοιπων περιβαλλοντικών πόρων θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα μεγάλο αναπτυξιακό πλεονέκτημα για την περιοχή τόσο στην ελληνική αγορά, όσο και διεθνώς αν γινόταν ένα συντονισμένο πρόγραμμα αξιοποίησης τους και δημιουργίας των κατάλληλων υποδομών.

Αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών θα είναι η προώθηση του χιονοδρομισμού σαν εναλλακτική μορφή τουρισμού, η τουριστική αποκέντρωση και η άμβλυση της εποχικότητας.

✓ Ιστορικό-πολιτισμικός τουρισμός

Το είδος αυτού του τουρισμού συνήθως επικεντρώνεται στους πολιτιστικούς πόρους και την κληρονομιά της κάθε περιοχής, όπως τα μνημεία, τα διατηρητέα κτίρια, τα οικιστικά σύνολα και το αστικό τοπίο, ο τρόπος ζωής της τοπικής κοινωνίας. Μπορεί να είναι τουρισμός ιστορικών διαδρομών ή τουρισμός διαμονής σε αστικά κέντρα. Ο τουρισμός αυτός συμβάλλει ουσιαστικά στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής τόσο σε περιφερειακό, όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Στην περιοχή της Ηπείρου όπου συνήθως η κυρίαρχη μορφή τουρισμού εξακολουθεί να είναι ο θερινός τουρισμός στα παραθαλάσσια κέντρα, η ανάπτυξη του ιστορικό-πολιτισμικού τουρισμού θα συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας εναλλακτικής μορφής τουρισμού, στην προσέλκυση μιας νέας αγοράς στόχου μη εποχικής, στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

✓ Εκκλησιαστικός τουρισμός

Το είδος αυτού του τουρισμού θα μπορούσε να αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό στην περιοχή της Ηπείρου, λόγω του πλήθους των ναών και μοναστηριών που διαθέτει, μερικά από τα οποία χρονολογούνται από αρχαιοτάτων χρόνων. Ειδικότερα αυτός ο τουρισμός θα μπορούσε να καλλιεργηθεί περισσότερο στον Νομό Άρτας, και ιδιαίτερα στην πόλη της Άρτας, η οποία είναι μια πόλη καθαρά βυζαντινή. Η περιοχή είναι γεμάτη από εκκλησίες και μοναστήρια βυζαντινού χαρακτήρα, πραγματικά σπάνια κομμάτια εξαιρετικής τέχνης, τα οποία προσελκύουν το ενδιαφέρον των τουριστών που είναι λάτρεις της Βυζαντινής παράδοσης.

3. Τέλος για να επιτευχθούν όλες αυτές οι προτάσεις θα πρέπει να συγκλίνει ένας μεγάλος αριθμός παραγόντων, όπως:

- ✓ Αναβάθμιση όλων των παρεχομένων υπηρεσιών
- ✓ Οργάνωση των υπάρχοντων τουριστικών θέσεων-σωστή προβολή
- ✓ Κατασκευή ενιαίων εντύπων της Περιφέρειας, πλήρων οδηγών, CD-video τουριστικής προβολής μικρής διάρκειας, χαρτών, οδηγών ειδικών θεμάτων-εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μεταφρασμένα σε όλες τις γλώσσες των χωρών οι οποίες αποτελούν για την Περιφέρεια αγορά-στόχο
- ✓ Έρευνα αγοράς-πως θα πουληθεί το τουριστικό προϊόν
- ✓ Αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των μονάδων, ξενοδοχείων, και όλων των τομέων που εμπλέκονται με τον τουρισμό
- ✓ Δημιουργία απαραίτητων έργων υποδομής σε πολλές περιοχές
- ✓ Αναβάθμιση και βελτίωση της υποδομής των τουριστικά κορεσμένων περιοχών
- ✓ Συνεργασία ξενοδόχων, τουριστικών πρακτόρων, φορέων και όλων των υπολοίπων εμπλεκόμενων με τον τουρισμό
- ✓ Επενδύσεις επιχειρηματιών και βοήθεια του κράτους για δημιουργία κινήτρων
- ✓ Να γίνει ιδιαίτερη μνεία για την προστασία του περιβάλλοντος
- ✓ Να προσεχθούν και να τονιστούν οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής
- ✓ Διαρκής επιμόρφωση και εξειδίκευση των απασχολούμενων στον τουρισμό
- ✓ Προώθηση-προβολή της εικόνας της Περιφέρειας στο σύνολο της και όχι κάθε περιοχή μεμονωμένα
- ✓ Προσφορά νέων προϊόντων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- ✓ Πραγματοποίηση διαφόρων πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων στην περιοχή

- ✓ Να οργανωθεί πρόσκληση-φιλοξενία δημοσιογράφων-τουριστικών πρακτόρων, ώστε να γνωρίσουν την περιοχή
- ✓ Να γίνει πιο ενεργή και ουσιαστική η συμμετοχή των αρμοδίων φορέων στις εκθέσεις τόσο της Ελλάδας, όσο και του εξωτερικού
- ✓ Να γίνουν καταχωρήσεις, μέσω Internet –δυνατότητα προβολής όλων των δράσεων στον τομέα του τουρισμού και αυτόματες κρατήσεις ξενοδοχείων
- ✓ Να γίνουν διαφημιστικές καταχωρήσεις της Περιφέρειας στον διεθνή τύπο και M.M.E.
- ✓ Να γίνουν συνοδευτικές διαφημιστικές καταχωρήσεις της Περιφέρειας σε εφημερίδας και περιοδικά της Ελλάδας
- ✓ Να διοργανωθούν ειδικές εκδηλώσεις με άμεσο ή έμμεσο στόχο την προβολή (συνέδρια-ημερίδες), σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το ΤΕΙ Ηγουμενίτσας (Τμήμα Τουριστικών Επαγγελμάτων)
- ✓ Να υπάρξει συμμετοχή-συγχρηματοδότηση διαφημιστικών εντύπων μεγάλων τουριστικών γραφείων της Ελλάδας, στα οποία η Ήπειρος θα αποτελεί τόπο προορισμού τους
- ✓ Να συζητηθεί η αγορά INFO KIOSK και τοποθέτηση του σε βασικούς χώρους υποδοχής επισκεπτών και άλλα σημεία που μπορούν να προσφέρουν πληροφορίες (λιμάνια, αεροδρόμια, κ.α.)

4. Τέλος είναι απαραίτητο να υπάρξει μια μεσοπρόθεσμη στρατηγική τουριστικής προβολής - προώθησης της Περιφέρειας Ηπείρου από κάθε φορέα τοπικής αυτοδιοίκησης ώστε να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο η τουριστική ανάπτυξη της. Μια τέτοια στρατηγική πρέπει να περιλαμβάνει:

- ✓ Δημιουργία Ενιαίου Φορέα στην περιοχή για τουριστικά θέματα
- ✓ Την κατάστρωση σχεδίου προβολής και επικοινωνίας
- ✓ Την εκπόνηση πλαισίου τουριστικού marketing (marketing plan)
- ✓ Τις αναγκαίες οργανωτικές πρωτοβουλίες
- ✓ Την επιλογή στρατηγικών επιχειρησιακής δραστηριότητας και τον καθορισμό κατευθύνσεων για την βελτίωση της τοποθέτησης και την προώθηση των επί μέρους επιθυμητών τουριστικών μορφών.
- ✓ Τουριστικό πρόγραμμα προβολής Ηπείρου μέσα από το ΠΕΠ
- ✓ Τον συντονισμό όλων των ανωτέρω ενεργειών από την ίδια την Περιφέρεια

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη διερεύνησε τη συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης της Ηπείρου στην τουριστική πολιτική και ειδικότερα στις τουριστικές επενδύσεις. Οι τουριστικές υποδομές σε συνδυασμό με τα άλλα μεγάλα και σημαντικά δημόσια και ιδιωτικά έργα υποδομής συνεισφέρουν πολύ σημαντικό κομμάτι στην ανάπτυξη της περιοχής. Η Ήπειρος έχει δυνατότητες ανάπτυξης όλων των ειδών τουρισμού, αφού διαθέτει αξιόλογες παραλίες, που μαζί με τα νησιά του Ιονίου μπορούν να αποτελέσουν ένα ενιαίο πόλο τουριστικής ανάπτυξης (θαλάσσιος τουρισμός), ορεινές ζώνες για την ανάπτυξη του ορεινού και άλλων ειδικών μορφών τουρισμού, ιαματικές πηγές Καρβασίων και Αμαράντου Κόνιτσας) για τον ιαματικό τουρισμό και τέλος δυνατότητες για ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού, τουρισμού περιπέτειας, θρησκευτικού τουρισμού, αγροτουρισμού κ.α.

Για να γίνουν όλοι αυτοί οι στόχοι εφικτοί απαιτείται μία συλλογική και αδιάκοπη συνεργασία των επιχειρήσεων, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των εργαζομένων, του λαού και των κρατικών φορέων, σε επίπεδο τοπικό, περιφερειακό και εθνικό, ώστε να επιτυγχάνεται συνεχώς η βελτίωση της τουριστικής προσφοράς και η αύξηση της τουριστικής ανταγωνιστικότητας. Η αναβάθμιση και η επέκταση τουριστικού προϊόντος αλλά και η οικονομική και επιχειρησιακή συνεργασία σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο με τις ανατολικές χώρες θα προσελκύσει επισκέπτες από χώρες προέλευσης που ως σήμερα συμμετέχουν με ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά στην τουριστική κίνηση της χώρας μας, όπως είναι η Κίνα και η Ιαπωνία, καθώς και τουρίστες υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.

Σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον λοιπόν απαιτούνται υψηλής ποιότητας τουριστικές υπηρεσίες, σύγχρονες και κατάλληλα εξοπλισμένες υποδομές, εξειδικευμένο προσωπικό, ευαισθητοποιημένες τοπικές κοινωνίες. Στο πλαίσιο ανάδειξης των νέων μορφών τουρισμού ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Η Αυτοδιοίκηση είναι σε θέση καλύτερα από κάθε άλλο θεσμό να διαγνώσει τα πλεονεκτήματα και τους πόρους της κάθε περιοχής. Μπορεί να ανιχνεύσει την ειδοποιό διαφορά που εκτός από τον ήλιο και τη θάλασσα μπορεί να προσελκύσει τον επισκέπτη και τον τουρίστα (ιστορία, πολιτισμός, ήθη και έθιμα, μουσική, τέχνες, φυσικοί πόροι), αυτά οφείλει να αναδείξει. Γνωρίζει όμως και τα μειονεκτήματα, τις αδυναμίες και τις ελλείψεις του κάθε τόπου (υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό, προβολή, τεχνογνωσία) και αυτά οφείλει να βελτιώσει. Η διαδικασία ανάδειξης των πλεονεκτημάτων της περιοχής

χρειάζεται την συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης μέσα από την εφαρμογή σύγχρονων σχεδίων μάρκετινγκ, επικοινωνίας καθώς και επιχειρηματικών σχεδίων.

Με συστηματική συνεργασία και επικοινωνία τόσο με τους εκπροσώπους των τοπικών ιδιωτικών, κοινωνικών και λοιπών φορέων, όσο και με τους κρατικούς αρμόδιους φορείς, μπορεί να διαμορφώσει ολοκληρωμένα σχέδια νέων μορφών τοπικής τουριστικής ανάπτυξης, αναδεικνύοντας την τοπική ιδιαιτερότητα, τις φυσικές, γεωγραφικές, περιβαλλοντολογικές, πολιτισμικές και πολιτιστικές παραμέτρους, αξιοποιώντας ένα θετικό επενδυτικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από σταθερή οικονομική ανάπτυξη, άρση γραφειοκρατικών εμποδίων και κίνητρα για τοπικούς προορισμούς με έμφαση σε νησιώτικες και ορεινές περιοχές, καθώς και τα υφιστάμενα και υπό διαμόρφωση χρηματοδοτικά εργαλεία, προωθώντας συνεργασίες ανάμεσα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και εφαρμόζοντας από κοινού δράσεις της κεντρικής διοίκησης, των Περιφερειών και της Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού.

Η Αυτοδιοίκηση συμβάλλει στον εθνικό στόχο ο τουρισμός να αποκτήσει και να αποτελέσει τον κυρίαρχο βασικό μοχλό ανάπτυξης της χώρας μας. Παράλληλα όμως στηρίζει τις τοπικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις και την τοπική επιχειρηματικότητα, βοηθά ουσιαστικά την ενίσχυση της πληθυσμιακής βάσης και της απασχόλησης και κατά συνέπεια στη συγκράτηση των νέων στην περιοχή, συμμετέχει δυναμικά στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Συμπερασματικά λοιπόν, αποδεικνύεται καθημερινά η χρησιμότητα της όσο το δυνατόν μεγαλύτερης συμμετοχής της Αυτοδιοίκησης στην κοινή προσπάθεια για αύξηση της τουριστικής ανάπτυξης. Η γνώση των τοπικών μειονεκτημάτων αλλά και των πλεονεκτημάτων μπορεί να μεγιστοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε περιοχής δημιουργώντας νέα τουριστικά προϊόντα και διεισδύοντας σε νέες αγορές.

Η ανάληψη πρωτοβουλιών από την Αυτοδιοίκηση με επισκέψεις σε νέες δημιουργούμενες τουριστικές αγορές ή σε υφιστάμενες με τη συμμετοχή σε εκθέσεις, ή με τη δημιουργία οικονομικών, πολιτιστικών, εμπορικών σχέσεων μεταξύ Περιφερειών, Νομαρχιών και Δήμων με τα αντίστοιχα αυτοδιοικητικά επίπεδα άλλων χωρών, ισχυροποιούν την προώθηση του τουριστικού προϊόντος. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση επιβάλλεται να γίνει ο συντονιστής της προώθησης της τουριστικής ταυτότητας κάθε περιοχής. Η τοπική αυτοδιοίκηση κάθε νομού της Ηπείρου θα πρέπει να ενισχύσει τις υποδομές μάρκετινγκ μέσω συνεχούς έρευνας αγοράς, δημιουργίας βάσεων δεδομένων για ΜΜΕ, βάσεων δεδομένων τουριστικής αγοράς, τράπεζα φωτογραφιών καθώς και αναλήψεων εναρμονισμένων δράσεων με τις τοπικές τουριστικές επιχειρήσεις και τους λοιπούς φορείς

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα θα πρέπει να γίνουν κάποιες ενέργειες ώστε να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, όπως:

- Να προγραμματιστεί η τουριστική ανάπτυξη σαν όλη η περιφέρεια να είναι μια ενιαία τουριστική μονάδα -μια επιχείρηση.
- Να γίνει στροφή στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με την ενεργό ανάπτυξη και στήριξη εναλλακτικών και ήπιων μορφών τουρισμού. Οι νέες μορφές έχουν στόχο την καλύτερη εποχική και γεωγραφική κατανομή του τουρισμού και μπορούν να βοηθήσουν αποτελεσματικά στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, να δημιουργήσουν νέα ζήτηση και να συμβάλλουν αποφασιστικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ηπείρου.
- Να γίνει στροφή σε τουρίστες που έχουν κοινά χαρακτηριστικά (οικολογικά ενδιαφέροντα, διάθεση για γνωριμία με τον τοπικό πολιτισμό και την ιστορία μιας περιοχής, ειδικά χόμπι που οδηγούν σε ενεργητικές διακοπές, κ.α.)
- Να παραχθούν σωστές, αναβαθμισμένες τουριστικές υπηρεσίες (καθαρό κρεβάτι, πρόθυμη εξυπηρέτηση, ποιοτικά καλό φαγητό, καλή ψυχαγωγία κ.λ.π.). Απαραίτητα για αυτό είναι:
 - ✓ Επαγγελματισμός εργοδοτών και εργαζομένων
 - ✓ Εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος με ποικιλίες υπηρεσιών σχετικών με τα ενδιαφέροντα του πελάτη τουρίστα, όπως καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, σπορ κ.λ.π.
 - ✓ Προληπτικός και καταστατικός έλεγχος και επιθεωρήσεις όπου χρειάζεται.
 - ✓ Σωστές υποδομές

Να μετατραπούν οι αδυναμίες σε ευκαιρίες και δυνάμεις. Έτσι συγκεκριμένα θα πρέπει να:

- ✓ Εξεταστεί σοβαρά το ενδεχόμενο της αεροπορικής σύνδεσης με πόλεις της Ιταλίας, που αποτελούν τις κύριες προελεύσεις και προορισμούς της εμπορευματικής και τουριστικής κίνησης του λιμανιού της Ηγουμενίτσας
- ✓ Περιοχές, όπως η πόλη των Ιωαννίνων, το Μέτσοβο, η Κόνιτσα, το Ζαγόρι, όλες μαζί στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προγράμματος με κέντρο την πόλη των Ιωαννίνων, θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελέσουν μοχλό όχι μόνο τουριστικής, αλλά και γενικότερης οικονομικής ανάπτυξης ολόκληρου του Νομού.

- ✓ Τα δε δευτερεύοντα κέντρα της Κόνιτσας και του Μετσόβου να αναπτυχθούν και να αποτελέσουν πόλους ανάπτυξης των επαρχιών Πωγωνίου και Ζαγορίου αντίστοιχα.
- ✓ Μπορεί να αναπτυχθεί ιδιαίτερα ο συνεδριακός τουρισμός σε συνδυασμό και με τις εκδηλώσεις του Πνευματικού Κέντρου που υπάρχει στην πόλη των Ιωαννίνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Annals of Tourism Research (Επιστημονικό Περιοδικό Elsevier Science), Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Αιγαίου, διάφορα τεύχη
2. Eurobank, (2006). «Τουρισμός και ελληνική οικονομία». <http://209.85.135.104/search?q=cache:2VzhIaMb0UwJ:photo.kathimerini.gr/>
3. ΕΠ Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου,(2007), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Προγραμματική Περίοδος 2007 – 2013 2007 – 2013, www.espa.gr
4. Hellastat, (2006), «Ξενοδοχειακός κλάδος. Ενίσχυση των αφίξεων και το 2006, αυξημένες επενδύσεις από Έλληνες και ξένους, στασιμότητα κερδών το 2005», www.hellastat.gr και Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, «Οδηγός τουριστικών επενδύσεων 2006»
5. Hellastat. (2006). «Ξενοδοχειακός κλάδος. Ενίσχυση των αφίξεων και το 2006, αυξημένες επενδύσεις από Έλληνες & ξένους, στασιμότητα κερδών το 2005». www.hellastat.gr
6. Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε., «Τοπικό Πρόγραμμα LEADER +», www.epirusa.gr
7. Αναπτυξιακή Εταιρεία Ηπείρου ΑΕ., «Ήπειρος. Οικονομία και ανάπτυξη 2000 - 2006. Οικονομική ανάπτυξη της ηπείρου από τον τουρισμό», www.epirusa.gr
8. Αναπτυξιακή Εταιρεία Ηπείρου ΑΕ., Στοιχεία από την ιστοσελίδα της, www.epirrousa.gr
9. Αναπτυξιακή Εταιρεία Ηπείρου ΑΕ., Τοπικό Πρόγραμμα LEADER +, www.epirusa.gr.
10. Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004
11. Αναστασόπουλος Γ. (2003), «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004 – 2010», Επιμέλεια έκδοσης Υπουργείο Ανάπτυξης, Αθήνα
12. Βαρβαρέσος Σ. (1998), «Τουρισμός, Έννοιες – Μεγέθη – Δομές», Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

13. Βαρβαρέσος Σ., Σωτηριάδης Μ., (2002), «Τουρισμός και Αναπτυξιακός Σχεδιασμός: Δύο εμπειρίες στον ελλαδικό χώρο, Νομοί Ηρακλείου και Λευκάδας», Ειδικά Θέματα, Τόμος 3(4), Αθήνα
14. Δελλάρης Κ. (2002), «Τεχνολογική προοπτική διερεύνηση στην περιφέρεια Ηπείρου. Συνθετική Έκθεση Συμπερασμάτων», Επιμέλεια έκδοσης Επιστημονικό & Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου (BIC Ηπείρου), Θεσσαλονίκη
15. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)
16. ΕΟΤ, «Διαχρονική εξέλιξη της τουριστικής κίνησης της Περιφέρειας Ηπείρου 1997-2001», Οκτώβριος 2002
17. Ηγουμενάκης, Ν. (1999). «Τουριστικό Μάρκετινγκ», Εκδοτικός Οίκος Interbooks, Αθήνα
18. Ηλίοβιτς, Μ. (2007), Συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός στην Ελλάδα: ομοιότητες και διαφορές, δεδομένα και προοπτικές, Διπλωματική εργασία, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα
19. ICAP, (2006). «Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις 2006» ,www.icap.gr Αθήνα
20. Ιατρού Α (2005), «Επενδύσεις σε Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού», Πρακτικά 3ης διημερίδας επιχειρηματικότητας στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
21. Μητσοτάκης, Κ. (2008). «Η προβολή του ελληνικού τουρισμού στο διαδίκτυο». http://www.kmitsotakis.gr/doc_view.cfm?ID=274
22. Μπέλμπα Μ. (22/09/2008), Ηπειρος: Έγκριση επενδύσεων 12,7 εκατ. Ευρώ, Εφημερίδα Εξπρές, <http://anom.pbs.gr/?q=node/369>
23. Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης (Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.), Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Ηπείρου, «Ανάλυση τριτογενή τομέας της Περιφέρειας Ηπείρου»
24. Οργανοτεχνική Α.Ε. (2003), «Επιχειρησιακό σχέδιο τουριστικής προβολής της περιφέρειας της Ηπείρου» Επιμέλεια έκδοσης Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ηπείρου, Ιωάννινα
25. Πατσουράτης Β. (2005), «Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος», (Αναπληρωτής Καθηγητής,), Μελέτη για λογαριασμό του ΣΕΤΕ, www.sete.gr
26. Παυλόπουλου Π., Κουζέλη Α. (2006), «Δελτίο Τύπου: Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδος και Τουρισμός», Επιμέλεια έκδοσης Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, Αθήνα
27. Ρήγα Π. (2006), «Για ένα νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης – Περιφερειακή Διάσταση», Εισήγηση στο 1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Ιωαννίνων, Ιωάννινα

28. Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, «Οδηγός τουριστικών επενδύσεων 2006»
29. Χρηστάκης Μ. (2006), «Τουριστική και Περιβαλλοντική Μελέτη Περιοχής Ηπείρου», Επιμέλεια έκδοσης Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και πολιτικών επιστημών, Λοιποί ερευνητές Μπούρτζης Γ., Ροδοθεάτος Γ., Χαρχαλάκης Ε., Φλώρος Π., Αθήνα 2006

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

1. Πως κρίνετε τη τουριστική προβολή του νομού σας και γενικότερα της Περιφέρειας μέχρι τώρα?

Αξιολογήστε με βαθμό από (1-5):[.....]

Σχόλια-προτάσεις:

2. Πως κρίνετε τη τρέχουσα ζήτηση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών στον νομό σας και τη Περιφέρεια Ηπείρου τα τελευταία χρόνια?

Αξιολογήστε με βαθμό από (1-5):.....[.....]

Σχόλια-προτάσεις:

3. Σε ποιόν (ποιους) τομέα(εις) πιστεύετε ότι υστερεί ο νομός σας? Σημειώστε με x

Τουριστική προβολή & προώθηση.....[.....]

Αναπτυξιακά έργα.....[.....]

Άλλο.....

4. Πιστεύετε ότι γίνεται αξιοποίηση όλων των ειδών εναλλακτικών προτάσεων τουρισμού της περιοχής σας? (θαλάσσιος, ορεινός, οικολογικός, ιστορία, πολιτιστική κληρονομιά, υποδομή περιοχής)? Σημειώστε με x

Ναι..... [.....]

Όχι.....[.....]

Σχόλια-προτάσεις:

5. Τι είδους τουρισμός σας ενδιαφέρει περισσότερο? Σημειώστε με x

Αλλοδαποί τουρίστες.....[.....]

Ημεδαποί τουρίστες.....[.....]

Ταξιδιώτες μεταβατικοί της μίας βραδιάς.....[.....]

Άλλο.....

6. Με ποιους τρόπους γίνεται η προώθηση και προβολή των προσφερόμενων υπηρεσιών και προϊόντων της περιοχής σας, τόσο στην Ελλάδα, όσο και το εξωτερικό μέχρι τώρα?

Αξιολογήστε με βαθμό από (1-5)

Μέσω καταχωρήσεων στο internet..... [....]

Μέσω εκθέσεων στο εξωτερικό.....[....]

Μέσω ξένων και ντόπιων τουριστικών πρακτόρων.....[....]

Μέσω ενημερωτικών εντύπων.....[....]

Άλλο.....

7. Ποια είναι η στάση των φορέων και του τοπικού πληθυσμού απέναντι στη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής? Σημειώστε με x

Θετική..... [....]

Αρνητική..... [....]

Αδιάφορη.....[....]

8. Ποια θεωρείτε τα σημαντικότερα δυνατά σημεία που διαθέτει ο νομός και η περιοχή σας, όσον αφορά τον τουριστικό τομέα?

Δυνατά σημεία:.....

9. Ποια θεωρείτε τα σημαντικότερα αδύναμα σημεία του νομού σας, τα οποία χρειάζονται βελτίωση, ώστε να επιτευχθεί τουριστική ανάκαμψη?

Αδύναμα σημεία:.....

10. Τι έργα υποδομής πιστεύετε ότι πρέπει να γίνουν στη περιοχή σας, ώστε να βοηθήσουν την αύξηση του τουρισμού σας?

Έργα: